De Bästa Böckerna

MARI MIHI

Hjärtan och Hjältar

PRIS 1 KRONA

Stockholm
Albert Bonniers

Lindqvist, Karl Gustaf
Oskar Eugen

MARI MIHI

HJÄRTAN OCH HJÄLTAR

BERÄTTELSER

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1907

Erland Stakes sista spelparti.

Gror bragdens ära blott på stridens mark
där tappre krigarn fuktar den med blod?
Kan ej den vapenlöse hälsas stark
och visa hjältemod?

Följande historia har jag i andra eller tredje hand från ett ögonvittne. Jag endast upptecknar min sagesmans ord och låter dem gå vidare. Det är med historier som med vin och vänner: de stiga i värde med kvadraten på tiden.

*

I femtiofyra år hade Erland Stake suttit på Mäntsälä och med sina stora sömniga ögon skådat hurusom lindarna kring den fäderneärfda gården grönskade och glesnade, hurusom människorna gingo sig gamla och trötta i en värld, som aldrig själf blef gammal eller trött.

Han hade sått sin vildhafre till sista skäppan och drömt lyckodrömmen till slut, hvilket allt är oundvikligt och allas vår lott. Han hade skaffat sig barn och blomma och bekymmer, hvilket ofta står att undvika samt är beroende af eget åtgörande, ehuru det lika ofta kan drabba oss oförskylldt.

Han hade följt sin hustru till grafven och sina bägge döttrar till kullerstolen. Sedan vände han allena åter till sin ensliga härd.

I femtiofyra år hade Erland Stake suttit på Mäntsälä gård. Så stod han upp, gick ut och tog hjältenamnet.

Före och efter denna gärning är allt dunkel och tystnad, men denna korta räcka af hans bana är skydd af glömskans häger. Allt hvad annat han uträttat var för litet och smått, för färglöst och tamt att bäras genom tiderna; kring allt hvad annat han verkat och brutit har mossan grott, men denna enda bragd badar i sägnernas glans.

I sägnernas glans, ty jag som berättar dig detta, jag såg honom aldrig då; jag var ju ännu icke född. Jag såg honom först såsom en gammal, gammal man, hvilken utan all rimlig anledning gick och skräpade i en värld, där han nu åt ett knappt nådebröd, men som en gång skänkte honom hjältenamnet och gjorde honom till diktens gunstling.

Och det gick till så här:

Det var en gnistrande kall afton i början af mars 1808. Kvällen var stjärnlös och mörk. Snön föll i små, täta flingor såsom den plägar göra då det är riktigt bistert.

Vi befinna oss på Mattnäs gård, belägen på västra stranden af Kallavesi i Kymmenegårds län, något söder om Kuopio. Lagman Riben firade sin födelsedag. Hela traktens herrskap hade på sedvanligt sätt samlats där, och ur hvarje fönster vällde i vida vågor ett stort, varmt ljussken.

Men var den väl frusen denna afton, den ström af yrande lefnadslust, som fordom brusat genom det gamla Mattnäs salar? Hvar funnos nu flydda tiders harmlösa fröjder? Hvar voro dansen och lekarna och tablåerna, som städse annars af granngårdarnas ungdom instuderats och utförts, dagen och lagman Riben till ära?

Kronornas ängsligt flämtande ljus, de dämpade

rösterna, de tysta stegen, allt gaf intrycket af ett sorgens och ett smärtans hemvist.

Hur var det väl då? — Var någon sjuk?

Ja, så var det. Ett rike var sjukt. Svea rike var sjukt allt intill döden, och på Stockholms slott satt en likblek man med irrande blick och med sammanbitna läppar och tummade tankspridt tolfte Karls tunga viraklinga.

Därute på slagfälten, på dessa fordom lyckligt okända platser, där bonden Paavo redt sin svedja och plöjt sin karga jord, där stred nu det sargade finska lejonet sin sista förtviflade kamp mot den tvåhöfdade örnen, där helgade nu hjältars spillda blod dessa platser till vallfartsorter för senfödda släkten. Endast några dagar förut, och Joakim Duncker hade med tre hundra karelska gossar i timtal fäktat mot fyra tusen ryssar, förda af generallöjtnant Tutschkoff själf. — Man befann sig ännu i de episka stridernas tid. —

Nu stod fienden emellertid inom en dagsmarsch från Mattnäs.

I förmaket vredo de gamla damerna i högljudd jämmer sina händer öfver tekopparna och inne hos lagmannen sutto ortens herrar vid de rykande piporna och de ångande toddarna och stirrade trumpna och ordlösa in i ljuslågan.

Men uppe i unga fröken Vivikas rum sutto ett dussin sjuttonåringar hopkrupna så nära de kunde komma hvarandra. Ett dussin solblonda flickhufvuden, ett dussin par rödgråtna ögon, ett dussin små skälfvande munnar, hvilka hviskade om svärdfallna bröder, hvilka visade hvarandra ömt bevarade reliker af dem, som varit deras bröders skötevänner och som stupat med ett litet finskt flicknamn på skägglösa läppar.

Plötsligt öppnades dörren.

— Jesus, mamma, hvad står på?

— Kom ned, flickor, kom genast ned, befallde lagmanskan Riben.

— Hvad är det? — Är det ryssarna?

— Nej, det är en kurir från kapten Duncker till grefve Cronstedt... det är fänrik Rosir...

— Sten Rosir, flämtade Vivika Riben och ilade nedför trappan i spetsen för flickorna.

Då de hunnit ned, voro alla rummen tomma. Samtliga gäster hade begifvit sig ut på gården, där de stodo utan ytterkläder. Termometern visade på tjugusex grader, men det tänkte ingen på.

Midt ibland dem rastade sex karelska bönder, klädda i vargskinn från topp till tå, med järnskodda stafvar i händerna och med snörda skidor.

Dunckers kurir, en nittonårig fänrik i Savolaksarnas uniform, talade hastigt med lagman Riben.

Sten Rosir var barnfödd där på trakten och förtrogen med de villsamma vintervägarna. Snäll skidlöpare och blindt vågsam hade han fått det farliga förtroendet att föra en viktig rapport till brigadchefen. Man bestormade honom att stiga in en minut. Han skakade på hufvudet med sitt sorglösa gosseskratt och bad dem värma mjölk med brännvin till manskapet. Det är en legion sådana ynglingar, som skrifvit Sveriges storhetssaga.

— Flygande kurir, ser farbror Riben! Har här varit grönrockar synliga på kvällskvisten?

— Nej, min käre gosse, hittills har allt, Gudi lof, varit lugnt.

— Vi måste ovillkorligen fram med en rapport till Cronstedten, men vi hafva ju ännu styft tre timmar till högkvarteret. Kommer det någon rysk ströfkår, så sök att kvarhålla dem så länge som möjligt. Ja, det vill säga, äro de inte flera än en tjugu, trettio stycken, så reda vi oss nog i alla fall. Nu vände han sig till manskapet. — Eller hur, pojkar, nog taga vi bukt på ett par tjog kosacker...?

De ordnjugga karelarna svarade ej. Men de drogo mungiporna i farligt nära grannskap till öronen och smekte tafatt sina med varghagel laddade studsare, hvilka de buro i en rem öfver axeln.

Sten Rosir hade talat till sitt folk bättre än det Svarta bandet själf! Hans smickrande vädjan till deras mod, tillfället att hedras inför en sådan myckenhet ståndspersoner och kanske förnämligast den heta mjölken med brännvinsgök hade småningom drifvit den finske krigaren till det stadium, då antalet af vänner och fiender för honom intet betyder.

Han visste nu, att de skulle löpa vid hans sida miltals på skidorna utan att klaga öfver hunger eller trötthet. Han visste att vid ett plötsligt handgemäng de skulle skjuta så länge där fanns ett skott kvar i geväret för att sedan slåss med kolfven tills den sprack, att de därpå skulle fäkta med skidstafvarna tills dessa splittrades af kosackpikarna för att omsider gripa till finnarnas älsklingsvapen, den korta, bredbladiga, förfärliga puukkon samt handlöst kasta sig midt in i vimlet för att döda och dö.

Medan bönderna stjälpte i sig varm mjölk skoptals, gick emellertid fänrik Rosir fram till fröken Riben, som med afsikt hade ställt sig några steg från de öfriga.

— Vivika Riben, sade han och såg henne rakt in i ögonen, jag vet att vi äro eftersatta, och kan inte fienden kvarhållas här några timmar, måste de ovillkorligen hinna oss. Men minnns att om jag stupar i natt, så ligger det ett bref till dig i min skrifbordslåda hemma på Hämpäänlinna.

Innan hon hann öppna sin mun till svar, hade fänrik Rosir, starkt rodnande öfver sina sista ord, svängt sin mössa till ett snabbt farväl och lupit bort med sina karelare, följd på färden af de kvarvarandes förböner och välönskningar. Skidornas sällsamt gniss-

lande ljud drunknade snart i skogarnas tystnad. När allt blifvit stilla, gick man tillbaka in, Vivika sist.

Klockan visade nu tre kvart på nio, och i stora salen dukade pigorna supén. Alla samlades i förmaket, där gamle prosten Ollenius med sin klanglösa stämma läste krigsbönen, denna bön, som i århundraden uppsändts från Finlands hem, och hans åhörares läppar rörde sig omedvetet då de från barndomen invanda orden nådde deras öron: —

Låt, o HERRE Zebaoth, se tina magt emot fienderna, och utrusta vår Konung samt alla thes krigsmän, som till Fäderneslandets gränsors försvar skola gå fienderna emot, med titt heliga Namns alfvarliga fruktan; gif them tin salighets sköld, och tin högra hand styrke them, at the i tine krafft måge kunna vara fienderna öfvermäktige, och befria Rikses gränsor ifrån vidare theras tvång och anfall, samt gifva tig allena therföre ärona. HERRE, tu som äst fridsens Gud, och stillar örlig i hela världen, bög allas hjertan til frid och Christelig enighet, förtag alt krig och blods-utgjutelse, tyranni och öfvervåld...

Men från motsatta stranden af den långsmala Kalavesi spred sig en flock ryttare, hvilka togo vägen öfver sjön med ett afstånd af trenne famnar från hvarandra för att icke alltför hårdt fresta isen. De buro långa pikar, långa pälsar och långa skägg. Deras små, seniga hästar galopperade ständigt och förde hufvudet påfallande starkt uppåtsträckt. Det var fienden, det var kosackerna.

Med sina strålande fönster hade Mattnäs gård lockat dem lik en fjärran fyrbåk, och de drogos dit såsom malen drages mot elden.

På stora trappan bidade Mattnäs' herre med händerna i sidorna och bakom honom trängdes hufvud vid hufvud af skrämda gäster.

Kosackernas befälhafvare, en herkuliskt byggd

man med tunga, vederbitna anletsdrag och stora, grå, vänliga pudelögon trädde nu emot honom.

— Ärlig vän som ärlig fiende respekteras hos lagman Riben, hälsade värden på franska.

— Stor tack, lillefar, skrattade svartskägget och klappade honom beskyddande på axeln. Jag är kapten... Han nämnde ett af dessa konstiga, slaviska namn, hvilka ändas på -skoj eller -roff. Vi kunna ju kalla honom Roffskoj. — Har något finskt krigsfolk observerats här i dag?

— Nej, ljöd det skarpt och klart som ett pistolskott.

— Ledsen att inte obetingadt kunna lita på edra ord. Men det är i alla fall otroligt att de ännu hafva kunnat hinna hit. — Ossip, ropade han åt sin närmaste man, ställ upp folket på vaktkedja härifrån och ned till sjön och se till att ingen slipper lefvande igenom! — Därpå till lagman Riben: Lillefar, min mage är tom som sabelslidan en bataljdag.

— Maten står framdukad, sade denne, och vi ämna just sätta oss till bordet.

Där fanns ingen enda i sällskapet, hvilken icke under vanliga förhållanden millioner gånger hellre skulle gått till sängs utan supé, än äta den tillsammans med en ryss. Men som det nu var, uppbjöd hvar och en sin förmåga att bemöta honom så uppmärksamt som möjligt samt att med allehanda små konstgrepp söka förlänga hans och manskapets rastestund på Mattnäs gård. Siratliga brukspatroner drucko honom till med gammaldags courtoisie i malvoisir och oeil de perdrix, traktens sötaste flickor visade sina bländhvitaste småleenden och rådbråkade oförskräckt det lilla de lärt af Florian och Genlis — allt till främlingens ära.

Öfverste Kulneff, kosackchefen, kom på tal.

— Ingenting fattas i hans ära; han fattas i vår, deklamerade de la Grange, höjande sitt glas med en

bugning, hvilken Nordens Alkibiades skulle afundats honom.

Kosackkaptenens drag började småningom låna bourgognens färg; hans ansikte var oafbrutet tudeladt af ett kvartersbredt småleende, och han började att med tungfotadt galanteri kasta vinkorkar på en af de unga damerna.

Nu slog den stora salsklockan tio. Detta påminde främlingen om att tiden led, och han reste sig med någon ansträngning från bordet.

Endast fem kvarts timme hade förflutit sedan fänrik Rosir startade från Mattnäs gård. Kosackhästarna voro nu uthvilade, och komme man bara en gång skidlöparna på spåren, så...

— Mitt värda herrskap, utlät sig den självbjudne gästen med en smula grumlig röst, stödjande sig mot bordskanten med ena handen och fattande remmaren med den andra, kapten Roffskoj tackar allra demödigst för god traktering och säger au revoir... au revoir sans adieu...

— Nej, ingen brådska, herr kapten, ännu ett glas madeira, föreslog värden enträget.

Hade inte ryssen pokulerat så samvetsgrant, skulle han väl näppeligen hafva undgått att lägga märke till den allmänna förstämning, som i ett nu grep sällskapet. Det gällde att till hvad pris som helst uppskjuta hans affärd ännu en timme, två timmar. Men huru? Detta var en fråga som kunde förlama hvarje tanke.

Fröken Vivika lutade sig mot gubben de la Grange och hviskade på svenska:

— Han är drucken nu och lätt att öfvermanna. Om någon ville döda honom, så skulle hans knektar tro att han sof härinne öfver natten, och Sten Rosir vore räddad.

Gustavianen log skeptiskt.

— Chère petite pucelle d'Orléans, för det första glömmer du, att han i alla fall profiterar af din faders hospitalité och för det andra ignorerar du kosackerna. Det är med dem som med kattorna: de äga nio lif. Innan vi hunnit spoliera honom på dem alla, skulle han ställa till ett sådant infernaliskt rumor, att vi finge hela svärmen öfver oss. Jag minnes parfaitement anno åttioåtta, då —

Men här hejdade han sig i ett nu, ty kapten Roffskoj stod redan bugande framför lagmanskan, som med ett fruset leende lade sin iskalla hand i hans. En minut till, en enda minut, och han skulle spränga bort med sitt folk...

Vivika Riben såg som i en dröm, huru de i svindlande fart ilade norrut, huru de vrålade af grym fröjd, när deras vana ögon ändtligen funno skidspåren, huru de omsider stötte samman med den konvojerade kuriren. Hon hörde huru Sten Rosir befallde sitt folk att taga emot anfallet rygg mot rygg, hörde de snabba, dofva bösskotten, hörde kommandoropen, dödstjuten, svordomarna. Och sedan skulle allt blifva stilla, men kosackerna skulle rida vidare.

Hon begrof ansiktet i händerna en sekund. Sedan höjde hon hastigt hufvudet, spände hvarje sena i sin kropp och tryckte läpparna samman. Hon kände att hon inte fick svimma nu... sedan... inte nu... bara inte nu...

Bleka som afhuggna hufvuden sutto de finske kring det stora bordet och rörde tankspridt knifvar och gafflar. De undveko ängsligt att byta ord med hvarandra, utan stirrade hjälplöst framför sig i stum bidan.

Blott en enda mötte Vivikas blick.

Blott en enda. — — —

Hvarje ord, som växlats mellan henne och fänriken, hade nått hans öra: »kan inte fienden kvar-

hållas här några timmar, måste den ovillkorligen hinna oss». —

Han var en säflig, tystlåten herre, den där föredrog att lyssna till andra, framför att själf yttra sig. Ingen kunde påminna sig, att han någonsin sagt något, värdt att ihågkommas.

Han hade tegat hela sitt lif för att tala nu.

Erland Stakes blick vandrade långsamt från den bugande ryssens fula, rödmosiga ansikte till Vivika Ribens bleka, bäfvande, för att sedan vända åter till ryssens.

Så stod han upp, harklade sig och sporde Roffskoj på den tänkbart sämsta fransyska:

— Vou... voulez-vous un partie écarté?

Det gick en skälfning kring det runda bordet, en sådan som de stora skådespelarna någon gång förstå att väcka i de stora skådespelen.

Vivika Riben kom att vända hufvudet åt höger.

Där satt gamle de la Grange, gustavianen, gudsförnekaren, med onaturligt utspärrade ögon, med händerna knäppta öfver knäet och läste med skallrande tänder sitt Fader vår. Han hade inte åkallat Herren sedan kulorna susade vid Hogland från moskoviternas chebecker, men nu bad han sin barndoms bön.

— Ett parti écarté! Anfallet var riktadt mot slavens känsligaste punkt, spelpassionen, och hans ögon började glittra och glimma under den svarta luggen.

Ännu den dag i dag kan du kring det gröna bordet i Monte Carlo få se mer eller mindre finpolerade magnater från Ruriks land, hvilka med fatalistens kallblodighet spela bort allt hvad de äga, ända till sina briljanterade skjortknappar och guldkryckan på sin käpp för att sedan lika isande kallblodigt vandra ut på den beryktade terrass, som kallas självmördarnas trappa och där klarera sin sista ouppgjorda räkning här i världen.

— Ett parti écarté! Nåja, men då måste jag åtminstone först rådgöra med mina hejdukar. Låt kalla Ossip hit!

Såväl denne värde herre själf, som den öfriga halfskvadronen hade emellertid genom värdinnans försorg blifvit så grundligt trakterade med mat och brännvin, att de lågo storsnarkande på sina poster, Ossip värst — eftersom han var förmer än de andra i rang. När lagman Ribens betjänt omsider skakat en smula lif i honom samt gjort begripligt att han skulle begifva sig dit in, svor den hedersmannen vid samtliga helgon i den ortodoxa kalendern öfver sin herres mångahanda onödiga påhitt.

— Hör på, Ossip, har du fått syn på något misstänkt därute? sporde Roffskoj, totalt förbiseende det taktlösa uti att vidröra detta i värdfolkets närvaro.

— Nitsjevo; vi hafva spejat som falkar, men inte en ekorrsvans har passerat vaktkedjan.

— Tror du då inte att de hafva hunnit fram än?

— Njet, barin, de små finnarna löpa ej så flinkt på sina långa träspånor som vi på våra klippare. Ännu måste vi nog bida dem en liten timme.

— Karasjå, ännu bida vi en liten timme!

Och Roffskoj affärdade med en vårdslös nick den trogne Ossip, hvilken sakta pallrade sig tillbaka på sin post. Väl där kysste han länge och innerligt den kära vodkapluntan samt tillropade myndigt sina snarkande knektar en grötig befallning. Med ryggen stödd mot en finsk fura, inslumrade han sedan roligt från fältlifvets hvarjehanda vedermödor för att drömma om sin bruna Avdotja på steppen vid Don.

Emellertid hade spelbordet ordnats och de bägge herrarna slogo sig ned. Roffskoj föreslog genast en vanvettigt hög poäng, hvilken han sedan dubblerade under förevändning att därigenom söka gifva sin medspelare revanche. Visserligen voro de rubler han

bar på sig tämligen lätt räknade, men så länge han hade sina kosacker utanför, kunde han ju alltid draga sig ur spelet utan förlust. Erland Stake nickade genast ja till den föreslagna insatsen och leken började.

Ryssen var uppenbarligen rutinerad spelare, finnen den slätaste bland de släte. Innan korten delats ut många gånger, var det tydligt hvem som skulle blifva den tappande.

Kapten Roffskoj skötte sina kort med öfverlägsen skicklighet, kanhända till och med en smula för väl. Erland Stake spelade helt och hållet på måfå samt gjorde sig knappast mödan att räkna markerna, som han utbetalade efter hvarje partis slut.

Andlösa och bäfvande stodo Mattnäs' gäster rundt omkring och åskådade den sällsamma tvekampen, mera tyst, mera hemsk fast mindre blodig än dem, som rasade därute på slagfälten. De femtiotvå papperslapparna togo ryssens uppmärksamhet alltför mycket i anspråk för att han skulle slösa en blick på de kringstående. Men hans medspelare bytte då och då, vid något obevakadt tillfälle, en min af hemligt förstånd med sina vänner.

Där satt han nu, den tyste herrn till Mäntsälä och blef allt fattigare och fattigare, allt efter som visaren skred fram på urtaflan, allt efter som Dunckers kurir närmade sig Cronstedts läger.

Men när klockan ändtligen slog tolf, visste Erland Stake att allt var fullkomnadt, och han reste sig med en stel bugning.

— Hvad, redan sluta?

— Ja, jag kan tyvärr inte fortsätta längre; jag äger icke mer ett runstycke att sätta upp.

Han hade spelat bort sitt Mäntsälä till det sista torpet på dess ägor, till den sista hästen i dess stall, till den sista tjädern i dess skogar. Denna gamla gård, vid hvilken han och hans fäder, under le grand

siècles klang- och jubeldagar, under stora ofredens pest- och missväxtår, under frihetstidens ärelösa partifejder, hängt fast med en kärlek, som endast den kan fatta, hvilken själf erfarit den, denna gård var ej mera hans. Den måste gå för att betäcka spelförlusten. Den långa, raka lindallén, de smala, djupa sjöarna, den trefna, furutimrade manbyggnaden, allt var borta.

Han hade spelt ut sin högsta trumf, hade vågat allt och förlorat allt. Och för hvad? Jo, för att rädda lifvet på några stackars namnlösa krigare, de där tillhörde en olycklig här, som stred sina sista strider för ett förloradt land.

Erland Stake bad om papper och penna samt skref med sin stora kantiga stil följande:

Sedelhafvaren äger att på undertecknads konto sex månader à dato i Åbo Diskont lyfta fyratiosex tusen (46,000) R:dr B:co.

Mattnäs gård den 8 Martii 1808.

Hindric Erl. Stake.

Men när han lämnat ifrån sig det dyrbara dokumentet, trädde en förfärlig, obetvinglig frestelse emot honom. Aldrig syntes honom någon jordisk kvinna så tjusande fager, så eldande härlig som denna, då hon öppnade sin mun och sade:

— Erland Stake, din lefnads storbragd ligger i den minut som flytt. När man nämner Sveas tusen hjältar, skall äfven du blifva nämnd. Du är gammal och framtiden är grå. Säg, tändes då ej i ditt sinne en längtan att få dö, att få dö nu, när nornan ristar ditt namn i ryktets bok?

Erland Stake kämpade emot ett ögonblick. Han såg bort för att undvika fresterskans åsyn. Han tänkte på sitt land för att bannlysa hennes bild ur sitt hjärta. Förgäfves! Hon stod ständigt framför

honom; hon lockade och manade, hon tiggde och bönföll, sist blef hon honom öfvermäktig.

Då drog han fram sitt stora, klumpiga repeterur och fixerade det påfallande noga.

— Hvarför tittar ni så stint på klockan? Kanhända börjar ni blifva sömnig och längtar till bivacken, undrade Roffskoj, hvilken just låtit den skriftliga förbindelsen försvinna i sin tunna sedelbok.

— Nej, menade Erland Stake, nej jag bara subtraherar.

— Subtraherar...?

— Ja, åtta och tre kvart från tolf göra ju tre och en kvart.

Kosacken räknade fumligt på fingararna.

— Det stämmer visst alldeles, men...

Nu knäppte Erland Stake sina händer samman och utbrast i stilla hänryckning:

— Jag tackar dig, käre himmelske fader för att du låter åtta och tre kvart från tolf göra tre och en kvart!

Roffskoj for upp från stolen och stirrade på honom i rundögd häpnad. Antingen hade hans medspelare plötsligt blifvit rubbad, eller också... En obestämd aning dök upp hos honom.

— Människa, hvarför i hel...

Erland Stakes ögon strålade som hade de skådat in i paradisets solljusa ängder och hans stämma klang lik en segerhymn.

— Jo, därför att en kurir behöfver trenne timmar från Mattnäs gård till Adam Cronstedts högkvarter.

Liksom det finnes dagrar, dem ingen pensel kan fånga, gifves det också scener, hvilka ingen tunga förmår skildra; törhända hinner iakttagaren att gripa de skilda momenten, men å andra sidan påverkas han alltför starkt af de rent personliga känslorna för

att sedermera vara i stånd att lämna någon trogen fotografi af förloppet.

Det uppträde, som omedelbart följde Erland Stakes sista ord, afvecklades med en sådan svindlande fart, att det enda, som fäste sig i deras minne, var kosackens vilda vrål: »till häst, till häst!» Och sedan han störtat ut på trappan, var det enda, som tedde sig för deras blickar, Erland Stake, där han låg på golfvet med slutna ögon, leende mun samt i pannan ett öppet, gapande sår, hvilket tillfogats honom af den tunga marklåda Roffskoj i vanvettigt raseri slungat emot honom då han rusade ut.

Men när Erland Stake omsider återvändt till medvetande, var han en bruten människa. Hans händer skälfde som en slagrörds, och han förde aldrig mer en bräddad bägare ospilld till sina läppar.

En besvikenhetens bittra skugga gled öfver hans mannavulet fula drag, då han vaknade och fann sig på denna sidan grafven. Han hade hoppats att de sista orden han fällt skulle blifva den trollformel, som mäktade lösa själens bojor. Han blickade håglöst omkring sig, ingenkännande den ene efter den andre af dem, hvilka stodo honom närmast på jorden.

Dock, sådana de nu voro hade han aldrig sett dem tillförene. Deras ögon glittrade och glänste genom tårarna, deras händer knötos och deras bröst häfdes af stolthet.

Han var dem en förklädd furste, den där plötsligt kastat af tiggaremanteln, och de talade till honom som man talar till en ung konung, hvars hufvud ännu doftar af kröningens signade smörjelse. Gamle de la Grange, gustavianen, grät som ett barn, grät såsom han aldrig gjort det sedan den afton då lönnmördarens kula susade på operamaskeraden.

— Fou qui gagne, mumlade han, fou qui gagne... Och Vivika Riben, det vilda Karelens skönaste ros, trädde fram med sitt rodnande an-

lete och sina sjutton år och tryckte andäktigt sina jungfruliga läppar mot förbandet, som dolde det förfärliga såret.

*

Men Mäntsälä gård såldes till den högst bjudande, och köpeskillingen deponerades för Roffskojs räkning i Finlands bank. Erland Stake var hemlös, men där fanns ej en gård mellan Enare och Viken där man ej ödmjukt skulle hälsat hjälten som gäst och ledt honom fram till högbänken. Dock, han måste bort, han kunde ej lefva som nådehjon i det land där han varit herre och husbonde.

Erland Stake reste öfver till Sverige med sin finska brytning och sitt ärr i pannan och hamnade slutligen på Väringe gård i Sörmland hos bruks-patron Malkolm Brandholm, en frände till hans salig hustru. Den dubblett, som där uppläts åt honom, blef den sista stationen på lifvets bana. Han som en gång satt det käraste han ägde här i världen på spel, för att få några timmar att förrinna, lät nu fyra decennier sippra bort, omärkta af det klassiska kritstrecket.

Han var en blidögd, tystlåten gammal herre, som i ensamhet sysslade med ett perpetuum mobile, hvilket han aldrig fick att röra sig, som rökte knaster, läste Crusenstolpe och ruckade barometern.

Han var en gengångare, som utan all rimlig anledning gick och skräpade i en värld, där han nu åt ett knappt nådebröd, men som en gång skänkte honom hjältenamnet och gjorde honom till sägnernas gunstling.

Och samma år som Fänrik Stål gick ut att sjunga om Finlands sista strid — 1848 — slocknade stilla för Erland Stake lifvets lampa uppe i flygelbyggnaden på ett gammalt gods nere vid Yngaren.

Konungen och usurpatorn.

Mikadons rike har sin krysantemum och Faraonernas sin lotus, Kasanlyk lefver på sina rosor och Haarlem är ryktbart vordet genom den svarta tulpanen. Så vill jag ock kalla den ort där detta händt, hvilket nedan finnes upptecknadt, för Äppelblommornas stad.

Visserligen benämnes den ju icke så på kartan, ej heller i det kvartersbreda pergamentsbref, hvarmed högstsalig konung Johan II förlänade den stapelstadsrättigheter, men allt det där hör inte hit. För resten bära vi så sällan våra rätta namn, och det är mera en slump, om vi någonsin göra det. Eller är det inte både löjligt och otillständigt att kalla en slagskämpe för Fredrik eller en hädare för Gudmund eller en tungus för Hilarion eller ett flickebarn för Beda, hvilket egentligen är ett mansnamn, och under hvilket en munk i S:t Pauls kloster i Northumberland förvärfvade sig en särdeles reputation.

Jag har sett Äppelblommornas stad både sommar och vinter, både höst och vår. Men aldrig är den så sig själf som de första dagarna i juni. Då är det en blommande stad, en gammal stad som blifver ung och klädes till brud en gång om året.

Klädes till brud, ty då är allting hvitt, hvitt med en blekröd aning. De bägge med snäcksand grusade gatorna, de pjunkigt ansade trädgårdstäpporna, i hvilka de små gula och röda träbyggnaderna ligga inkrupna, konsul Stadius' långa magasinslänga

och borgmästarens Kinaslott af spjälor och kulörta glas, ja, till och med det utdömda, ruckliga pumphuset nere vid Strömgrens bryggeri, öfver allt hafva äppelblommorna läst sin hvita välsignelse. Och de förvuxna gamla vildaplarna, hvilka följa den grunda ån, där den drager fram genom staden från de herregårdskantade sjöarna däruppe i landet, äfven de förvuxna gamla vildaplarna, hvilka annars äro så öfvermåttan sura och vresiga, de snöa nu gifmildt ned sina vänaste blomster. Och de små blommorna segla roligt på det blanka vattnet hän mot hafvet, mot fjärran öden, till Lycksalighetens ö.

Men rundt omkring Äppelblommornas stad sola sig gröna gärden och leende ängar, hvars ljung stiger den betande boskapen till knäna. Där drömma Mälardalens hvita herrgårdar om tider och människor, som måhända inte voro bättre och visare än dessa, men hvilka alldeles säkert voro gladare och sorglösare och vänfastare, hvilka räckte en varmare hand åt lifvet och åt döden än de som nu bygga och bo därnere.

Äppelblommornas stad ligger i lä om allfarsväg, och få äro de främlingar, som ondgjort sig öfver stadskällarens alltför korta sängar. Men de som någonsin förirrat sig dit, längta ständigt tillbaka och på sistone följa de sin längtan.

Flertalet af dem, hvilka så komma, äro sådana som världen slitit ut och därför inte vidare behöfver. Utsläpade och håglösa efter en hvardagslefnads tåligt hopsummerade tjänsteår flytta de dit med pensionen på fickan och köpa sig en stuga med trädgård.

Första tiden spökar dem i öronen bryggarekärrornas grofva skrammel och spårvagnarnas ilskna pingel jämte alla dessa sensationsmöjligheter, hvilka äro storstädernas vingade käpphäst. Den nya omgifningen gör dem konfysa och villrådiga och osäkra

på sig själfva. Ibland blifva de missmodiga och äro frestade att ge alltihop på båten och tänka att de aldrig skola finna sig till rätta där, utan att det klokaste måhända vore att laga sig dädan så först som sist.

Men en vacker dag ligga de framstupa i sin trädgårdstäppa och klippa jordgubbsbroddar eller sitta de vid åbrädden med ett metspö eller spela de bräde på klubben med kapten Bögel.

När de hunnit därhän, då ändtligen äro bryggorna rifna bakom dem, bryggorna som föra tillbaka till storstadsbullret. Då har Äppelblommornas stad på allvar tagit dem och gjort dem till sina. Och småningom lära de känna det lilla samhället både utan och innan. De blifva bröder med de många honoratiores jämte hela den öfriga menigheten. De blifva bröder med den lummiga kastanjen på stora torget, med ätten Stadius' krönika, med madam Anderssons godrån och mamsell Petterssons ryggvärk. Ty allt detta måste man ovillkorligen hafva reda på och vara invigd uti. Annars får man aldrig burskap där.

Och så lefva de år ut och år in i en underlig värld af priffepartier och kafferep och kråkvinkelspolitik jämte ett mildt och ihärdigt aktgifvande på nästans görande och icke görande, tills de blifva så rysligt till åren, att de tro sig aldrig hafva bott annorstädes. Så blir kastanjen på Stora torget allt lummigare och det utdömda pumphuset nere vid Strömgrens allt ruckligare, tills Döden en vacker dag påminner sig att han återigen skamligt försummat sina goda äppelblommianare. Hvarpå han ger sig dit och besöker ett par, tre af de allra uräldsta, de som enligt allt hvad rimlighet och statistik heter borde vara undan för länge sedan. Och han sätter sig vid deras sida och fattar deras hand och täljer de allra skönaste sagor.

Nu veta vi ju alla, att Döden själf är af en mycket framskriden ålder. Dessutom är hans arbete numera bra mycket kinkigare än förr. Ty hygien och idrott och korksulor och frisk luft och Listerska förbandet kunna sätta myror i hufvudet på hvem som helst. Han har blifvit tankspridd och mångordig, hvilket gemenligen plägar följa de många åren. Så att när han kommer riktigt in i berättaretagen, gör han sig aldrig någon brådska och blir själf gripen af allt det härliga han målar. Därför händer det äfven esomoftast, att långt innan Döden talat till punkt, de äldste i Äppelblommornas stad slutit sina ögon samman och leende vandrat rakt in i det stora sagolandet.

Så gå de all världens väg, och den halte dödgräfvaren, som känner dem alla vid namn, hvilka han myllat ned, han reder deras långa hviloplats på den lilla kyrkogården. Och en gång hvarje år, då den gamla staden blifvit ung på nytt och smyckas till brud, läsa äppelblommorna sin hvita välsignelse öfver de gröna kullar, som hölja dem, hvilka världen slitit ut och hvilka dragit dit att glömma och glömmas.

*

Mänskligheten utveckling har af evighet tenderat mot ärftlig monarki. Republik, anarki och mångvälde äro endast undantagsformer eller tillfälliga statsbildningar, skapade af den vid ett visst tidsmoment härskande folkviljan, likt den romerska, den fransyska eller Förenta staternas eller ock framtvungen af någon höfding, i hvars person den rådande opinionen tagit mandom, såsom hos Cola di Rienzi, Oliver Cromwell eller Deodoro da Fonseca. Deras statsformer äro släta människoverk och bära såsom sådana dödsmärket. Men kungadömet är af Gudi.

I Äppelblommornas stad regerade ätten Stadius efter en författning, som var oskrifven, följaktligen äfven absolut. Och inga furstar hafva fört ett lyckligare regemente än de vederhäftiga cheferna för den gamla handelsfirman, som residerade i stadens enda stenhus uppe vid Stora torget.

Stamfadern, gamle Selim, hade kommit vandrande dit från knallbygden med stafven i hand och med varupåsen på ryggen. I de tiderna funnos de moderna samfärdsmedlen blott i tuschritningar och sifferkalkyler på ingenjörernas konstruktionsbord, och det gammalsvenskt storstilade herrgårdslifvet hade ej känt tyngden af det dråpslag, efter hvilket det aldrig skulle mäkta resa sig till den forna glansen. Men ännu gällde hvetetunnan tjugufem riksdaler riksmynt och en piglön femton. Därför gick det lusteliga till på de gamla gårdarna.

Selim Stadius visste hvad de glada brukspatronerna behöfde; han gjorde sig först nyttig, sedan nödvändig, sist oumbärlig. Så att öfver hans sotsäng hängde västgötaknallens nötta, för evigt fällda vandringsstaf, men varupåsen hade oupphörligt vidgats tills den blef stadens största affär med filialer här och hvar i trakten.

Innan han gick hädan hann gamle Selim att hviska hemligheten till sin framgång i sonens öra: Om du krusar de förnäma, har du dem till öfvermän, men om du bistår de små, blir du deras Försyn, sade han. Och detta råd hade ingalunda fallit på hälleberget.

Sonsonen, Leonard, den nuvarande innehafvaren af firman, upprätthöll värdigt traditionerna från fars och farfars dagar. Likgiltigt högdragen mot de store och välvilligt deltagande för de små var han en äkta Stadius och blef såsom sådan, af börd srätt och vedertagen slentrian, den självskrifne allhärskaren i Äppelblommornas stad.

Med honom skulle en gång det gamla köpmanshuset utslockna, ty hans hustru hade aldrig skänkt honom någon son, endast tvenne döttrar, Gull-Gull och Ros-Mari. Och Gull-Gull var hoppet, men Ros-Mari var längtan.

Gull-Gull var kommen till världen direkt från Lyckland någon gång i maj, då solen log öfver sommarens glada barndom, då snön smält ned till uppsluppet dansande bäckar och till små klarögda vattenpussar, öfver hvilka de unga flickorna försiktigt klefvo när de gingo till storskogen att plocka vårens första sippor.

Egentligen var hon ju förstås döpt till Irmengild, men det förde tanken in i forntid och sagodunkel och munkakrönikor. Så att där blef rakt ingen annan lefvande råd än att kalla barnet för Gull-Gull, och det namnet fick hon behålla.

Om inte Gull-Gull hade någon annan putslustighet för sig, kunde hon sätta sig ned och taga dig vid handen och bara skratta, skratta så förskräckligt, fasligt smittande, att du, stora förståndiga människan, glömde grytan på spiseln eller kunderna i boden eller protokollet vid bolagsstämman samt gaf dig till att skratta i kapp med henne och fröjda dig öfver tillvaron. — Sådan var Gull-Gull.

Gull-Gull var lyckobarn och söndagsbarn och solskensbarn. Gull-Gull var allt som är ljust och glittrande och sorglöst och rosenrödt och himmelsblått och allas vän. — Gull-Gull var hoppet.

Men Ros-Mari var född på hösten, då stormen sliter löf från träden eller då luften är skälfvande klar och kyligt stilla och granskogen står stum sedan sångarna sträckt mot palmernas land.

Ros-Mari var gamle kungens yngsta dotter i de halftförgätna äfventyrsböckerna, som sluta med tårar. Ros-Mari var ett väsen af en annan tid, ty med denna hade hon föga att byta. Ros-Mari på-

stods vara högmodig och föraktande och se hvar man öfver axeln. Men det gjorde hon aldrig, fast hon aldrig skötte om att förklara sig. Hon skådade dem endast förbi, så långt förbi, in i sitt fjärran hemlands krenelerade sagoborg, där allt var hat och kärlek och höga öden, där biltoge riddare redo fram på pansrade gångare och bleka prinsessor irrade på ensliga stigar.

Ros-Mari kom aldrig glädje åstad likt Gull-Gull, och då människorna skrattade och glammade, kunde hon möta dem med ett långsamt ögonkast, som sade att hon ej förstod dem. Hon var lång och rak och blek, och det tunga håret tvekade mellan dunkelrödt och glanslöst svart. Hon talade föga; dock glömde man sent hvad hon sagt. Man gömde det såsom man gömmer somliga blommor man fått.

Men den som skådat in i Ros-Maris själ och fått den blicken besvarad, vore det blott för en enda fattig gång, vore det blott för en stackars liten kort sekund, han kunde väl sedan hata henne såsom man hatar den som förstört ens lif och bränt lyckoslottet, han kunde väl gilja till en annan mö och föra henne hem som brud, men han kunde aldrig, aldrig få någon annan kär. — Ros-Mari var längtan.

Och konsul Leonard Stadius var härskare öfver Äppelblommornas stad, konung af bördrättens nåde och vedertagen slentrian. Därför blefvo Gull-Gull och Ros-Mari prinsessorna.

*

Hände så att den grundgående hjulångare, hvilken förmedlade den blygsamma trafiken mellan Äppelblommornas stad och den öfriga världen en dag landsatte en märklig passagerare. Men denne kom ej såsom de andre, de årbräckte och arbetsbrutne; han kom med höga vyer och vidt flygande

planer och s t o r e-system och dubbelt italienskt bokhålleri. De kostbaraste ringar voro uppträdda på hans korta, breda Esaufingrar, de stora, präktiga fötterna voro snörda i lackerade skor. I den digra plånboken trängdes banksedlar och växlar och aktiekuponger, och tänderna i hans mun voro guldplomberade.

Han var den nya tiden och han hette Magnusson, Frans Oskar Magnusson.

Ett barn af okända föräldrar hade han blifvit utackorderad hos en stockflötares familj i en af de små norrländska kuststäderna för att, efter fyllda tolf år, iklädd det blå förklädet, göra sin första lärospån bakom handlanden Eklöfs järnbeslagna disk. Så hade han då omsider fått anställning hos en Stockholmsgrosshandlare, hade kommit sig upp och blifvit sin egen. Förvandlad från kålmask till fjäril, från svältlönad skrifvare till modern vinglare, reste han så till Äppelblommornas stad och satte genast upp en oförskämdt stor affär.

Magnusson hade räknat ut, att ätten Stadius måste hafva sina vedersakare och afundsmän, att där ovillkorligen skulle vara en slumrande opposition till finnandes här och hvar i de små trähusen. Det var dessa missnöjde, på hvilka han liksom så mången annan modern lyckoriddare räknade, det var dem han ämnade organisera, på deras axlar han skulle bäras fram till tronen för att slita kronan från gamle kungen.

Nu kan man lätteligen tänka sig, att allt detta ej kunde få passera utan kommentarier. Ja, jag tror näppeligen att någon af de lokala händelserna blifvit så omtvistad och allvarligt skärskådad som denna. Och slutet på hvarje ordande härom formulerades evinnerligen i den frågan: Hvad skall Stadius säga?

Strax sedan Magnusson kommit hade mellertid

gamle kungen sändt flickorna i pension till Lausanne. Därför syntes han mycket litet ute, utan satt mest hela dagarna på kontoret med sin förste man sekter Blidberg, en rödkindad, hvithårig Juvenal, den där lärt Gull-Gull och Ros-Mari att gå och som kände hvarje vinkel och vrå i huset Stadius' förflutna, närvarande och tillkommande bättre än hvem som helst annan.

Dessutom hade Leonard Stadius ständigt lefvat så skild från hvardagsintressena, hade omgifvit sig och sitt hus med en förskansning af kylig tillbakadragenhet, hvilken själfva den dristiga småstadsnyfikenheten aldrig vågat sig på. Och af dessa skäl stod det icke till att få veta hvad gamle konsuln tänkte om konkurrenten.

Men mannen från Norrland gaf sig genast oförskräckt in i de vidlyftigaste affärer, blef stadsfullmäktig och en af det lilla samhällets stödjepinnar.

Magnusson talade om att anlägga en jättekvarn, drifven af Snäckån. Visserligen fanns där ju inte mycket vatten, men rationellt tillvarataget och tidsenligt anordnadt, betviflade han ingalunda att det skulle lämna lysande resultat.

Det rationella och det tidsenliga voro Magnussons slagord, den trollformel, hvarmed han berusade i de stora stunderna. Inte för att där fanns någon i Äppelblommornas stad som rätt förstod hvad de inneburo, men det gjorde dem i alla fall godt att höra honom tala så.

Nästa angelägenhet skulle blifva en järnväg. Magnusson var ledsen att riksdagsbänken nyss var besatt då han kom till orten. Men han så godt som förband sig att skaffa dem moderna kommunikationer bara han blefve vald nästa gång. Nu förde garfvare Greberg Äppelblommornas politiska talan, ifall man får uttrycka sig så. Ty han hade aldrig öppnat sin mun i huset på Riddarholmen, utan hade

sin hjärna fylld af allehanda funderingar öfver rossläder och ekbark och hemlocksextrakt. Men i voteringarna var han säker som döden, i det han röstade nej till hvad helst som stod på tapeten. Detta för att hindra att riksdagen ej tog några öfverilade steg och satte riket i klammeri under hans mandat. Ty garfvare Greberg räddes för historiens dom.

Det talades och skrefs så oändligen mycket om den där järnvägen, att man till slut inte kunde annat än tro på den. De fordom värdelösa tomterna blefvo i en hast begärliga och världens blickar började riktas på Äppelblommornas stad. Där kommo de allra finaste herrar resande från Stockholm, riktiga vasariddare, hvilka åto middag hos Magnusson och dunkade honom i ryggen och höllo tal och sade att nu hade han upptäckt sitt Peru.

Och en dag innehöll stadens tidning det öfverraskande meddelandet, att själfva gamle kungen hade gifvit sig i affärer med ursurpatorn. Ty där stod att läsa för hvar man som kunde tyda det tryckta, att konsul Stadius afyttrat tvenne gårdar till grosshandlare Magnusson. Visserligen hade de blifvit betalade mer än hederligt. Men i alla fall orsakade denna notis en häpnad, som inte hunnit lägga sig då det någon tid därefter på samma sätt meddelades att ytterligare tvenne gårdar blifvit försålda och så en till och så ännu två, de bägge sista Stadius ägde, utom den han själf bebodde.

Efter detta blef det klart för hvar man i Äppelblommornas stad, att den stora striden hade börjat, tvekampen mellan den gamla och den nya tiden. Och hvem som skulle få öfvertaget blef allt vissare med hvarje gången dag.

*

Det var en kulen novembermorgon, och källarsalen i Äppelblommornas stad var bokstafligen gästfri.

Denna lokal liknade de flesta dylika. Där igenfunnos de fula med punschfläckade patentsammetsöfverdrag försedda möblerna, uppställda omkring de hvitmålade, repiga järnborden. Där funnos de bägge oljetrycken från Neu-Ruppin med den tvålvackre grönklädde jägaren som tager afsked vid trappan med den vittrade stenbalustraden samt vidare samme förtjusande krokanprins återvändande från jakten lastad med byte af paradisfåglar och hermeliner.

Den höga buffén midt på ena långväggen pryddes med granna likörflaskor, kolossala remmare samt vaser af silfverglas medan den framför belägna disken lyckliggjordes med den mekaniska korkskrufven, cigarrlådorna och den stora nysilfversnusdosan. Men därjämte låg på disken ett uppslaget romanhäfte, »Ormtjuserskan Zenobias hemlighet» betitladt och på hvars gällt röda omslag hvar sextionde prenumerant alternativt hotades med en nästan äkta amerikansk halfkronometer eller ett fotografialbum med speldosa i pärmen.

Och i detta häfte läste fröken Mimmi.

Fröken Mimmi var i sin stil en riktigt vacker flicka med getinglif och »des épaules impertinentes». Hon hade en otrolig massa svart hår, uppsatt à la Cléo, fylliga eldröda läppar samt djärft penslade tarfliga ögon, hvars uttryck gled från det håglöst smäktande till det högdraget förebrående utan att någonsin komma längre. Hennes hvardagshy var både si och så, kanske mest så, men helgdagshyn, den där förvarades i en ask karminsmink, var af mycken fägring.

De känslor den tjusiga kaféuppasserskan ingifvit de goda fruarna i Äppelblommornas stad irrade på sträckan mellan rädsla och ilska. De kallade henne sins emellan för »ett stycke» och studerade i hem-

lighet snittet på hennes klänningar för att sedan förgäfves hetsa den stackars mamsell Schelvander, sömmerskan, till att åstadkomma något dylikt.

För resten var fröken Mimmi ingalunda småstadsbarn, utan hon var född och fostrad i skuggan af Tantolundens tynande popplar. Och detta hennes Stockholmska ursprung lärde henne att se ned på alla andra städer; det var hennes aldrig sinande källa till tröst i stunder af mörker, då Snobbrännan och Novilla varieté och de charmanta E. W.-karnevalerna trädde fram ur det förflutna och visade sig i sin dårande kattguldsglans. Efter lifvets stora roman, efter den drastiska brytningen med löjtnant Schimmel hade fröken Mimmi för godt funnit att utbyta skådeplatsen för forna triumfer mot källarsalen i Äppelblommornas stad.

Där fann hon allting smått och erbarmligt, både husen och deras invånare — alla, utom Leonard Stadius. Ty honom kände hon igen, icke ur hufvudstadslifvet, nej långt därifrån, utan från tvåvolymersromanerna hennes ande lefde af.

Kväll efter kväll hissades han upp på tapeten, och hon hörde mosiga röster utbreda sig öfver huset Stadius, öfver fadern och farfadern och huru de gåfvo sonsonen förlorad. Så tändes där då i hennes lilla fåfänga, friserade hufvud en önskan att rädda honom ur de filisteers våld, att varna honom för faran.

Hon ville blifva den okända handen, som skrifver brefvet med den förvända stilen, brefvet som säger: man stämplar mot din krona, tag dig i akt. Hon ville blifva den namnlöse vännen, som lämnar listan på konspirationens hufvudmän för att sedan försvinna utan tack.

Och en dag, en kulen novemberdag, då källarsalen i Äppelblommornas sal stod öde, så när som på det bord, där Leonard Stadius slagit sig ned, går hon fram till honom och säger:

— Konsuln skall akta sig för den där Magnusson. Han är bestämdt en dålig karl. Jag har hört saker, som...

Längre hann hon inte, när gamle kungen spände sin skarpa blick i hennes. Han hade begraft sig i en vidlyftig finansiell operation och var misslynt att blifva störd.

— Har då Magnusson inte gifvit tillräckligt med dricks pengar efter han plötsligt blifvit så förskräckligt dålig?

— Å, fy, konsuln borde verkligen skämmas ögonen ur sig att säga så, fräste hon till och svängde om på sin höga klack. — Jo, sådana där brumbjörnar skulle man visst bry sig om att göra något för! Det var nog bäst att det gick som det gick; han förtjänade inte bättre.

Emellertid hade gamle kungen åter försjunkit i sina kalkyler och satt där med pennan i ena handen och anteckningsboken i den andra medan läpparna långsamt rörde sig.

Det hade varit svåra år för huset Stadius, de bägge som följt efter Magnussons plötsliga uppträdande i Äppelblommornas stad. Främlingen förde ett präktigt hus och gaf immerbadd braskande fester. Stadens officiella honoratiores och godsägarna på de kringliggande gårdarna glömde hastigt bort hans ungdomssaga om det blå förklädet, infunno sig mangrant på hans tillställningar, åto hans fasaner, drucko hans champagne, rökte hans regalior och prisade hans dygder. Grosshandlare Magnusson styrde utan kompass och sjökort sin färd öfver ett böljande haf af beundran, folkgunst och humbug.

Gamle kungen var småningom blifven till en skuggregent, den där vegeterade i sin storhets aftonskymning, omgjuten af de bleknande strålarna af namnets glans. Hans gårdar smälte bort den ena efter den andra och öfvergingo i Magnussons händer.

Ty med det sig närmande ryktet om egen järnväg hade ju tomterna i Äppelblommornas stad blifvit allt mera begärliga.

Emellertid hade Frans Oskar Magnusson aldrig lyckats buga sig in i Leonard Stadius' salong; han kom aldrig längre än till kontoret. Och det förtröt honom, detta att blifvit behandlad som parveny. Därför gjorde han upp en plan, hvilken, lyckligt utförd, borde slopa de förskansningar gamle kungen rest omkring sig.

— Med hvarje dag blifver det mig mera uppenbart att det bär utföre med gubben Stadius, sade han till sina vänner, och jag tycker det är synd om honom, stor synd, ta mej fanken. Därför vill jag slå samman de bägge konkurrerande firmorna, vill erbjuda Stadius kompaniskap.

Och alla tyckte det var ädelt gjordt af den segrande usurpatorn att bjuda den slagne gamle kungen handen. — Men Leonard Stadius hade nu sitt hufvud för sig, och han sade:

— Huset Stadius har stått ensamt i sextio år. Det kommer att stå ensamt tills det stupar. — Blidberg, bjud herr Magnusson på en dyr cigarr! —

Det var inte vidare trefligt för usurpatorn att berätta sina vänner huru snöpligt hans välvilliga anbud afvisats.

— Jag ville försöka allt för att rädda honom, allt. Men när folk inte vill sitt eget väl så — tja!

Och Magnusson gjorde Pilati gest.

Värst synd tyckte man naturligtvis det var med barnen, de bägge flickorna. Ty hvad skulle det väl blifva af dem sedan huset Stadius gått öfver stag!

Och i sitt hjärtas välmening föreslog grefvinnan Liljeconvaljenpistol på Täby konsul Stadius, att när Gull-Gull kommit hem från utlandet, hon skulle få blifva guvernant för hennes lilla Gisela samt behandlas som medlem af familjen.

Gamle kungen tackade kärft för vänliga omtanken, men fruktade, att hans Gull-Gull inte vore så riktigt lämplig för befattningen.

— Och hvad nu det där rent familjära vidkommer, så kan jag aldrig tänka mig, vet grefvinnan, att den, som redan tillhör familjen Stadius, skulle stå efter att blifva mottagen i familjen Liljeconvaljenpistol.

Med dessa båda afslag, det till grosshandlare Magnusson och det till grefvinnan på Täby, tvättade sig gamle kungen ren från allt klibbigt medlidande. Efter detta tog han sitt öde i sin egen hand och gick sin egen väg, en förstockadt dryg hidalgo, som han var. Och aldrig, icke ens under ungdomsöfvermodets bländande solskensdagar, hade han burit sitt hufvud så högt som nu, då han, öfvergifven och beledd, vandrade in i skuggan.

Salige äro de som köra hufvudet i väggen.

Men när den dagliga debatten öfver hans till oundvikligt fall ledande högfärd var undanstökad och de vederhäftige borgarna vid midnatt druckit sina toddar i botten och troppade hem, kastade de en förstulen blick upp till det tysta residenset.

Bakom de fällda gardinerna i Leonard Stadius' arbetsrum brunno lamporna ännu. Och de tänkte sig huru sekter Blidberg satt däruppe dubbelviken öfver bordet och klådde sig i hufvudet och raspade och plitade, medan gamle kungen gick fram och tillbaka, beständigt fram och tillbaka, och kalkylerade och dikterade och bistert brottades för sin vacklande tron och för sina bägge små prinsessor.

*

Så var det då gånget därhän. Nu brann det i pipan för huset Stadius. Hela staden talade ej

om något annat. Visserligen hade man ju anat det länge, i åratal. Men i alla fall — —

Det var i hvars mans mun och kunde inte längre hjälpas. Leonard Stadius hade fått en växel protesterad, en växel på lumpna åtta tusen kronor. Naturligtvis hade den så godt som strax blifvit inlöst, och gamle konsuln hade förklarat, att det hela uteslutande berodde på ett förbiseende. Dock orsakade det en sådan uppståndelse, att själfve Magnusson blef nervös och ordknapp och stängde sig inne på sitt kontor och arbetade från bittida till sent.

Händelsen debatterades synnerligast på stadskällaren. Och fröken Mimmi tog liflig del i frågan. Ty hon hade slutligen kommit underfund med, äfven hon, att Magnusson ändå var en bra mycket stiligare herre än gamle konsuln.

— Nej, ser man på, där kommer ju både Stadius och Wennerström, utbrast en afton någon af gästerna och strax trängdes de alla vid fönstret.

Gamle kungen gick till höger, rak och magnifik som vanligt i sin långa svarta kamgarnsbonjour och den vårdslöst knutna hvita halsduken. Den lilla trinda borgmästaren trippade bredvid, nervöst lekande med sin smala käpp; ibland stannade han och flyttade hatten än bak i nacken, än fram i pannan och talade i hastiga, tvärhuggna meningar.

Utanför källaren skildes de. Wennerström bugade sig såsom hvar och en i Äppelblommornas stad ännu bugade sig för gamle kungen. Och Leonard Stadius klappade honom beskyddande på axeln från sin höjd af tre alnar och fyra tum.

— Han lägger beslag på öfversittarefasonerna i det längsta, tycks det, muttrade en af åskådarna.

I nästa ögonblick trädde borgmästaren in. Eljest var han en sällsynt gäst i källarsalen, och det syntes granneliga på honom, att han förde märkliga tidender. Svetten pärlade ymnigt på hans kala hjässa;

han var blek, kritblek med röda fläckar utplanterade här och där öfver sitt vänliga, fula ansikte. Han kippade häftigt efter andan då han handlöst slog sig ned i laget.

Det var ingen som i detta nu dristade ställa en fråga till honom, ingen. Men deras blickar hängde i sugande nyhetstörst vid hans läppar, då han tvärt började.

— Kan hälsa herrarna från Magnusson. Han var alldeles nyss uppe hos mig i ett särdeles angeläget ärende.

— I ett angeläget ärende...?

Och det blef så tyst, att man hörde huru en ölbutelj drogs upp två rum därifrån och huru en tjock fluga, som lefvat vintern öfver, doft dunsade mot rutan.

— I ett angeläget ärende...?

— Ja, han anmälde att han ämnade inlämna sin konkursansöken nästa måndag.

— Magnusson...

— Ja, hvem annan?

— Men Stadius då... Stadius? — —

— Stadius har gått här för sig själf och helt sonika gjort sitt lifs bästa affär... på Magnussons bekostnad! Han har spelt komedi med oss alla i två års tid — och med den protesterade växeln satte han kronan på verket.

Kapten Bögel drumlade omkull toddykannan, det var alltihop. För resten lade ingen märke till det, inte ens han själf, fast det heta vattnet silade från bordskanten ned på hans knä.

Men borgmästare Wennerström låtsade ingenting märka, utan sedan han rökt en half cigarr, fortsatte han:

— A propos Stadius, så berättade han mig just, att han fått telegram från Montreux att Gull-Gull och Ros-Mari snart äro att återförvänta. Och för

den skulle ville han gärna se samtliga herrarna på en liten oegentlighet här i afton. Då det var så länge sedan han hade nöjet se stadens honoratiores omkring sig, trodde han med säkerhet, att ingen af herrarna ämnade strejka. —

Det var kommissarien Leuwgren, som först fick mål i munnen. Han reste sig, spände ögonen i taket, famlade efter sitt glas, hof upp sin baryton, talade och sade:

— Det är... det är... hm... det är ändå eget med Leonard Stadius...

Hvarpå han satte sig.

*

Så var det. Magnusson var ruinerad. Ruinerad, ifall man nu får bruka det ordet om en som aldrig ägt förmögenhet. Ty han hade satt upp affären på kredit, hade tillhandlat sig Stadius' fastigheter för lånta pengar, hade hållit fester för godsherrarna sådana som aldrig gifvits därnere sedan Stefan Walckendorff fick slaget, hade sett sina förlagsgifvare i Stockholm på dinerer, för hvilka själfva hotellvärdarna hisnade, allt på andras bekostnad.

Nog hade han ju länge anat hvartåt allt detta pekade. Men han visste att vi alla lefva i underverkens och växlingarnas värld. Därför sökte han så envist att hålla ihop tåtarna.

Bara han erhölle en smula vidsträcktare inflytande på orten, bara han blefve riksdagsman, bara Stadius blefve petad, så att han härskade allena, bara han fick andrum att grunda ett litet, litet aktiebolag på basis af den hägrande ångkvarnen. Sedan skulle han med näbbar och klor arbeta för den där järnvägen. Ty redan med dess utstakande skulle ju de inköpta gårdarna stiga i värde. Och då vore han ju ändtligen färdig med sitt underverk.

Dock, medan alla dessa planer uppgjordes och äfven styckevis förverkligades, var det växlar som förföllo, lån som måste amorteras, rekvisitioner som borde ske för affärens vederbörliga drifvande.

Han behöfde klingande kontanter, rörelsekapital. Men de byggde örlogsflottor i Svarta hafvet och bildade fotogenringar i Chicago och fantiserade om en statskupp i Fauborg S:t Germain, så att bankerna voro försiktiga och höllo räntan hög och bidade hvad som följa skulle.

Stadius' fastigheter hade han betalat så dyrt, att det inte var tänkbart att just nu afyttra dem utan förlust. Det var dessa gårdsköp, som gifvit honom den första knuffen utföre och han förbannade sin fåfänga, hvilken drifvit honom till dessa affärer, fåfängan att vilja skrifva sig herre till gamle kungens domäner. — Och af småfolket, som hans vältaliga biträden förmått att på bok inköpa vida mera varor än de någonsin behöfde, af dem var ej heller nånågon handräckning att vänta, ty de kunde ju ej omedelbart gälda hans tillgodohafvanden.

Men midt i denna väfva kommer där en liten gubbe med ryggen krökt efter en öfver pulpeten lutad lefnad, med kläderna gråa efter under åratal hopadt och aldrig afborstadt magasinsdamm, kommer på ångbåten till Stockholm och går direkt upp till Magnussons förlagsgifvare.

— Jag är sekter Blidberg, säger han utan att bocka sig, ty han tyckte sig väl vara tillräckligt krokig förut. Jag är sekter Bleckert Blidberg från Äppelblommornas stad samt Leonard Stadius' förste man och fullmäktige. — Han I några förbindelser från Frans Oskar Magnusson? —

— Nå, men hvad skulle herrn vilja med dem? — Och de stora grosshandlarna kastade sig baklänges i sina stolar och stirrbligade på Bleckert Blidberg från Äppelblommornas stad.

— Köpa dem, köpa dem för Riksbankens långa tusenkronosedlar.

Nu mätte de stora grosshandlarna gubben Blidberg närsynt från hufvud till fot och från fot till hufvud, tänkande, att det i alla fall var en konstifik uppenbarelse, denne lille hoptorkade kryddbotomte, hvilken såg ut som en söndagsklädd pauvre honteux och ägde en plånbok som en bryggeridisponent, denne tvärsäkre nötknäppare, som plötsligt dök upp, Gud vete hvarifrån, för att befria dem från värdepapper, hvilka de redan börjat misstänka voro värdelösa.

Så togo de sig för att gräfva i sina dyrkfria kassaskåp och fiskade upp aktningsbjudande dokument, undertecknade Frans Oskar Magnusson.

— Så'na ska' di si ut, utbrast sekter Blidberg, lätt grymtande då han igenkände usurpatorns djärfva slängar, så'na ska' di si ut.

När han fått ihop det antal han tyckte sig betjänt med, sammanräknades summorna, och sekter Blidberg bjöd välvilligt fjärdedelen af nominella värdet.

Magnussons förlagsgifvare gjorde förskräckliga grimaser och sade många fula ord. Men Leonard Stadius' förste man och fullmäktige lät dem visligen hålla på tills de tröttnat. Och sedan tröstade han dem med, att om de dröjde till nästa vecka med utfåendet af sina fordringar, skulle de näppeligen kunna påräkna tio för hundra.

— Ty då sätta vi Frans Oskar Magnusson på bysis. —

Efter den betan togo de stora grosshandlarna sig först en stadig funderare och sedan togo de de tjugufem procent som bjöds dem.

Så såldes usurpatorn.

Men när kontorsdörren slutits efter sekter Blidberg och de Magnussonska reverserna, telefonerade de till sin forne gäldenär i Äppelblommornas stad.

Och sedan Magnusson ändtligen hängt upp tratten och ringt af det vidlyftiga samtalet, gick han till sin chiffonier och tog fram revolvern.

Så började han språka med sin vän den morska lilla bulldoggen med de sex djupsvarta ögonen, med den blankpolerade nyckeln till den port, hvilken endast öppnas en enda gång och genom hvilken människorna vandra en och en i sender. I tvenne runda timmar bytte de ord, dessa båda. Sedan lade Magnusson sin vän tillbaka i chiffoniern, tog på rock och hatt och gick upp till borgmästaren.

Men på aftonen då han satt vid sitt förmaksfönster, ensam i tysta tankar, sedan solen gått ned öfver Äppelblommornas stad och öfver hans flyktiga välde, såg usurpatorn en skara af samhällets slokörade stöttor följa konsul Stadius till hans port, där han bjöd dem ett knappt godnatt med en vårdslöst förbindlig handrörelse innan hans resliga gestalt försvann bakom residensets smidda järngrindar.

Det var de borttappade fåren i Äppelblommornas stad, hvilka skamsna och ångerköpta och botfärdiga vände åter från sina vägars villa och skockades kring sin fordne herde.

Det var gamle kungen som tog sitt ärfda rike i besittning.

*

Så hade då huset Stadius ridit stormen ut, så vände Äppelblommornas stad för evigt tillbaka till sitt sabbatslugn. Den prålande skylten öfver Frans Oskar Magnussons butik försvann, och lokalen skarfvades vid och förvandlades till kägelbana; kapten Bögel ägnade sig åter uteslutande åt brädspelet och de metande pojkarna skolkade från skolan och den döfve magistern och hängde ännu trognare än förr i världen öfver åbräddens murkna träskoning.

Konkursen afvecklades tämligen hastigt. En hel del godt folk, som insatt sina små besparingar i Magnussons mångahanda företag, skulle hafva stupat, om inte Leonard Stadius trädt emellan. Han ville inga ben sönderslå, förklarade han, då Blidberg murrade öfver denna omotiverade människokärlek.

De många gårdar usurpatorn köpt af gamle kungen inropades ånyo af dess forne ägare till hälften af värdet. Ty han bjöd inte högre och numera fanns det ej ett lefvande lif i Äppelblommornas stad som dristade bjuda öfver Leonard Stadius eller eljest företaga sig något honom misshagligt.

»Den hastigt framåtskridande lilliputstaden», »det lilla pigga samhället», »den politiskt vakna valkretsen», alla dessa epitet, hvilka under usurpationen gifmildt regnat öfver Äppelblommornas stad, de blefvo nu utbrutna ur tidningspressarna, det ena efter det andra, de försvunno för att aldrig komma igen. Den korta drömmen om ångkvarn med elektrisk belysning gled undan med Magnusson, äfven den. Och på den plats nere vid Snäckåns strand, hvilken han bestämt för den blifvande järnvägsstationen, och hvilken han därför vederbörligen låtit rödja och afväga och fylla, där sitter alltjämt Pistols Annika och säljer knäck och karameller och ryska smällare åt skolbarnen.

Usurpatorn hade skrämt henne med, att hon snart skulle motas bort därifrån. Men nu vet hon, att faran är förbi, och att hennes stånd får stå där det står; gamle kungen har själf så velat.

— Var hon bara inte ängslig, mor Annika, tröstade Leonard Stadius, då hon anförtrodde honom sina framtidsbekymmer, ingen människa vill henne något ondt vidare. Ty nu har allt den här staden slutat *sitt framåtskridande*...

Men de härdiga maskrosorna börja redan här och hvar titta upp ur den djupa sanden på stationspla-

nen. Snart skola de följas af tistlar och cerefolier jämte hela den här af små plantor, den där gemensamt kallas gräs. Och så skall det där om järnvägen omsider blifva till en saga bland alla dem, som berättas i Äppelblommornas stad.

På sensommaren efter Magnussons fallissemang kommo Gull-Gull och Ros-Mari tillbaka från sitt utrikesvistande. Både från Äppelblommornas stad och nejden omkring hade allt hvad tanter och väninnor hette vandrat från hus och hem för att taga dem emot.

Och de gingo från mun till mun, från famn till famn tills de andlösa och rödblossande drunknade rakt i armarna på sin pappa, hvilken skrattade och larmade och gaf sig lefvande öfver och bar sig åt så som ingen människa sett gamle kungen hvarken förr eller senare.

Aldrig fingo de veta, att familjens nedärfda härskareställning en gång varit hotad, ingen nändes berätta dem om gamle konsulns långa envig med usurpatorn. De voro ju födda små prinsessor, och jag tror att det just var för de små prinsessornas skull, som ödet skonade huset Stadius.

Så blef det åter sol och sommar i Äppelblommornas stad. Och en förmiddag, då Gull-Gull stökar hemma i trädgården, en jublande julidag, kommer häradshöfdingens son från Tomta kuskande till stastaden och klifver in i bersån, där Gull-Gull skulle vara till finnandes. Hon hade en blommig netteldusklänning och en kråka af hvit kambrick, och han tänkte i sitt sinne, att så måste Guds änglar vara klädda om söndagarna. — För resten höll hon på att sprita sockerärter, ty sådant är också prinsessegöra.

Men häradshöfdingens son på Tomta kunde för död och pina inte få fram en endaste stafvelse, utan satt och stirrade stint rakt framför sig och tvinnade

klockkedjan för brinnande lifvet. Då behagade Gull-Gull i nåder att se upp, och där kom en liten titt sättandes från de nittonåriga ögonen under den hvita kambrickskråkan, en liten titt, som sade just så mycket som så: Du är inte lite dum du, inte. —

Den blicken löste honom ur förtrollningen och skänkte honom sansen åter, så att han började ord för ord repa upp allt det där han så samvetsgrant läst öfver medan han körde vägen framåt. Men Gull-Gull grät och log och sporde, om han aldrig, aldrig haft någon annan kär. Och häradshöfdingens son från Tomta, i ett nu dristig vorden, ljög så innerligen vackert och trovärdigt, att Gull-Gull täcktes förklara, att hon var så lycklig, så riktigt gränslöst lycklig samt att han gärna kunde få kyssa henne ett litet tag, innan han gaf sig i väg upp på kontoret och bekände kort.

Han gjorde precis som hon bad honom och detta både mycket och länge tills Gull-Gull ändtligen förklarade honom vara en toker. Då marscherade han upp till Leonard Stadius, knäsvag och hufvudyr och hof upp sin röst och började tala för sig och sin lycka.

Gamle konsuln visste, att pojken var arbetsam och duktig och lagom obegåfvad samt desslikes att häradshöfdingen hade aktier i mängder och förbindelser uppe i höjden. Därför lade han sina drag i svärfaderligt hulda veck, lofvande honom konungadottern och halfva riket.

Så gick det till med Gull-Gull.

Äfven Ros-Mari fick friare, en, två, tre, fyra — ja, hvem mäktar väl tälja deras tal. Slutligen blef hon vigd vid en af de många, med en, hvars ålder var mer än tvenne gånger hennes, med en försupen, utskrattad stackare, som hon tog för det gamla namnets skull.

*

Magnusson träffade jag härom året på en järnvägsresa. Bäfverpäls, nyblankad cylinder och havanan i mun — alldeles som förr. Folk, sådana som han, kunna falla hur svindlande högt som helst; de komma ändå ned på fötterna.

Han var profryttare numera, profryttare tills vidare, efter hvad han påstod, och ingen vet bättre än han, att den går längst som inte vet hvart han går. Det finnes något hos den karlen, som aldrig kan brytas, något som väntar och hoppas och bidar sin tid. Jag vet inte hur det kom sig, men jag fick en släng af sympati för den hemlöse gamle lyckoriddaren, jag såg honom i en bruten dager sådan han aldrig tett sig under sin svunna solskenstid.

Ack, den som en gång burit krona och hermelin, han fryser ständigt sedan han lagt af dem.

Och Frans Oskar Magnusson hade dock fört spiran i Äppelblommornas stad, hans stjärna hade likväl en gång lyst på Mälaredalens hvita herrgårdar, ja, jag vill gärna tro att han drömt om att till sist vinna något bättre än mammon. Det var lätt att tänka sig, att han nu slog sina nödmynt samt att det borde vara honom odrägligen pinsamt att hvar eller hvarannan kväll på småstädernas källarelokaler prisa de omtvistade förtjänsterna af varor, hvilka egentligen ingen människa behöfde, inför en massa godt folk, som han inte brydde sig det bittersta om.

Men hvem vet, måhända rymmer världen ännu ett rike för usurpatorn att eröfra, måhända skola hans vägar någon gång föra honom till en ort, hvars öden han skall leda, hvars härskare han skall varda.

Och på det stora hela betyder det så oändligen litet om man lefvat som profryttare, bara man dör som kung!

Sire Raymond de Janboisy.

Detta är sagan om Sire Raymond de Janboisy. För många, många hundra år sedan fanns det ett gammalt örnbo, på en hög, skroflig klippa, hvars fot sköljes af Seines vågor, där de sakta rinna fram genom det gamla, glada Normandie. Där hade det lefvat örnar i mer än mannaminne, och de örnarna hade kretsat vida omkring och hade ständigt fruktats för sina klor och sin kraftiga, krökta näbb, på hvilken man med bäfvan kände dem igen.

Sire Raymond de Janboisy var den örn, om hvilken denna saga är. Han var en stor och mäktig herre och ägde många människor och många djur, många bördiga gårdar och många idoga köpingar. Där hans marker slutade, vidtogo Sire de Joyeuses åt ena hållet, men åt det andra lågo Sire des Tars de S:te Ylyanes.

Nu hade den stränge riddaren gamle Sire Dieudonné de Joyeuse en enda dotter, stolts Beatrix. För hennes skull hade många lansar brutits i tornej, och många goda klingor korsats i envige, men det brydde stolts Beatrix föga, ty det var ju så tidens sed. Och hon hade violblå, drömmande ögon och tunga, gyllenröda lockar och ett stolt hjärta och en kvick hand, och henne hade Sire Raymond mycket kär. Ja, han hade henne kärare än sitt fasta slott med de höga, spetsiga tornen, än sina modiga vildsvinshundar med öronen fransade af villebrådets betar,

än de nio örnevingarna i sitt gamla fruktade och ärade ättemärke. Men Sire Raymond de Janboisy älskade sin Gud och sin konung högre än han älskade stolts Beatrix de Joyeuse.

På den tiden lät konungen af Frankrike utgå en befallning till sina storvasaller, hvari han såsom deras högste länsherre och suverän kallade dem tillsammans mot de otrogne vid Nilens mynning, och han stämde dem till S:t Denis på den helige Georgs dag året af Kristi börd 1248.

Då klädde sig Sire Raymond de Janboisy i lans och sköld och spände om lifvet sitt trogna svärd, som härdats vid Tajos gula stränder, och drog så med stor pomp och ståt till Chateau de Joyeuse och bjöd stolts Beatrix farväl som det ju höfdes en preux chevalier. Han förtrodde sitt hjärtas dam åt Guds moder och S:t Raymond och svor att föra henne hem som brud, när det behagade hans konung att sluta kriget. Och stolts Beatrix blef blek om kind och steg högst upp i tornet och vinkade afsked åt honom tills hans hjälmprydnad med hennes färger hade svunnit bort bland de grönlummiga ekarna, som kransade Chateau de Joyeuse.

Men Sire Raymond drog till konungens hof i spetsen för en ändlös skara tjänare och lejda krigsknektar, och den helige konung Ludvig själf gaf honom sin hand att kyssa och prisade honom högeligen inför hela sitt hof, ty Sire Raymond var den, som först hörsammat konungens befallning. Och när konungen så prisade honom, se, då blef han desslikes prisad af alla hofmännen, och den gode Sire Raymond log i mjugg i sitt långa gula skägg åt deras krökta ryggar, ty han var en klok man, ehuru han aldrig förr vistats vid hofvet eller kunde tyda pergament och munkskrift.

Dagen före Kristi Himmelsfärdsdag vecklade den gamle grefven af Foix ut Oriflamme för glada vindar,

och hornen spelade en vild, krigisk melodi, och la belle Frances gamla fältrop Montjoye et S:t Denis skallade genom luften på tusen sinom tusen tungor, ty nu satte sig den väldiga korsriddarhären i rörelse.

Främst red den högste krigsherren själf, Hans Allrakristligaste Majestät konung Ludvig med sitt ädla, fromma anlete glödande af trosnit. På hans högra sida red Hans Nåde storkonnetabeln af Frankrike och på den vänstra konungens trogne vän och krönikeskrifvare, seneschallen af Champagne, Sire Jehan de Joinville.

Sedan kommo de stora baronerna, hvar och en med sin knape, hvilken förde sin herres standar. Där såg man dem alla, cheferna för de gamla tappra husen, hvilkas namn och minne sena tider bleknat. Där red Sire de Janboisy bredvid Sire de Montmorency, kristenhetens förste ädling, där redo den vilde Sire de Crillon, grefven af Kervalec, Sire Tancred de Coucy, han som aldrig stred med fälldt visir jämte många andra. Och vid sidan af Janboisys gyllene örnevingar på högblått fält syntes les fleurs de lys, spetsrutorna, de korsade sparrarna och den tillbakaseende gripen.

Hände så på tredje året efter det de landstigit i Egypten, att Sire Guy de Tars de S:te Ylyane kom dit med sitt följe. I det längsta hade han undandragit sig den besvärliga resan, men på konungens särskilda kallelse hade han dock måst förena sitt standar med de öfriga; honom hade aldrig Sire Raymond de Janboisy sett med blida blickar.

Så träffades de en dag i konungens gyllene tält.

— Hvi har du dröjt så länge, Sire Guy des Tars de S:te Ylyane, sporde Sire Raymond, och där låg ej vänskap i hans stämma.

— Jag har firat bröllop med stolts Beatrix de Joyeuse.

— Där ljög du, ropade Sire Raymond de Janboisy, och hans vilda hjärta klappade högt.

— En normandisk riddare ljuger aldrig, mälde Sire Guy och vände honom ryggen.

Då drog Sire Raymond sitt blanka svärd och klöf Sire Guys hufvud till axlarna; där låg han. — Det var ett vackert hugg genom den smidda järnhufvan och blef vida omtaladt. Charlemagne själf eller den stränge lairden af Colonsay hade aldrig gjort det bättre.

Men sedan sänkte Sire Raymond sitt hufvud, träffad af den sorgsna blicken ur helgonakonungens milda öga. Ty Sire Raymond hade brutit konungens frid, och han visste, att en sådan gärning aldrig kunde försonas utan genom döden. Han blef så blek, den gode konungen, hvars rena själ var så främmande för jordiska lidelser, och som så föga dröjde vid jorden och de ting, som på jorden äro, utan hvilken höjde sig på bönens vingar till himmelen och dess ljusa rymder.

— Sire Raymond de Janboisy, så talade konungen till honom, och hans veka röst trängde till riddarens hjärta, du har brutit konungens frid, och därför måste du dö. Ty så bjuder lagen: öga för öga och tand för tand. Dock vill jag ej taga ditt lif, ty du var mig städse en god och trogen tjänare. Men vi strida åter i morgon i dagbräckningen. Då bör du försona din gärning. Och nu farväl, Sire Raymond de Janboisy. Guds moder och alla helgon vare din själ huld och nådig, ty dina dagar på jorden äro snart lyktade.

Så talade han, och Sire Raymond böjde sig ned och kysste fållen af helgonakonungens mantel. Där glänste en tår i hans stolta öga; det var den första och den sista, som funnits där sedan han satt på sin moders knä.

Dagen därpå, strax solen hade gått upp, såg man

Sire Raymond de Janboisy där striden var som hetast. Han bar ej hjälm eller sköld denna sin sista dag, men han svängde med sin starka arm ett förfärligt vapen, en glänsande f l a m b o y a n t, som blixtrat sista gången på Hastings sandbankar. Länge såg man honom sprida död och fall bland de tätt sammanpackade saracenerna, och hade de fordom fruktat hans hjälmbuske och hans färger, fruktade de nu ännu mera den bistra minen i hans obetäckta ansikte. — Slutligen mattades dock järnarmen. Riddaren af de nio örnevingarna segnade ned på marken, som girigt sög hans blod, och saracenerna kastade sig öfver honom under vilda tjut likt öknens hyenor öfver ett fallet lejon.

Sire Raymond hade brutit konungens frid, men nu hade han försonat sitt brott. Och då den gode konungen fick höra, huru manligen han stridit och stupat, lät han föra sig till platsen där han fallit och grät bitterligen och bad till Guds moder och alla helgon.

Detta är sagan om Sire Raymond de Janboisy.

En hjältes död.

En solig förmiddag i juli 1870 sutto fyra eleganta herrar i allsköns ro vid sin frukost på den bekanta restauranten Les Frères Provenceaux i Paris — det enda ställe där kejsardömets koryfeer kunde dejeunera, liksom Bignon var den enda plats där de kunde intaga sin hvardagsmiddag à 100 francs — med vin, nota bene. Hade de följt en motsatt regime, skulle världen och all dess härlighet förgåtts.

Samtalet rörde sig inom alla ämnen och var lika vidtomfattande som innehållslöst. Sista balen hos Metternichs, Sagans sista häst, Villeroys sista duell, Feuillets sista roman var det enda här på jorden, som förmådde intressera dem. Ledsamt nog måste jag tillägga, att de aldrig det bittersta brydde sig om hvad som hände på de andra planeterna heller. Men det var ju deras sak. —

Plötsligt riktades deras blickar uppmärksamt mot dörren, ty en liten blond herre, pomaderad och sminkad, ehuru beundransvärdt väl bibehållen trots sina tjugusju år, träder in med långsamma, afmätta steg och en hållning, som kanske skulle förefallit något vräkig, om den ej varit så fullkomligt obesvärad.

Kyparnas ryggar böja sig likt vassen för vinden, och de eleganta herrarna hälsa den nykomne med utsökt artighet, hvarefter man bjuder honom att slå sig ned med dem vid bordet.

Han var en stor man och en ryktbar man, denne den femte i laget. Det var han, som lancerade de utvikta kragarna och de smala frackskörten, det var han som skänkte en ful och gammal balettdansös vid Operan en lifränta för att han skulle slippa se henne vidare under sina teaterbesök, det var han, som först applåderade Sarah Bernhardt i det han på sitt vanliga, självsäkra sätt förespådde henne en storartad framtid. Det var han som kände hela världen, och som hela världen kände, det var han själf, den lysande, ädelmodige, ruinerade Anatole, marquis de Janboisy, personifikationen af det andra kejsardömet och meteoren på dess himmel. — Ha herrarna hört nyheten? frågade han gripande sig an med en fasanvinge.

— Nyheten, hvilken nyhet, har kejsarprinsen dött eller har Cahuzac de Caux skilt sig från Patti?

— Det har behagat Hans Majestät Kejsaren att förklara konungen af Preussen krig, utlät sig markisen, i ett drag tömmande ett glas Léonville af 1832, slottstappning.

— Krig, krig, ropade man härs och tvärs. En fet herre vid nästa bord tappade sin gaffel i golfvet, en kypare, som var i beväringsåren, korsade sig, och skänkmamsellen, som var i fart med att addera ihop en alnslång räkning, glömde hvad hon fått i minne och måste börja om igen. Nyheten kom ju så oväntadt, men vissheten, att krigsförklaringen var utfärdad, paralyserade dem alla.

— Krig, nom d'un chien: det var just en vacker historia. Hvad skulle man nu taga sig till!

Janboisy sade ej ett ord. Han åt med Diogenes' lugn och Pytagoras' tystnad.

Snart tog dock det lätta galliska lynnet väldet öfver ögonblickets förskräckelse, och samtalet blef allmänt igen. Här gällde det att hastigt finna en utväg, men hvilken. Om man skulle kila öfver till

Egypten på några månader, tills allt var öfverstökadt och det blef lugnt igen. Man lefde ju tämligen hyggligt på de stora turisthotellen där nere — och så var ju luften så stärkande. Eller om man skulle gräfva ned sig å släktgodsen i Bretagne eller Normandie och leka slottsherre de l'ancien régime.

— Hvad ämnar du taga dig till under denna barbariska tid, frågade Foucarmont Janboisy. —

Alla lyssnade spändt på svaret.

— Jag tänker naturligtvis vara med — hvarför skulle man neka sig ett nöje, som så sällan bjudes nu för tiden, och som är så dyrbart till på köpet! Sire Raymond, brodern till min stamfar, en högst aktningsvärd människa för öfrigt, ehuru något hårdhändt, af släktkrönikan att döma, lär ha varit Ludvig den helige följaktig på hans korståg till Egypten; hvarför skulle jag då ej följa Napoleon mot preussarna? Gallifet har dessutom varit nog vänlig att lofva mig en plats i sin stab samt kommendörstecknet efter väl vunnen seger. Inte för att den, hvars förfäder i Gud vet huru många generationer burit S:t Ludvigsorden fikar stort efter hederslegionen, men det kan ju vara rätt lustigt att äga något, som man själf förtjänat; det skulle äga nyhetens behag, n'est ce pas, messieurs?

De fyra eleganta herrarna tvärtystnade. Den där Janboisy var då verkligen dråplig. Att ge sig ut i krig, ett riktigt ordentligt krig med kanoner och kommisbröd och allt det där — och till på köpet att tala om det med en min som vore det fråga om en promenad i Akasia-alléen eller en lusttur till S:t Cloud. Ginge Janboisy ut, så blefve det naturligtvis på modet, ty det var ständigt han, som visade vägen. Det kunde ej hjälpas, men han var nu en gång Anatole de Janboisy, le roi de fashion, liksom Alfred d'Orsay varit det före honom och Buson de Sagan blef det efter honom. Långe Foucarmont,

den störste gourmanden och den störste pultronen i hela Paris blef dock ursinnig vid tanken på fältkosten och utsikten att blifva skjuten.

— Skall du i krig? sade han, hånfullt mönstrande markisens spensliga gestalt. Du måtte ej blifva någon farlig fiende.

— Mången har sagt motsatsen; jag tror knappt du önskar öka deras antal, svarade Janboisy hastigt med en ljungande blick ur de klarblå, normadiska ögonen.

Markisen var en fin klinga, det visste Foucarmont, hvarför han slog bort saken med några tvifvelaktiga kvickheter. Snart lämnade de restauranten: Janboisy för att bege sig till sin tjänstgöring i Tuilierierna; de andra för att basunera ut nyheten. Emellertid hade allmänheten redan fått kunskap om hvad som händt. Ropen à Berlin och vive l'Empereur omväxlade på boulevarderna. Det finns egentligen ingenting på jorden, som inte la grande nation kan hurra för, och det sista århundradets historia har visat, att mobbens bifall ej är mera värdt än individens »politesse». —

Foucarmont satt dock kvar i djupa tankar. Slutligen tycktes han ändå ha saken klar, ty han reste sig, tog hatt och käpp samt aflägsnade sig skyndsamt från Les Frères Provenceaux i det han mumlade:

— Ja, Egypten blir nog det enda möjliga...

*

Det var en kulen höstafton, och man hade tämligen sent kommit i bivack efter en ansträngande ilmarsch. Tälten voro nyss uppslagna och i lägereldarnas dystra, flammande sken rörde sig svarta skuggor hastigt fram och tillbaka. Borta vid stabs-

tälten belyste några rökiga lampor officerarna, där de sutto och språkade och pokulerade.

Anatole satt lugn och likgiltig som vanligt i sitt tält och rökte sina evinnerliga cigarretter. Det var bistert kallt, och rökmolnen ge ju alltid ett, om ock falskt, intryck af värme. Han var tämligen tystlåten denna afton, ty han hade en förnimmelse af att morgondagen ej tillhörde honom. Men på det stora hela bekymrade detta honom föga, ty bakom hans kalla, litet ironiska världsmannayta klappade ett gammaldags riddarehjärta, och han såg lika lugnt mot döden som han sett mot lifvet. — Det var nog sant hvad hon sagt honom en gång den där vackra judinnan som han spått skulle blifva världens största skådespelerska. Il s'agit de bien finir, hade Sarah sagt honom, och han trodde henne. »Döden på ärans fält», det var precis hvad som fattades i komedien; det skulle bli ett ståtligt slut, en klingande fanfaronade efter hans korta fjärilslif, och han beklagade sig ej däröfver. — Men hvad de små duchesserna och comtesserna skulle tycka det vara horribelt, att lilla Janboisy slutade så där.

I samma tält satt hans kalfaktor och skref vid ett ljus, fastsatt vid en bajonett, som han nedstött i marken. Det var en stackars bondgosse från Normandie, som tagits från plogen och stuckits in i ledet sans façon. För sex hundrade år sedan hade Jacques Durands förfäder varit lifegna hos herrarna till Janboisy. Nu stredo de under samma fanor, slafvens och korsriddarens ättling.

— Hvad gör du, Jacques?

— Jag håller på att skrifva hem till fästmön, skam till sägandes. Men min hand skälfver så att jag knappt kan hålla pennan — herr markisen fryser inte, han...

— Tag hit papperet och diktera, så skall jag skrifva det åt dig.

Så dikterade Jacques långsamt och fumligt en lång, bedröflig epistel, full af kärlek och framtidsdrömmar, hvilka ju skymdes något af krutröken. Och Anatole skref ned det med samma eleganta, fasta handstil, som prydt så månget lakoniskt duellprotokoll, så mången glödande billet doux. När det var färdigt, fick Jacques tala om sin kärlekshistoria. Det var en liten simpel saga om tro, hopp och kärlek, men huru simpel den var, önskade markis de Janboisy, att han haft ett sådant minne från det förflutna.

Då man skulle krypa till kojs, frågade Jacques sin husbonde, om han ej hade några särskilda befallningar att ge honom. Janboisy teg en stund. Därpå drog han en juvelring, en familjeklenod från Le roi Soleils dagar, af fingret, lämnade den till Jacques och sade:

— Jo, jag befaller dig att, när kriget är slut, resa hem till det gamla glada Normandie. Köp dig sedan en gård för ringen och gift dig med din kära Annette. Och kommer du någon gång till Chateau de Janboisy, så hälsa folket från dess gamla herrar och säg, att om den siste ej hade kraft att lefva som en man, så kunde han dock dö som en man. När slutet är godt är allting godt. Nej, tacka mig ej; gåfvor vid slutet af en lefnad äro ej mycket värda.

*

Nästa morgon gingo larmtrummorna. Janboisy gjorde sin vanliga omsorgsfulla toalett — den som tänker på att raka sig innan han går att offra sitt lif är en hjälte — steg till häst och red till hufvudkvarteret.

Så snart trupperna voro uppställda, satte sig chefen i spetsen för staben. Galant småleende, kokett som en operatenor och tapper som djäfvulen

själf, påminde general de Gallifet närmast om en af de svarta musketörerna från Ludvig XIII:s och Richelieus tider.

Janboisy drog upp sitt fodral för att röka en cigarett. Det var den sista där fanns, den allra sista.

— O men accipio, mumlade han lånande eld af en kamrat.

Vid det värjorna så rasslade ur skidorna tändes ett stort vackert leende på hans ansikte, ett leende, som aldrig mera skulle lämna det. Ty där hade alltid blifvit sagdt om herrarna till Janboisy, att de icke kunde höra en klinga dragas eller se en kvinna le, utan att deras ögon glittrade och glänste.

Aldrig tyckte han sig hafva lefvat så fullt som denna dag, hvilken blef hans sista, aldrig hade han känt sig så tillfreds med världen som då han stod i begrepp att lämna den.

De guldsmidda uniformerna, som skimrade omkring honom, de dristiga anryckningssignalerna, som i kaskader af toner strömmade ut i den höga klara luften, fanorna som sänktes till parad, då befälhafvande generalen med mössan sprättigt på sned och de hvita mustascherna käckt uppvridna red utefter rotarna — allt förenade sig att gifva relief åt hans lefnads stora högtidsdag.

Han kom i närheten af ett infanteriregemente, hvilket, spridt på kedja, gick till anfall med i handen gevär. Hvarje man utefter hela den oändligt långa linjen marscherade stramt och taktfast. Liksom satta i gång af en maskin rörde sig de röda byxorna framåt, ständigt framåt, mot döden. Där låg en nästan andäktig tystnad utbredd öfver hela denna scen. Något ord hördes ej mer, ty de sista befallningarna voro redan gifna. Men på afstånd bakom infanterilinjen gick spelet och blåste anfallssignalen, blåste denna egendomliga, skrällande, obeskrifliga

signal, som kallas generalmarschen och hvilken en gång hörd aldrig lämnar ens minne.

Plötsligt förmärktes en slitning i den långa kedjan. Kanonerna hade börjat tala. Det stora sorgespelet gick åter öfver scenen.

Gallifet vände sig till Janboisy, utpekande med kikaren en punkt till höger.

— Tag en half skvadron och rensa skogsbrynet där borta. Jag ser krypskyttar i diket.

Janboisy satte sig i spetsen för sina ryttare och ilade dit. Då de tyske jägarna märkte, att man anföll dem, upphörde de genast med elden och beredde sig att skjuta salfva, så snart man hunnit dem in på lifvet.

— Chargez! kommenderade Janboisy och höjde sabeln.

— Vive la France, vive l'Empereur, ropade dragonerna och sporrade sina hästar till vild karriär.

Nu syntes hvitgul rök och klara eldstrimmor vid skogsbrynet. En tredjedel af svadronen blef kvar.

— Mod bara, gossar; om några sekunder ha de tystnat!

En ny salfva brakade lös. Janboisy kände något snarlikt ett piskrapp på högra benet, men han aktade ej därpå, ty nu var man framme vid skogsbrynet. För att muntra upp sitt folk började han med hög röst sjunga Thérésas bekanta visa: »Rien n'est sacré pour un sappeur.»

Fransmännen höggo in med lejonmod, men de lugna, ljusskäggiga jägarna från Thüringens gröna bokskogar veko ej en tum. Tanken på »das grosse Vaterland» och på järnkorset eldade dem. Där siktade en på Janboisy. Jacques Durand såg det och måttade ett förfärligt hugg, men det var för sent.

Thérésas glada melodi slutade, och sångaren gled ned ur sadeln. Tyskarna drogo sig nu tillbaka, ty en ny fransk truppafdelning närmade sig i sporrsträck.

— Hur är det Anatole, sporde befälhafvaren för skvadronen, en gammal vän till den fallne.

— Det är ganska bra, svarade Janboisy med bruten röst, men lugn som alltid, lugn till det sista. I vår ätt vyssjas man alltid till ro af krigstrumpetens klang — hvarför bryta traditionerna? Det smärtar mig dock, att jag aldrig skall få återse Tuilerierna, de kära gamla Tuilerierna — —

En tår gled ned öfver den gamle ryttmästarens ansikte.

— Hvarför gråter du, Septvilles? När komedien är slut bör man ju applådera — så påstod Sokrates. Och jag har ju ej varit någon dålig aktör, n'est-ce pas?

Här tystnade han. Blodfärgad fradga syntes på läpparna, händerna borrade sig krampaktigt ned i ljungen, och med en sista ansträngning hviskade han svagt:

— Ärans fält...

Drottning Blanka.

Det var en gång en gammal grefve af Namur, som hade nio döttrar, den ena vackrare än den andra. Men den yngsta, damoiselle Blanche, var den vackraste af dem alla. Kvick var hon äfven och kär för folket, så att till och med de bistre knektarna i vaktstugan logo åt henne i sina lummiga skägg, då hon skred genom gallerporten.

Hon var faderns älsklingsbarn, hans dagars sista blomma, och han gladdes att tälja henne sin gångna lefnads bleknade bragder. Ofta hände så, att den lilla, ehuru blott ett tioårigt barn, ställde till honom frågor, så att han, undersam hvad han borde svara, i sitt bryderi makade kronan på sned, rifvande sig i det gråa hufvudet.

Men åren gingo, plantan blef träd, barnet blef ungmö, och i skuggan af slottsträdgårdens nyutspruckna lindar växlade damoiselle Blanche och junker Ralph kyssar och löften om trohet intill döden. Det är så lätt att tala om aftonen, medan man ännu skådar den genom morgonsolens brokiga fjärrglas.

Kom så en riddare båld med tjänare och svenner till Namurs hof, och den riddaren var stadd på giljarefärd, och han giljade hos den gamle grefven till hans yngsta dotter för sin herre Hans Nåde konung Magnus af Sverige. Och grefve Jean hade många döttrar att bortgifta och ett ringa land att styra, hvadan den ära, som således vederfors hans hus, gladde honom mera än han gitte visa. Dock ville

han ej gärna släppa ifrån sig sitt älsklingsbarn, ty hon var ju ännu så späd och vek, så föga kommen till åren.

— Jag äger några andra döttrar, sade han, hvilka ännu ej trädt i brudstol, och dessa äro lika fagra och flinka, ehuru äldre. Månne ej min gunstige broder af Sverige täcktes vilja taga någon af dem till äkta?

Nej, damoiselle Blanche skulle det vara; annars finge man väl se sig om efter en drottning vid hofven i Blois eller Artois, menade herr Nils Ambjörnsson, hvilken var konung Magni troman och fullmäktige.

Då bjöd grefve Jean de svenska herrarna att förlusta sig något vid en bägare burgunder, medan han kungjorde sitt barn deras budskap. Därpå trädde han hasteligen till vindögat och kallade upp jungfrun ur grönan lund, där hon rodnande lustvandrade med junker Ralph.

— Mitt barn, min ålderdoms tröst, min hvita blomma, hälsade han henne, gläd dig, ty du skall varda drottning af allt Sveriges land.

Men hon lindade blott sina små armar om hans hals och slog upp sina ögon i violblå undran.

— O fader, du vet ju, att jag älskar junker Ralph. Inte vill du vända min lycka i sorg. Du vet ju, att jag svurit honom trohet intill döden. Inte vill du, att ditt barn skall bryta sin ed.

Den gode Jean af Dampierre och Namur ref sig bekymrad i sitt hvita hufvud och sade: b a l z a m p l e u! Han hade ofta orsak att göra så, den stackars gamle grefven. Åter hade den flickan gjort honom svarslös.

Gärna skulle han väl sett, att hans lilla älskling finge den dristige junkern, efter hvilken hennes hjärta trådde, gärna skulle han ha sändt riddar Nils

tillbaka med ogjordt ärende, hade han blott giljat för en mindre förnämlig man än Magnus af Sverige.

Men en sluten krona, en drottningkrona!

— Ser du, mitt barn, sade han till sist, en drottningkrona är ett stort och förunderligt ting, större och förunderligare än de flesta andra. Den skänker tröst för så många förluster, som man annars städse skulle begråta, glömska åt så många sorger, som annars städse skulle gnaga. Den skall äfven gifva dig mod och styrka att bli en god husfru åt konung Magnus, en huld moder åt hans folk. Låtom oss nu hafva ordat tillfylles härom, och gack ned att bjuda junker Ralph farväl.

— Ja, min fader, neg damoiselle Blanche och gick. I karnapet mötte hon en långskäggig riddare med en gyllene oxepanna konstrikt insydd på bröstet.

— Ären I herr Nils Ambjörnsson, sporde hon honom.

— Så är mitt namn, hvad är edert, stolts jungfru, mälde främlingen kärft, undrande hvad detta kunde komma henne vid.

— I dag är jag Blanche af Namur, i morgon är jag Blanka af Sverige, svarade hon saktmodigt.

Då föll den stränge riddaren på knä, blottande sitt hufvud och ödmjukt kyssande den lilla hand hon försagd räckte honom.

— Jag vill söka blifva eder en huld och nådig drottning. Är det svårt att vara drottning, riddar Nils?

— Eders Nåde är en Guds ängel på jorden, sva mig Gud huldan, svor den tappre marsken vid sin riddareed.

Så gick hon ned i grönan lund, där junker Ralph bidade sitt hjärtas dam. Så vandrade de båda unga hand i hand för sista gången, de vandrade som man vandrar bredvid en bår, där det käraste man ägde ligger mejadt.

— Det är förbi nu, Ralph, hviskade hon, och jag måste bjuda dig farväl, inte ett vanligt, utan ett långt, ett evigt farväl. De säga, att jag skall varda drottning af allt Sveriges land. Nej, du får inte kyssa mig mer, Ralph, du får inte trycka min hand — jo, det får du, men inte hårdt, Ralph, inte alls hårdt. —

Men däruppe i vapensalen, på hvars gobelinprydda väggar Namurs gyllene lejon i evighet jagat Dampierres röda falkar, däruppe vid de käcke riddares tafelrund lekte den gamle trubaduren på sin harpa och grät och sjöng:

Förbi, förbi!
Det finnes ej ett ord på människotunga
så skärande sorgset som detta.
Och dock hvilar där en hemlig tjusning,
ty det visar tillbaka på en svunnen lycka,
ja, på en svunnen lycka.
Ty smärtan bor oss städse när,
men glädjen flyr.

Så följde hon riddar Nils och nådde omsider staden vid Lögens stränder, hvilken ju skulle varda hennes hemvist. Och de klädde den lilla grefvedottern i purpur och hermelin, satte Sveriges spira i hennes hand och tryckte Sveriges tunga krona på hennes guldlockiga hufvud. Hon måste le då hon såg sig själf i den slipade silfverskifvan de höllo för henne. Så glimrande fager hade hon inte ens varit vid sin frändes konungens af Frankrike hof, då junker Ralph brutit sin jungfruliga lans till hennes ära och undfått segerns lön ur hennes liljehand.

Men den gode kung Magnus höll sitt unga vif så kär och ville så innerligen gärna se henne lycklig och nöjd. Där blef ett lustigt lif på Stockholms gamla slott. Gycklare och spelmän inkallades

från Välskland, ty i slika konster voro de svenske släte. Gigor och skalmejor klungo i de stora salarna, och liten Blanka svängde otröttad om i sidensko med riddare och svenner, tänkande vid sig själf i sitt sextonåriga sinn: Hvad det ändå är roligt att vara drottning!

Snart skänkte hon sin make och Sverige en son. Gud hade gifvit honom moderns guldgula lockar och folkungarnas dristiga vikingaögon; föräldrarna gåfvo honom namnet Erik efter farfadern. Och den pilten blef fru Blankas lyckas blomma. Han skulle bli så stor, den lille prins Erik, och hans namn skulle löpa öfver hela den vida världen, medan hon skulle sitta därhemma och låta sina öron smekas af ryktet om hans bragders tal. »Konung Erik den store var drottning Blankas son», så skulle de trägne munkarna pränta i de digra krönikeböckerna. Och hon lät honom gunga på sitt brokadklädda knä och talde honom om lifvets äfventyr och diktade honom den visa, som Sveriges mödrar sjungit för sina små alltsedan drottning Blankas dagar:

Rida, rida ranka,
hästen heter Blanka.
Liten riddare så rar
ännu inga sporrar har.
När du dem har vunnit
Barndomsro försvunnit.

Men fru Brita Birgersdotter till Ulfåsa och Olshammar blef satt till hofmästarinna hos den unga drottningen. Hon var en mäkta amper kvinna, som talade hårda ord till fru Blanka, ord, som ett lif är för kort att kunna glömma. Hon drog fram i dagen allt, som hviskades i lönndom, förevitande drottningen alla lustbarheter och syndiga tidsfördrif hon infört vid hofvet. Men konung Magnus hviskade tröst till sin

unga husfru, menande, att hon ej skulle låta slikt gå sig till sinnes, utan i stället bemöta den stränga frun, som en lydig dotter, ty hon var befryndad med rikets förnämligaste ätter, emedan hennes fader, lagman Birger, burit spangbrynjorna i sitt märke. Hon var ock vida beryktad för sin stora fromhet och de många uppenbarelser, i hvilka den heliga jungfrun visat sig för henne.

Snart lämnade dock fru Brita hofvet och drog med sina båda barn på pilgrimsfärd till den heliga grafven till stor gamman och lisa för hvar man, som stått den fromma frun nära. Den forna glädjen ville likväl aldrig rätt återvända till konungagården. Helgonet, som bannande skridit genom dess salar, hade släckt festens ljusa bröllopsfacklor. Tiderna mulnade alltmer, digerdöden härjade landet, de danske lågo hårdt på med örlog, och konungen själf var på ständiga resor i sina många riken.

Hon började frysa däruppe i snölandet, den stackars lilla drottningen, och i nattens mörker, då ingen såg det, föllo heta tårar från hennes väna ögon, hvilka en gång skådat så glimrande gladt mot lifvet. Hon kände sig så beklämd bland alla dessa stolta kalla kvinnor, bland dessa allvarliga, järnklädda män med de långa underliga namnen, hvilka ständigt förde krig och död på tungan.

De svenskes kärlek vann hon aldrig, hon lärde sig med möda att tala deras språk. Allmogen hade tidigt fattat misstroende till den unga drottningen, som konung Magnus hämtat från det där landet, hvarom de aldrig hade sport, och snart spredo sig stygga rykten om fru Blanka. De sade henne vara kunnig i trolldrycker och varsel om ovordna ting, och då hennes förstfödde dog, menade de tro på, att lifvet tagits från honom af densamma, som gifvit honom det, så att drottningen själf, den stackars lilla fru Blanka skulle hafva förgifvit sin son. Sådant

spredo de svarta munkarna, sådant präntade de med nidingahand i krönikeböckerna, och folket trodde dem, ty människorna äro af naturen benägna att tro föga godt om den de föga känna.

Strax fru Brita hade lämnat konungens gård, kom där en riddare dit, hvilken de aldrig hade sett tillförene, ty han hade ständigt vistats vid främmande hof, ehuru han var född vid Båfvens gröna stränder. Nu var han gammal vorden och hade dragit hem för att söka sig en graf där vaggan stått. Han hade varit en väldig krigsman, riddar Tune. Hela hans lefnad hade fyllts af farornas tjusning, och han hade dragit jorden omkring bjudande sina tjänster åt konungar och furstar när helst ofreds röda rosor frodades på deras fält. Och riddar Tune ägde intet här i världen utom sitt blanka svärd och sitt gamla lejonhjärta. Han var åldrig och fattig och grå, hans hjälmtäcke var tärdt af mott och mal, hans rustning frätt af blod och tårar. Men hans sköld bar ingen fläck, och hur stormig hans långa lefnad varit, bodde där i hans själ hjältens höga ro.

Han tyckte synd om den stackars lilla drottningen, ty han hade själf en gång älskat en sådan där liten fjäril, men den fjärilen hade tidigt fladdrat från honom till en annan, grannare blomma, och sedan hade riddar Tune aldrig älskat mer. Ständigt, då den lilla drottningen såg honom an, drog han sitt ärriga anlete till något, som skulle föreställa ett leende, men den gamle riddaren hade lett så föga här i lifvet, att af alla hans ansträngningar blef där endast en fast hisklig grimas. Till honom, gick hon ofta och talde sin sorg, ty hon kände, att riddar Tune en gång ägt ett hjärta.

— Jag är så olycklig, så olycklig, och mitt sinn blir sjukt, då jag tänker på hvad som är och hvad som kunnat vara. Veten I så ej någon bot därför, riddare?

— Ack, fru Blanka, kunde riddar Tune låta sitt lif för eder lycka, lefde han ej längre. Mina ögon ha skådat all världens härlighet, men de skådade aldrig en människa, som var lycklig annat än i minnet eller i hoppet. En gång, då jag var ung, mötte jag en gammal skald i Ravenna — hans namn har undfallit mig, men de sade, att hans minne skall lefva tills jorden dör. Han höll före, att intet smärtar så som att i sorgens dagar draga sig till minnes den lycka som for. Då jag ser eder, fru Blanka, tror jag den gamle skalden hade rätt.

— Men kunde jag då inte få draga till mitt land igen. O, att jag finge återse mitt sköna Namur en enda gång, blott en enda liten gång, riddar Tune!

— Nej, det fån I aldrig, fru Blanka. Konung Magni hjärta är fastfruset vid hans rikens isar, bittert skulle det svida, om man slete det därifrån. Och där konungen af Sverige är, där skall äfven hans drottning vara. Måhända klinga mina ord bittra, men erfarenheten af en lång lefnad, hvilken nu Gud bättre lider mot sitt slut, talar genom dem. Så är det, fru Blanka; lifvet är svårt, men döden ljuf.

Och hennes längtan till barndomslandet blef allt starkare; hon längtade såsom endast den, hvilken vet, att målet aldrig, aldrig skall hinnas. Hon satt blek och sluten i frustugan, föga aktande de små kammartärnornas muntra kvitter, medan hennes tåremattade ögon blickade mot söder, ständigt mot söder. Dit ilade hennes tysta tankar likt höstens frusna fåglar, ty där i det hoppfullt blånande fjärran, där funnos ju lyckan och Namur.

Men i den lilla örtagården, som försagd smög sig mellan det gråa slottets torn och ringmuren, hade riddar Tune låtit plantera några sällsynta rosor, som han fört med sig från främmande land, ty han tänkte, att det skulle glädja den lilla drottningen

att se dem. Och när fru Blanka särla om aftonen trädde dit ned och andades denna doft, som hon så väl mindes från sin faders rosenslingade slott, stannade hon och slog ihop sina små händer, ej rätt vetande, om hon skulle le eller gråta. Sedan gick ingen dag förbi, utan att hon talade en stund med de fagra blommorna från solens land. Så märkte hon en afton, att de modlöst sänkte sina hufvuden, emedan frosten hade bränt deras hvita kronor.

— Mäster Sigfrid, mäster Sigfrid, hvad hafven I gjort, att mina stackars rosor blifvit så sorgsna? sporde hon.

— Ack, Eders Nåde, de äro alltför ömtåliga att kunna lefva häruppe i norden. Ej heller finnes här någon, som rätt förstår sig på dem.

— Stackars små hvita blommor, klagade hon, hvad hafven I så förskyllt, att man röfvat bort eder och fört eder hit att vissna och dö! Riddar Tune var grym, då han tog eder med sig — ack nej, han menade så väl, den gamle riddaren, han ville blott göra drottning Blanka glad. — Sägen mig nu, mäster, gifves det intet medel på jorden att skänka dem lifvet åter?

— Jo, ett medel finnes, sade den gode örtagårdsmästaren, och det är att sända dem dit, där de först öppnade sina kalkar för solen.

— O, mäster Sigfrid, där taladen I vishetens ord! — Var tröst, var tröst, små blommor, snart ären I åter hemma, men drottning Blanka skall ej se eder mera, aldrig mera.

Sade herr Eggert von Kyhnen, hvilken den dagen var drottningens följesven:

— Föga båtar det Eders Nådes rosor, om de sändas tillbaka dit, hvarifrån de kommit, ty dö de ej på vägen dit, måste de dock dö vid framkomsten.

Då höjde den lilla drottningen dröjande sin skygga dufvoblick till riddaren.

— Men de få dock dö bland de sina, herr Eggert. Dock, hvarför taga sig vid några stackars rosor? Så hafva ej de svenske för sed. Mäster Sigfrid, låt dem dö i ro, det är bäst så. Men laga, att jag ej får se dem mer. I hören det, mäster, aldrig mer. — Och I, herr Eggert, låten mig nu höra en visa, den där gycklarevisan I sjöngen för fru Iliana Åkesdotter.

Så slog hon genast öfver från sorg till glädje såsom hennes vana var, och fattande riddarens arm dansade hon bort med honom genom örtagårdens gångar, medan han sjöng:

Så togo de grefven, den hårde våghals,
allt uti sin gula lock.
Så höggo de honom hans hufvud af
allt öfver den sängestock. —

Kom så den tid, då Danakonungens hugfulla dotter, fröken Margareta, skulle fira sitt biläger med hertig Håkan. Det blef ett bröllop, vida omtaladt i de tiderna, och mången mäktig furste, mången hurtig riddare och ädel fru församlades vid de danskes hof på kung Valdemars älskade Vordingsborg. Där träffade fru Blanka äfven samman med sitt syskonbarn, den glade hertigen af Bretagne. Och han fyllde hennes öron med honung och talade om hennes ögons violer och hennes lockars guld, om sången af hennes steg och musiken af hennes stämma, såsom tusende män talat till henne tillförene. Men fru Blanka lyssnade ej därtill, ty hon var länge, länge sedan förbi all dylik fåfänglighet.

— Sire Robert, sade hon en dag, minnens I junker Ralph de Lacy?

— Fuller väl minnes jag le beau Ralph, fru Blanka. Han stupade vid eder broders, den ädle grefve Johans, sida i korståget mot litauerna. Lyc-

kan svek honom tidigt, ty hon lät hans hjärta brinna och förbrinna af kärlek till en skön och ädel jungfru, damoiselle Vittoria di Dandolo af Venezia i Välskland. Men hennes fader hade lofvat henne till en annan, och det blef junkerns bane. — Hvi blifven I så blek, fru Blanka?

Den lilla drottningen svarade ej: hon sänkte hufvudet, en bruten blomma lik, och gick.

Hon hade bjudit sin ungdoms älskade farväl utan att hennes hjärta hårdnat, utan att veklig klagan lämnat hennes läppar. Men nu, då de sade henne, att hon förlorat hans kärlek innan hon förlorade honom själf, då tänkte hon, att där fanns intet i hela vida världen, hvari hennes själ kunde finna ro utom i döden. Hade hon varit man och riddare, skulle hon döfvat sitt hjärtas ve i stridens eller händelsernas vilda vimmel; hade hon varit en ringa kvinna, skulle hon lämnat världen och låtit sig vyssjas till ro af klosterklockans milda stämma. Men nu var hon en konungs maka, och därför var hon dömd att dådlös dröja vid sländan, medan lifvet, det stora sköna lifvet, i fröjd och smärta drog förbi därutanför.

Då den lilla drottningen så kände, att hon ej kunde draga det längre, och att bördan blef henne för tung, lade hon sig ned att stilla bida den siste vän, som tiden ger.

Och snart kom han, den gamle, som så ljufligt väcker ur den korta, orofyllda dröm de kalla lifvet, kom trött och suddlad af vägens dam från ett stridsfält borta i Frankland, där skördeslagen måst falla täta.

Men då han skådade den lilla drottningen, som blickade emot honom så huldrikt, glömde han trötthet och dammet och drog sitt rynkiga anlete till ett hjärtevarmt leende, ty han var både stark och mild, den gamle, mild som den där mycket lidit.

Sin hemska lie hade han nogsamt gömt vid dörren och bar blott i sin skrumpna hand en högröd krans af vallmo, fridens ljufva blommor. Och fru Blanka tänkte i sitt sinn, att den gamle var så förunderligt lik riddar Tune, där han stod med sitt leende, rynkiga ansikte.

— Veten I så, hvar riddar Tune dväljes? sporde hon honom.

— Riddar Tune har gått före eder till himmelrik. Viljen I så ock öfver till det andra landet, fru Blanka?

— Ack, ja, jag har väntat eder så länge, så länge. Hvi hafven I ej kommit tillförene?

— Edert timglas var ej utrunnet. Ännu finnas där några sandkorn kvar. —

Då fattade den lilla drottningen sin makes hand och sade:

— Farväl, konung Magnus; Guds moder och alla helgon signe Eders Nåde!

Sedan knäppte hon sina händer samman och blef mycket stilla.

— Nu är tiden all, fru Blanka, hviskade befriaren och krönte sakta hennes guldskimrande hufvud med fridens vallmo och nickade och log och gick.

Men konung Magnus och hans lifmedikus, mäster Laurentius Jonae, de sågo honom ej. De sågo blott, huru den lilla drottningen blef allt hvitare och hvitare; de varsnade endast, huru hennes grepp om makens hand blef allt svagare och svagare.

Så föll där en ensam stjärna från den dunkelblå decemberhimmelen.

Då tecknade mäster Laurentius korset på sitt bröst och sade:

— Var tröst, var tröst, Eders Nåde, nu har fru Blanka vändt åter till paradis.

— Hon var mitt lifs solsken, klagade konungen. Nu lider det mot skymningen.

Och han böjde sig ned och kysste sakta den lilla drottningens hvita panna och lade i hennes sköte en knippa af de väna, hvita rosorna hon så mycket, älskat, de väna, hvita rosorna med de långa, grymma törnen. —

Världens rikaste man.

Längst uppe bland de södra bergen åt Erstahållet finnes det en hel mängd små krokiga, konstiga gator, belagda med kullersten och kantade af rödmålade plank eller rostiga järnstaket bakom hvilka du kan få se de mest förtjusande trädgårdstäppor. Och i dessa trädgårdar ligga inkrupna de allra hemtrefligaste små hus med brutna tegeltak och uppslagna fönsterluckor och öfver porten det gamla brandförsäkringsmärket med fågel Fenix sväfvande öfver elden.

Vackert är det här ständigt, vare sig snön stilla lindar sina hvita armar om de ensamma byggningarna eller höstens gula blad sakta singla ned öfver gräsmattor och sandgångar. Men rent ljufligt är det om vårarna, då äppelträdens blyga blommor omsider våga sig fram och syrenernas doft af aftonbrisen föres in genom de öppnade fönstren.

När man vandrar omkring i dessa kvarter, kan man afgjordt inbilla sig hafva hamnat i någon obetydlig liten småstad, som ligger dådlöst drömmande borta i en afkrok af världen, dit den vilda jakten ännu inte hunnit, och där man ännu inte velat växla tiden i penningar, utan låtit den ligga räntelös genom generationer. De branta backarna och de knaggliga vägarna hålla velocipedåkarna på ett idealiskt afstånd, den föga bemedlade befolkningen drager ej dit några storståtliga, braskande butiker med småktande dandys bakom disken och färm expedi-

tion, utan dess behof tillgodoses af en eller annan enklare diversehandel, hvars hederlige innehafvare säkerligen brydd skulle tumma sitt blåa förkläde, om du bad honom förvandla en hundralapp i småpengar. Och en svartögd, munvig fyr från Lorenzo il magnificos blomsterstad ersätter med sitt positiv och sin dresserade apa Berns' och Kristallsalongens skrällande varietémelodier och illa målade serpentindansöser.

Det hvilar en egendomlig, gammaldags stämning öfver denna del af Stockholm, på samma gång naiv och vemodig, naiv därför att den så föga öfverensstämmer med den miljö, där sekelslutets sönderreflekterade söner och döttrar annars pläga bygga sina bon, vemodig därför att man vet, att den snart skall försvinna.

Dessa enkla, trefna boningar mana oss så mildt tillbaka, synes det mig, till tider, då individens isolering och jagets suveränitet ännu icke blifvit dagens klarast brinnande fackla, då den husfaderliga färlan och den husmoderliga nyckelknippan voro maktens symboler, och då fröjder och sorger buros gemensamt.

Ty personlighetens frigörelse skall tyvärr endast alltför snart vara ett fullbordadt faktum. Alla de band, som fordom knöto den enskilde vid hemmet, vid familjen och vid fädernegården, skola snart vara sprängda. Hvar och en skall gå sina egna vägar och tänka sina egna tankar, hvar och en skall uteslutande sträfva för sin egen vinnig och endast för detta. Stupar en broder bredvid oss i ledet — tja, så mycket värre för honom; lyckas han eröfra fanan — så hastom fram att vrida den ur hans krampaktigt knutna hand. —

Men häruppe susar dock en fläkt af det förflutna dig till mötes, häruppe bidar dock ännu en sista kvarglömd postering från den goda gamla tiden,

hvilken likväl snart, äfven den, skall vandra in i förgätenheten.

Ty äfven här skola en gång tomtjobbarna slåss om jordbitarna, äfven hit skall en gång den nya gatureglering sträcka sina tentakler, äfven denna fridens ort skall en gång varda välsignad med de moderna storstädernas asfalt och räta vinklar.

Men ännu hafva vi lyckligtvis ej hunnit därhän, ännu äga vi i behåll ett stycke af gamla Stockholm, oändligen mycket helgjutnare, värdefullare och intressantare än den parodi därpå, som sista utställningen skänkte en kritiklöst beundrande och pliktskyldigast betalande allmänhet.

I ett af dessa åldriga hus, omgifvet af en af dessa doftande trädgårdar, residerar sedan ett halft århundrade Libert Brandholm, världens rikaste man.

Hvarje morgon kan du se honom, stödd på sitt stadiga spanska rör, hvars doppsko taktfast och regelbundet smäller mot stenläggningen, krokig och darrande promenera bort till handelsboden för att hämta Dagbladet.

Alla människor känna gamle notarien, och han känner alla. Då och då stannar han för att tala med någon af de mötande och så språkas man vid både länge och väl.

Å, hvad för riksviktiga angelägenheter, som då komma på tapeten! Än är det en istadig bryggarehäst, som skenat, eller ett statsråd, som afgått, än är det en klåfingrad pojke, som klättrat öfver planket och snattat päron, eller en smart bankdirektör, som lagt vantarna på de klingande valutorna och kilat öfver Atlanten.

Och samtliga dessa frågor afgöras med ett allvar och en omständlighet, som hade hela deras lycka här i lifvet och salighet i det nästa varit beroende af sakens vederbörliga utredande och skärskådande från hvarje tänkbar sida.

Slutligen påminner sig dock lyckligtvis den ene, att »plikten kallar honom, ty det var visst något han skulle till att knåpa med därhemma». Den andre dristar sig vanligen oförskräckt fram med samma häpnadsväckande lögn. Men hvaruti nu deras ärende består, det kläcker hvarken den ene eller den andre ur sig, det förblifver en af dessa många mörka hemligheter, hvaröfver den täta slöjan troget hvilar till dagarnas ände, då allt skall uppenbaras.

Så vandra de båda åt skilda håll för att vid nästa gathörn åter slå upp språklådan och bjuda efter bästa förmåga.

Omsider kommer notarien Brandholm tillbaka upp i sin lilla lägenhet, gnuggar händerna och slår sig så ned vid frukostbordet för att med ett välbehag, som en af operakällarens habituéer otvifvelaktigt skulle afundas honom, inmundiga sina två löskokta ägg och doppa sina två saffransflätor i det bleka kaffe, hans enögda gamla piga kokat åt honom. Sedan slår han sig ned i gungstolen framme vid fönstret, stoppar sin sjöskumspipa med grofskuren holländsk knaster och öppnar makligt tidningen för att se efter om det finnes »några roliga döda» eller att tjusas af de politiska störtsjöarnas brus samt någon oskyldig liten skandalunge.

— Nu skall du få se, att kriget bryter löst med norrbaggarna, så att de ändtligen få stånga af sig sina ungdomliga horn. Då blir det min själ en smula luft i luckan igen, profeterar han för pigan.

— Krig!... Å herre jösses bevara oss väl, så syndigt notarien kan ge sig till att tala, skriar gällt den enögda, trogna gamla draken, medan hon dukar af det blygsamma frukostbordet.

Men Libert Brandholm muttrar hemlighetsfullt för sig själf och nickar och småler illfundigt samt påstår slutligen, att kvinnfolk aldrig visat sig hafva sinne för statskonst i högre mening. Och han

visar triumferande på historiens vittnesbörd — tänk bara på kejsarinnan Eugénie, Beata, tänk bara på kejsarinnan Eugénie och hennes myckna kuckel med Metternixen — samt att Kielertraktaten verkligen gifvit anledning till tvistigheter, hvilka endast och allenast torde kunna lösas med svärdet — endast med svärdet, begriper hon...

Dock innan han hunnit till punkt på sin långa harang, har Beata visligen lomat af ut i köket för att gifva den trinda, gläfsande Bella en mjölkskvätt. Ty hennes lefnads ideal har småningom krympt ihop från en tre alnars brefbärare till en kvartershög mops.

Större delen af sin tillvaro hade gamle notarien suttit och raspat ihop handlingar och protokoll i ett af stadens verk, tills han blef så darrhändt och skumögd, att ingen kunde tyda hans hieroglyfer. Då gåfvo de honom nådigt afsked, vasen och en knapp pension. Den ensidiga, intresselösa tjänstgöringen hade just inte bidragit att skärpa hans andliga begåfning, men i saknad af all slags ärelystnad, försynt och tillbakadragen i hela sitt uppträdande, hade han aldrig varit missnöjd, aldrig knotat eller klagat öfver sin ringa lott. Midt i en jäktad värld hade han vetat bevara ensamhetens lugna ro, hade lärt sig den svåra konsten att rätta munnen efter matsäcken.

Han hade gift sig tämligen tidigt med dottern till en underordnad ämbetsman, och vid svärföräldrarnas död hade det unga paret ärft ungefär så mycket som tarfvades att inköpa det där lilla fågelnästet uppe bland södra bergen. Inte hade de så värst mycket att börja med och inte blef det heller mycket, så länge hustrun lefde. Men om pengar kunna resa huru höga palats som helst, fordras det dock kärlek för att skapa ett hem.

Rosalie Brandholm hade varit ett stilla, lågmäldt,

blåögdt väsen, som grät öfver Angelika och sydde turksultaner på stramaljbotten, ståtliga, safirgnistrande musulmän, hvilka ilade fram med hotfullt höjda kroksablar på stolta, frustande berberhingstar. Men på broderiets hastigt förtonande fond fanns där alltid en slank minaret med sagans hvita prinsessa fängslad i tornet. Där satt hon i åratal med kinden lutad i handen och bidade sin friare, där sprängde han i åratal hejdlöst fram på sin skummande fåle.

Småningom blefvo de klara, bjärta färgerna allt mattare och mattare, småningom blef den stackars lilla prinsessan allt blekare och blekare. Men hon tröttnade dock aldrig att hoppas och förbida, liksom ryttaren aldrig unnade sig ett ögonblicks rast på sin färd. —

De tvenne barn, som de fingo, rycktes snart bort under den koleraepidemi, hvilken rasade i midten af sextitalet och sedan gungades där aldrig mer någon vagga i den familjen. Frånsedt smärtan efter denna förlust blef deras äktenskap så stilla och sorgfritt och händelselöst som man rimligtvis kan begära i denna värld, fylld som den är med gäckade förhoppningar, lurande farsoter, stigande hushyror och förfallna växlar.

Fru Rosalie älskade och beundrade sin Libert, det var hela hemligheten. Hon förstod inte bättre, stackars människa, än att helt gammalmodigt borgerligt hålla honom kär i lust och nöd och att ständigt tillskrifva honom lejonparten i allt stort och godt, som uträttades här på jorden.

Hon höll hans snusförnuftiga småprat och jämnt duggande svada för mer än alla de retoriska praktblommor, hvilka så frikostigt utströddes vid tiden för representationsförändringen, höll den fräna röken från hans långpipa för mer än all orientens balsam och kosteliga nardus. Hon såg upp till honom såsom den där förmådde stjälpa troner och försätta

berg, stolt i medvetandet af att han endast henne till behag skulle gripa sig an med dylika vådliga företag.

De hade naturligtvis aldrig haft råd att hålla sig med eget sommarnöje, än mindre att ge sig ut på några vidlyftigare resor, men vid aftonlampan plägade han läsa högt för henne ur Familjejournalen eller ur Egron Lundgrens färgmättade skildringar från södern, och så gjorde de likt salig Samuel Ödmann i tankarna tusenmilafärder till fjärran länder, hvilka blefvo så mycket mera lockande och tropiska och exotiska som de ju aldrig fingo skåda dem med sina lekamliga ögon.

— Om vi vore rika, du Libert, då skulle vi göra så och så, då skulle vi köpa det och det, då skulle vi fara dit och dit...

Om vi vore rika, det var den trollformel, som öppnade porten för dem, ej till afundens eller missmodets etterdrypande ormhåla, utan till de ljusa, signade drömmarnas krenelerade sagoslott. Inom dess murar trifdes de som om de varit barnfödda där. Vägen dit var ju kort och biljetten kostade intet. Därför styrde de esomoftast kosan dit från hvardagslifvets enahanda, lustvandrande där arm i arm, barnsliga och oerfarna och enfaldiga och lyckliga.

Deras sammanvaro upplöstes först genom hennes bortgång, då Libert redan skridit ett godt stycke in på sextitalet. Det var ett grufligt slag för den stackars gamle notarien, och första tiden efter dödsfallet var han alldeles tillintetgjord af vaka och tårar. Med undantag af de regelbundna vallfärderna om söndagarna till grafven på Nya kyrkogården satt han envist hemma tyst och slö och uppgifven som en oktoberfluga.

Hade inte den beskäftiga Beata oaflåtligt surrat omkring honom och dymedelst steg för steg återkallat honom till sig själf, hade han säkerligen snart

följt hustrun. Genom den trogna själens alla små oskyldiga knep blef han dock nästan omedvetet distraherad och återgick sakta men säkert till sina gamla vanor och sina gamla språksamma bekanta i det pittoreska kvarteret uppe bland södra bergen.

*

En morgon, då gamle notarien efter vanligheten hade hämtat sin tidning och hunnit åter till porten af sitt hem, fick han se en hyrvagn med tvenne pälsklädda, myndiga herrar stanna därutanför. Den ene af dem närmade sig honom och frågade, huruvida notarien Brandholm bodde där i huset och om det vore möjligt få träffa honom.

— Jo, nog går det väl an, menade gubben och läste upp porten för dem.

Kommen halfvägs uppför trappan slogs han af en plötslig misstanke öfver anledningen till det ovanliga besöket, vände sig tvärt och sade:

— Ursäkta min näsvishet, go' herrar, men det måtte väl bara inte vara fråga om någon lotterihistoria, ty, ser herrarna, jag har nu för princip att aldrig spela på tocket.

— N i, är det n i som är notarien Brandholm?

— Ja, hvem i all fridens dar skulle det väl annars vara, om jag får fråga!

— Axel Libert Alexander Brandholm, son till Frans Alexander Brandholm och hans maka i första giftet, född Berger, skreko de båda pälsklädda, myndiga herrarna i korus.

— Ja, kors, hvilket besvär herrarna måtte hafva gjort sig att taga reda på min obetydliga person, utbrast den gamle med en nyfikenhet, som han var ur stånd att maskera.

I ett nu förändrades de bägge besökandes uppträdande från vårdslöst högaktningsfullt till inställ-

samt förbindligt. Det blef ett bugande och skrapande och krusande och presenterande öfver allt begrepp, tills gamle notarien, brydd och villrådig om hvad allt detta egentligen månde betyda, bad dem slå sig ned och sporde hvad som närmast förskaffade honom den äran.

Så dukades där då upp en historia, som styft drog sina modiga fyra timmar. Först när de båda herrarna rekommenderat sig, och vagnen rullat bort med dem öfver kullerstenarna, vågade sig Beata ändtligen in. —

Där satt nu Libert Brandholm med de sparsamma hårtestarna i vildaste oordning och den tandlösa munnen vidöppen.

— Hvad... hvad i jöstanes kommer det åt notarien...

Han svarade ej. Han stirrade envist och oaflåtligt förbi henne rakt in i den stora moraklockan på motsatta väggen, hvars blanka mässingspendel långsamt svängde fram och tillbaka. Aldrig under hela sin tillryggalagda lefnad hade han varit mera bortkommen och vilsen och omöjlig än i denna stund. Häpnaden hade ohjälpligt dräpt hvarje tanke i hans hjärna, hvarje medvetenhet om det yttre.

Men den hederliga Beata var nu ett resolut fruntimmer, som sällan lät sig förbluffas. Hon marscherade helt sonika fram och ruskade honom duktigt i armen, tills han yrvaken började klippa med ögonen, stammande med bruten röst:

— Nej... nej, det kan ju aldrig vara så... det kan aldrig vara sanning... Det är ju... hå hå, ja ja... det är ju komplett galenskap från början till slut, vet jag...

Den digra pappersluntan, hvilken de båda herrarna lämnat efter sig, jäfvade dock hopplöst hans påstående. Han sände den en lång, skygg blick och mumlade sedan matt, halft hörbart:

— Käraste Beata. Du får allt lof att taga fram konjaksputellen ur kakelugnsnischen och hälla upp en ordentlig tankställare åt mig. Gå sedan ned och regla porten och låt mig vara ensam härinne tills jag ropar dig.

Först nu blef dock den gamla trotjänarinnan rent hjärtängslig. Hon grät och gaf sig lefvande öfver och bedyrade, att hon inte på villkor vågade lämna honom i hans upprörda tillstånd.

— Det anar mig just, att här har händt rysliga ting. När allt kommer omkring, voro de där karlarna kanhända ett par detektiver. — Tänk, om nu notarien skulle gå och göra sig något illa medan jag är ute; tänk på sin själ, notarien, och tänk att när...

Men Libert Brandholm slog kraftlöst åt henne med sin rynkiga, starkt ådrade hand.

— Var då förståndig, människa, och gå din väg. Stannar du längre, blir jag galen!

Hvarpå Beata slängde igen dörren efter sig med en skarp, ilsken knyck, såsom hennes vana var efter hvarje häftigare meningsutbyte dem emellan. Hon hade gärna velat gifva till både sin symaskin och Wallins postilla för att få reda på hvad det var som så häftigt hade skakat honom. Men hon visste endast alltför väl, att när husbonden en gång kommit på det där humöret, hade man rakt inga händer med honom längre.

Timme efter timme satt emellertid gamle notarien träget lutad öfver de tätskrifna arken med de stela, långrandiga juridiska fraserna, omedvetet tömmande den ena konjaken efter den andra. Ovan som han var vid allt starkare pokulerande, bekom dock spriten honom ej det ringaste. Hans onaturligt uppjagade nervösa spänning neutraliserade den fullkomligt.

När han omsider läst igenom den väldiga packen,

gick han bort till fönstret, slog sig ned i sin kära gungstol och försökte samla sig.

Han tänkte tillbaka på sitt sträfsamma, fattiga, försakelsefyllda lif. Han tänkte på sin lilla älskade, renhjärtade, barnsliga hustru, på det ringa och obetydliga af välstånd och bekvämlighet han kunnat bjuda henne alla de år hon trofast stått vid hans sida. Och änklingen lutade sitt vissnade anlete i de skälfvande händerna och grät, grät ensam och tyst en gubbes strida, bittra tårar.

Nu, först nu vinkade honom det ljusa sagoslott, hvarom de drömt tillsammans. Blott han så ville, kunde han utbyta sitt torftiga hem mot ett medeltida dogepalats vid San Marco, mot en marmorvilla vid Promenade des Anglais eller en furstlig lustjakt. Blott han ville, kunde sykomorernas sus smeka hans öron, kunde söderns brokiga färgjubel eller Alpernas hvita, stränga majestät framtrollas för hans syn.

Ty han var ju rik nu, rik ända till löjlighet, från hans egen synpunkt skådadt, åtminstone. Huru mycket det allt som allt belöpte sig till kunde han knappast göra klart för sig, men slutsumman borde i sanning blifva häpnadsväckande. Han visste det nu, hade sett det i de officiella handlingarna, sett det bekräftadt med statens stora sigill och höga herrars namnunderskrifter.

— — —

Men hvarifrån ledde det då sitt ursprung, detta guldregn, som så häftigt störtat ned öfver den stackars pensionerade skrifvaren! —

Jo, när kontraktsprosten i Stora Tuna vigt brukspatron Melker Brandholm till Stjärnebyholm, Lundby, Lenninge, Vik, Katrinenäs och Sundsta vid jorden med flera torra citat och vissnade Helikonsblomster

än det oundgängligen höfdes att strö öfver stoftet af häradets väldigaste storherre, befanns det, att den rödnäbbade gamle toddymartyren inte lämnat efter sig en skrifven rad, hvilken kunde tydas såsom något slags testamentariskt förordnande öfver kvarlåtenskapen.

Kanske hade han i likhet med mången annan tyckt, att sådant där brådskar inte att få klareradt; kanske hade han, excentrisk som han var, velat bereda sina umgängesvänner på orten en liten posthum öfverraskning genom att helt enkelt låta de under generationer hopade och ökade rikedomarna öfvertagas af sin syssling, den trådslitne notarien.

Melker Brandholm hade utgjort ett af de sista skotten på ett fordom präktigt grönskande träd, hade tillhört en styf, storsvensk dannesläkt, hvars medlemmar aldrig tiggt sig till en allmosa eller en taburett. I mångas ögon hade han varit en underlig kurre, en af dessa borna härskarekaraktärer, hvilka fått växa fria, och hvilkas oftast ensidiga utveckling aldrig hämmats af penningebristens hårda tyranni eller hetsjakten efter befordran.

Herre af sin egen nåde lefde han efter eget val som svensk godsägare och landstingsman; när vattnet omsider stigit honom från benen upp till hjärtat och han druckit sin sista whiskygrogg i botten, gick han in i det andra lifvet med den orubbliga förtröstan, att de skulle vara smått smickrade att få släppa in en sådan yfverboren storpamp som Brandholm till Stjärnebyholm.

Han hade aldrig gift sig — ja, folk hade inte ens reda på, huruvida han någonsin haft något tycke. Kanhända hade hon dött tidigt, kanhända hade han blifvit bedragen och sedan icke låtit trösta sig, kanhända hade han giljat och ridit bort — ty osårad går ingen genom världen.

Hvar det rosenröda bladet i hans lefnadssaga stod att finna, blef aldrig heller uppdagadt. Men när boupptecknings ägde rum, funno de innerst i hans allra heligaste gömmor något som sedan ledde till hvarjehanda gissningar. Där hittade man det sorgsnaste och det värdelösaste, som jorden bär, där hittade man en vissnad ros...

Men det där är nu en annan historia.

Någon gemenskap mellan de bägge fränderna hade egentligen aldrig förefunnits. Under bruks-patronens sparsamma besök i hufvudstaden hade de visserligen då och då råkats några gånger, men i allmänhet tämligen flyktigt. Såväl den store Sörmlands-magnaten som den lille ämbetsmannen visste alltför väl, att deras olika ekonomiska förhållanden lade oöfverstigliga hinder i vägen för allt närmare umgänge samt att hvarje anbud om pekuniärt understöd från den förre hopplöst skulle stranda mot den blyga stolthet den gamle pensionstagaren ärft med namnet.

För länge, länge sedan hade Libert Brandholm som ett elfvaårigt barn någon tid vistats på Stjärnebyholm, och ännu till denna dag hade han bevarat ett bleknadt minne af släktens vagga, af det hvita, tornprydda slottet med de ärgiga salutkanonerna på altanen, af salen med familjeporträtten och af den långa lindallén som strök fram vid stranden af den herregårdskantade Yngaren. Nu, sextio år senare, skulle han resa dit för andra gången, resa dit för att stanna där såsom dess herre.

Han öppnade garderoben och letade fram sin omsorgsfullt förvarade helgdagskostym. Ehuru snygg och borstad var den både nött och gammalmodig, hvarför den föga anstod en man, den där kunde bekläda ett regemente med paraduniform, om så fordrades.

Men sedan han stod brudgum i tiden hade gamle

notarien föga vinnlagt sig om sitt yttre, hvarför dräktens små bristfälligheter alldeles gingo honom förbi. Han iförde sig den hastigt, knöt framför spegeln med van hand den smala, hvita halsduken, hvilken efter femtiotalets bruk lindades två och ett halft hvarf kring halsen, tog sig slutligen en vidlyftigare funderare, hvarpå han ändtligen kallade in Beata.

Hennes vrede hade visserligen lagt sig lika hastigt som den kommit på, men nyfikenheten stillades ingalunda af den förvandling husbondens yttre så plötsligt undergått.

— Jaså, skall notarien bort på bjudning. — Jo, jag tackar jag.

Libert Brandholm sköt upp glasögonen i pannan och for med handen genom det glesa håret.

— Bjudning — ja, det vill säga — det kan du då förstås ha rätt i. — Jo, ser du, jag är verkligen bortbjuden, bortbjuden till landet, ser du. Kommer jag inte tillbaka om ett par veckor, så skall jag skrifva efter dig. Seså, nu måste du kvicka dig med att packa min kappsäck, och när det är färdigt, skall du springa ned i boden och telefonera efter en droska.

— Men h v a r t i all världen skall det då bära af?

— Det får du ju veta om fjorton dagar, upprepade notarien envist och myndigt.

Den enögda gamla mön skakade på hufvudet och grep sig motvilligt verket an. Det hela började nu stiga så svindlande högt öfver hennes horisont, att hon inte längre vågade sig på några gissningar.

När kappsäcken omsider var instufvad i droskan och gamle notarien för de omedelbaraste behofven stoppat på sig den smula kontanter, som funnos i chiffonjén, tog han afsked af den rödgråtna Beata, lofvade att snart låta höra af sig och kuskade så till närmaste telegrafstation. Med skälfvande hand fattade han pennan och skref på en blankett:

Gårdskontoret

Stjärnebyholm.

Brukspatron Libert Brandholm sänder en vänlig hälsning samt anhåller att blifva hämtad med nattåget.

Därpå fortsatte han till Centralen.

— En biljett till Stjärnebyholms station.

— Tredje klass?

— Ja visst... nej, förlåt, första klass, menade jag.

— Sofvagn?

— Sofvagn... ja, naturligtvis.

Midt emot honom i kupén satt en ung man i elegant, storrutig resdräkt. Han hjälpte vänligt och aktningsfullt den ovane gamle resenären till rätta med bagaget och lämnade sitt kort.

— Löjtnant Delling.

— Mitt namn är Brandholm.

— Säkerligen den nye ägaren till Stjärnebyholm?

— Jo, det stämmer; är just på väg dit nu.

— Kors, då blifva vi så godt som grannar, ty mina föräldrar ha en gård alldeles i närheten. Nå, jag får gratulera till Kopparbergsaktierna; de ha ju stigit med tusen kronor stycket.

— Jaså... jaha... javisst ja... men jag kan inte för tillfället påminna mig huru många...

— Jo, Melker Brandholm lyckades ju komma öfver ett hundradetal. Visserligen en obetydlighet för brukspatron, men i alla fall en god affär.

Det svindlade för den stackars gamle notarien. Således hade han utan att veta det förtjänt en förförmögenhet. Alltjämt pengar och pengar och aldrig något annat. Han måste söka få samtalet in på andra ämnen. Grekisk-turkiska kriget pågick som bäst, så att Edhem Pascha räddade situationen.

Axel Delling var en sorglös, våghalsig krabat, som tog hinder på kapplöpningsbanan medan fadern

tog inteckningar i Väringe — allt med samma glada min. Gubben Brandholm skrattade åt alla hans befängda tokroligheter såsom han ej gjort på mången god dag, så att när de kommit till Gnesta, och han bjudit sin unge reskmrat på supé, hade de blifvit de bästa vänner i världen.

Den disiga aprilkvällen var tämligen långt framskriden, då de omsider hunno sin bestämmelseort. Som endast de tvenne nämnde passagerarna stego af vid Stjärnebyholms station, hade disponent Gustafsson ingen svårighet att finna sin nye husbonde, och han skyndade emot honom med hatten i hand, vördnadsfullt bugande sig för silfverhåringen.

Hade han haft några farhågor, att Melker Brandholms efterträdare skulle vara lika egensinnig och svår att komma om sams med som salig Melker själf varit i tiden, skingrades dessa dock ögonblickligen, då den blide, ålderdomsskröplige millionären faderligt huldt klappade honom på axeln till tack för hans uppmärksamhet att möta vid stationen.

Kusk och betjänt ståtade i splitternytt livré, och den sidenfodrade landån drogs af ett präktigt, frustande fyrspann med blänkande selar, såsom det ju höfdes, då den siste Brandholm till Stjärnebyholm for att taga sina fäders slott i besittning.

Under den halfmil, som skilde hufvudgården från järnvägsstationen, sporde disponenten den gamle notarien angående en hel del angelägenheter rörande godsets förvaltning.

Men Libert Brandholm skakade endast matt på hufvudet och sade:

— Käre Gustafsson, gör som honom bäst synes. Försök att använda allt öfverskott till mina underhafvandes bästa samt till jordens häfdande och fritag mig från allt sysslande med räkenskaper och uppgörelser. Jag har dragit mig fram med små medel ärligt och anständigt hela mitt lif; jag skulle

förtjäna att blifva kallad en narr, om besittningen af all denna oväntade mammon skulle skapa mig till en annan människa för den ringa tid, som torde återstå mig härnere.

För resten talade han ytterst litet under färden. Han tänkte på sista gången han for den vägen fram som en elfvaårig pilt, tänkte, att där låg en snart lyktad lefnad mellan då och nu.

Då vagnen stannade vid den breda, halft vittrade sandstenstrappan, var det alldeles nedmörkt, men på ömse sidor om porten stodo husets tjänare med flammande facklor, hvilka speglade sig i de höga, franska fönstren. Den nye husbonden yttrade några lågmälda, hjärtliga ord till dem, hvarpå han bad att genast blifva visad till sofrummet, ty han var genomtrött och förbi af den gångna dagens andliga och kroppsliga ansträngningar.

Och snart slumrade den gamle notarien roligt på ejderdun under blommigt sidentäcke i den antika sparlakanssängen medan den ljumma, regntunga vårnatten allt tätare och tätare smög sig kring det hvita, tornprydda herresätet. —

*

Stjärnebyholm ligger i Södermanland, djupt inne i Södermanland, där de små blanka sjöarna ligga som tätast, där de hvitstammiga björkarna stå som grönast. Inga ångbåtar hafva plöjt dessa sjöar, i hvilkas vasskantade stränder löjor och mörtar muntert sprattla, inga järnvägar hafva skurit dessa skogar, där orren spelar och där trasten trallar sin gamla visa såsom han sjungit den sedan världen var ung.

Hundradetals tunnland odlingsbar mark ligga där oupptagna. Hundraåriga skogar växa där i stilla frid, som sällan störes af yxans hugg mot roten. Man hade sagt dess förre ägare, att han skulle

kunna tredubbla sina inkomster genom att tidsenligt förvalta sina ägodelar. Men Melker Brandholm älskade sina gröna ängar och sina vildsköna skogar öfver allt annat här på jorden; han var ju rik nog deras uppoffrande förutan. Han var en gammaldags man, som föga frågade efter den nya tiden med dess lokomobiler och slåttermaskiner. Slagorna och liorna gå där ännu den dag i dag är på logar och gärden.

Libert Brandholm var nu ingen bråkmakare och umgicks ej med några nya planer angående förkofrandet af sitt nyvunna arf. Den forne notarien, den samvetsgrant flitige skrifvaren i drätselnämnden, var en stillsam och foglig husbonde öfver hundradetals höfliga, idoga statare, drängar, arrendatorer och torpare, ägare till ett präktigt stall med allehanda vurstar, trillor, giggar och slädar samt till en vinkällare, där spindlarna i ett halft århundrade väft sina nät kring Hochheimer, Steinwein och Chablis.

Och, som det en gång sades om en annan gammal godsägare, allt gick fortfarande sin gilla gång på herregården. Middagsklockan ringde vid samma timme; samma handtverkare och krämare lämnade sina varor vid köksdörren på norra flygeln; den gamla hushållerskan ordnade sin enformiga matsedel af soppor och stekar, kakor och mellanrätter, precis som förr, och utan att rådfråga en nyare smak. Den gamla betjäningen hade stannat kvar hos den nye ägaren, som af folket enstämmigt förklarades vara en fridsam och gemen herre, samt alltför klok att vilja lära något nytt åt så kunniga tjänare, hvilka allesammans hade reda på hvad som borde uträttas, vida bättre än han själf, så husbonde han än var.

En gråhårig ungkarl, som varit Melkers kammartjänare, blef äfven Liberts. Samma vagn, som hvarje söndag fört den ortodoxe gamle jorddrotten till hög-

mässa och aftonsång i Stora Tuna kyrka, ditförde nu den nye herren, som satt på samma plats i familjens bänk och läste i samma psalmbok, en präktig gammal bok, bunden i blekrödt marokäng, och i hvilken stod upptagna förböner för vår Allranådigaste Herre Karl XIII med Guds nåde Sveriges, Göthes och Vendes konung, arfvinge till Norge, hertig till Schleswig-Holstein, Stormarn och Ditmarsen, grefve till Oldenburg och Delmenhorst etc. etc. samt allehanda särskilda, längesedan döda och begrafna prinsar och prinsessor.

Gubben Brandholms hufvudsakliga sysselsättning de första dagarna han vistades på godset var att göra sig förtrogen med boningshusets inredning, att oupphörligt vanka omkring i de höga, ödsliga rummen, möblerade i stor och stilla prakt med rococons musslor och empirens örnar. Hans tunga, stapplande steg, hvilka klart och kallt ekade mot de hårda, bonade golfven, skrämde dödligt en eller annan liten råtta, hvilken var sysselsatt med att energiskt gnaga sig igenom någon broderad soffkudde eller någon skulpterad byrålåda i det soliga hoppet att på motsatta sidan slutligen finna den drömda ostkanten.

Inom dessa fasta murar hade lifvets lampa tändts och släckts för de styfva herrarna till Stjärnebyholm, hvilkas guldramade konterfejer med de gråblå, koleriska svenska ögonen och den trotsigt framspringande underläppen klädde väggarnas blekta damast. I dessa salar hade rodnande, sidenskodda tärnor svingat sig i angläsens turer, och smärta, småleende kavaljerer i deras öron hviskat kärleksord, inlindade i sirligt omständliga fraser.

Men allt det där är länge, länge sedan. Nu hafva de alla vandrat in i grafvens glömska och Paradisets barmhärtighet. Nu går den siste af namnet ensam här och önskar åter hvad som varit.

»En fluga surrar af och till,
men urets pendelknäpp stå still,
sitt kvalm jasminers ånga strör
ifrån buskagen utanför,
och starkt slår doften ur en vas
från torra törnrosblad,
det blänker svagt ur slipadt glas
i kronans prismors rad.»

Ålderdomen talar och tänker företrädesvis i imperfektum, och så var det också med Libert Brandholm. De tre han hållit kärast på jorden kommo oupphörligen för honom, där han dvaldes i sin ensliga storhet och härlighet. Hade ett gunstigt öde unnat honom allt detta ett halft århundrade förut, så hade kanske inte den hemska mordängeln nått de små härute på landsbygden, och då borde där ha varit lek och lust och larm och ras omkring honom.

— Kanhända hade min Rosalie varit mormor nu, brukade änklingen i stilla vemod tänka vid sig själf.

Alla sammanträffanden med familjerna på granngårdarna undvek han omsorgsfullt, och det var endast i kyrkan om söndagarna som traktens honoratiores kunde få uppfånga en skymt af socknens lutande, svartklädde patronus. Axel Delling reste dock esomoftast öfver till honom vid de tillfällen, då han vistades på föräldrarnas egendom, och hans besök voro alltid en källa till förnöjelse. Den unge löjtnanten huserade i gubbens cigarrlådor och vinkällare som hade han härjat i fiendeland, och Libert var så hjärtans glad, att det fanns någon som, bättre än han, förmådde göra ett hastigt och lustigt slut på de hopade förråden.

Antikens skriftställare hålla före, att Diogenes från Sinope var världens visaste man, emedan han lefde fri från äflan och önskningar utan att äga

något annat än ett gistet ölfat till bostad och en kurbits till dryckeskärl. Jag åter förmenar, det Axel Delling, underlöjtnant utan stat vid de blå, härutinnan tog lofven af den okammade gamle greken, ity att han ständigt var gladlynt och munter och tjänstvillig, ehuru han för ingen del rådde om något slags ölfat utan i stället hyrde en triplett vid Strandvägen för sina björnars pengar. För resten inskränkte sig allt, hvad han med bästa tänkbara vilja kunde räkna för sitt, till ett par ängsligt uppvridna mustascher, på hvilka det svagare könet hade en farlig benägenhet att snafva, jämte en liten rund glasbit, hvilken han vid mera högtidliga tillfällen brukade klämma fast i vänstra ögonvrån för att stärka sitt annars tämligen tillfredsställande synorgan.

— Hvad skulle du göra, om jag testamenterade Stjärnebyholm till dig? frågade gamle notarien en vacker dag helt oförberedt, just som de i all maklighet sutto vid kaffet och cigarrerna.

Axel letade fram monokeln ur västfickan, klämde fast den i ögonvrån och stirrade gubben stint i synen.

— Ja, hvad skulle du göra då? —

— Tja... tja... först skulle jag väl kila till La Fleuriste och beställa en hejdundrande krans med alnsbreda band och sedan skulle jag ge mig ut på krigsstråten och taga lifvet af björnarna samt och synnerligen.

— Nå än sedan...

— Än sedan... än sedan... tja, det få vi se då. Det var då förbåldt hvad farbror är nyfiken.

Libert Brandholm kastade sig baklänges i soffan och gapskrattade. Så'na skulle dom vara, just så'na! Det fanns ruter i pojken. Inte någon hycklande mes, inte. Han skulle ha Stjärnebyholm, det var då så säkert som sex. Men kanske, reflekterade

gubben, kanske är det inte nyttigt för honom att få visshet om det redan. Därför återtog han med allvarlig röst:

— Jag hoppas du begriper, att det endast var ett tanklöst skämt, det där.

— Skämt, tja, den som lefver får väl se, utlät sig Axel, med orubblig tillförsikt stoppande in monokeln och blinkande på ett sätt, ägnadt att visa, det han hade reda på allt det där långt bättre än brukspatron själf.

Litet emellanåt företog gamle notarien längre promenader i vagn öfver de vidsträckta ägorna, ty detta fann han vara den mest påtagliga vinsten af sin nya ställning. Han klef dristigt in i bondstugorna, språkade gemytligt med de nigande gummorna, tog de otvättade småttingarna i knäet samt lät det för resten regna manna hvar han for fram.

Så blefvo då omsider dagarna till veckor och veckorna till månader. Den trogna, enögda Beata blef gång efter annan hugnad med några rader, hvari hennes husbonde oföränderligt förklarade sig vara vid bästa hälsa samt hoppades, att hon själf njöt samma goda gåfva.

En stekhet förmiddag fram på sensommaren kallade Libert Brandholm disponenten upp till sig och bad honom lägga på minnet hvad han nu fick höra, ty dagen därpå ämnade sig hans husbonde in till hufvudstaden.

— Och när få vi nöjet vänta herr brukspatron tillbaka?

Den gamle Sörmlandsmagnaten log svagt och förde långsamt handens afvigsida öfver ögonen.

— Jag kommer aldrig igen, min käre Gustafsson, jag kommer aldrig igen. Hela mitt lif har jag tillbragt i tre rum och kök i en liten träkåk uppe på Söder. I morgon reser jag åter dit för att icke mera lämna det. Jag har skrifvit ett papper här,

som befullmäktigar Gustafsson att öfvervaka mina intressen och sköta de löpande affärerna. Och korrespondera nu inte med mig annars, än när jag själf infordrar redovisning. — En angelägenhet ville jag dock personligen hafva förordnat om före min affärd. Bed kyrkoherden läsa igen grafkoret vid Stora Tuna kyrka och kasta in nyckeln genom portgluggen, ty den dörren kommer aldrig att öppnas vidare. Nu skola mina afdöda fränder få sofva i ostörd ro till domens dag. Sådan är min bestämda vilja, och den kan näppeligen jäfvas, ty jag är ju den siste af namnet.

— Men herr brukspatron själf skall väl en gång....

— Nej, jag kommer aldrig att hvila där. Mina gamla ben skola de få stoppa ned under den enkla sten på Nya Kyrkogården, som visar hvar min hustru och mina små barn jordats. — Och så till sist, kære Gustafsson, tack för allt och säg mig nu farväl; det blir ett långt farväl, ty i denna världen ses vi säkerligen ej mer. Och låt nu ringa i klockan att kalla folket samman, ty äfven dem vill jag säga ett afskedets ord innan jag går.

Axel Delling hade blifvit ombedd att komma öfver till Stjärnebyholm på förmiddagen, och hans gigg körde upp strax efter samtalet med disponenten.

Emellertid ringde den stora klockan oafbrutet, manande hem från skogar och gärden alla godsets underhafvande, hvilka, häpna öfver hvad denna oväntade kallelse månde betyda, oförtöfvadt lämnade yxor och liar och skyndade fram till gården.

De behöfde inte bida länge på gåtans lösning, ty strax de voro samlade, öppnades de breda dörrarna, hvilka ledde ut till den kaktusprydda altanen, på hvilken gamle Brandholm till Stjärnebyholm långsamt trädde ut, stödd vid Axel Dellings arm. De

voro öfver fyra hundra personer, män kvinnor och barn samlade framför slottet, men dock var där så tyst, så tyst, att man kunde förnimma asparnas eviga rassel från parken och ärlornas kvitter på rabatterna. Augustisolen kysste gubbens vissnade drag, och middagsbrisen lekte stilla med hans glesa silfverhår. Så höjde han hufvudet och började tala i ansträngda, afbrutna meningar. Det offentliga ordets man hade han aldrig varit, men den hjärtliga klangen i hans röst och den blida tonen i hans öga var ju det bästa sambandet mellan honom och en publik, hvars förmåga af kritik var föga utvecklad.

Han tackade dem enkelt för den aktningsfulla tillgifvenhet, som ägnats honom den korta tid han vistats där. Han beklagade, att han redan hunnit lifvets vinter, när han kallades att blifva deras husbonde, och att han därför hvarken haft krafter eller kunskaper tillfyllest att ens nämnvärdt sätta sig in i deras och godsets intressen. Slutligen bad han dem nästan bevekande, att, då han själf gått hädan, de skulle öfverflytta all sin trohet och tillit till ynglingen som stod vid hans sida, till Axel Delling.

Där utbringades intet lefve, där skallade intet hurrarop, när han åter betäckte sitt hufvud. Den förestående skiljsmässans bitterhet hvilade tung öfver dem; inte så mycket för talarens skull, kanske, ty han var ju dem jämförelsevis obekant. Men genom honom talade generationer af en släkt, till hvilken de vant sig att se upp och hvars väl och ve i första och sista hand varit oskiljaktigt förbundet med deras eget. Aldrig mer skulle någon Brandholm nämnas först bland häradets storherrar, aldrig mer skulle deras röster göra utslaget i kommunens angelägenheter.

Tysta och tungsinta gingo de fram till altanen, hvar och en tryckande gamle brukspatrons framräckta hand. Sedan troppade de af i spridda skaror

nedåt allén, hem till sina hyddor, ty allt arbete var inställdt för återstoden af dagen.

— — —

Framemot skymningen aftonen därpå skramlade en åkardroska öfver kullerstenarna framför det lilla huset uppe bland södra bergen. Den trogna Beata, som gick i trädgårdstäppan och vattnade astrarna, linkade ut på gatan så hastigt hennes skröpliga fortkomstledamöter förmådde bära henne, där hon stämde upp en glädjelåt, så melodiskt rik och ordmättad, att gamle notarien hart när blifvit alldeles vimmelkantig och anropade henne vid allt hvad heligt var att lägga band på sig. Men den enögda draken stod på intet vis ett hejda. Där hade naturligtvis förekommit flera märkliga upplefvelser än någonsin förr, och allt detta skulle nu på tapeten.

— Men h v a r har notarien fått pengar ifrån under hela denna tid, afbröt hon sig plötsligt med knogarna i sidorna och en storinkvisitors blick i sina beskedliga ögon. Ty hon hade haft reda på husbondens ekonomi lika så godt som han själf och visste, att han inte varit i tillfälle lyfta sin pension för det sista kvartalet.

Libert Brandholm skrufvade på sig en smula otåligt.

— Äsch, jag bodde ju alldeles gratis därnere, vet jag, och då kunde det väl näppeligen gå åt något.

— Så att nu ha vi det riktigt bra förspändt hvad affärerna anbelangar.

— Ja, instämde han och slog sig pustande ned i den nötta gungstolen; nu ha vi det riktigt bra förspändt.

— Men fortfor Beata, säg mig nu en enda sak till, innan jag dukar kvällsmaten. H v a r har notarien hållit till hela denna tid?

Libert Brandholm hade ständigt motsett den frå-

gan och hade upprepade gånger sökt förbereda sig på den utan att dock någonsin lyckas. Verkliga förhållandet vågade han för ingen del uppdaga, ty han kände alltför väl till hennes munvighet, då kaffekannan gick laget rundt bland hennes vetgiriga bekanta. Därför fick hon nöja sig med den sväfvande upplysningen, att han gästat aflägsna släktingar nere i Sörmland. — Huru mycket hon trodde häraf vill jag lämna osagdt — alltnog, hon kände på sig, att ämnet var ömtåligt och undvek för framtiden att direkt vidröra det, ehuru ju då och då någon lätt bortjagad rekognosceringspatrull skickades fram att kunskapa. —

Ack, hvad gamle notarien kände det ljufligt att omsider vara riktigt hemma igen. Under vistelsen på landet hade han så när glidit ur alla sina små oskyldiga vanor. Huru mången gång hade han inte saknat de vidlyftiga morgonsamtalen med kvarterets beskedliga småfolk och den makalösa utsikten öfver södra inloppet, där de passagerarefyllda lustbåtarna ilade till och från skärgårdens tusende täcka sommarvillor, där »tout Stockholm» hvilade sig efter vintermånadernas strapatser.

De anspråksfulla statsrummen på Stjärnebyholm saknade alla personliga anknytningspunkter för honom. De vräkigt svängda sofforna, de bukigt dryga skåpen och de stela stolsraderna — all denna pompösa ödslighet verkade frånstötande på honom. Där hade han aldrig älskat eller lidit, där var han ju dömd att gå som en främling i sitt eget hus. Men denna låga, obekväma boning hade skådat all hans lefnadsglädje och all hans lefnads smärta; det var en minnenas heliga borg, som han byggt sig själf, tum för tum.

Och så fick han då fortsätta som han börjat ostörd af alla bekymmer öfver de skatter, hvilkas glans han skådat utan att blifva bländad. Han

visste, hurusom hans rikedomar därborta hejdlöst stego och stego. Där sågades timmer, där mejades säd, där sändes smördrittlar på England, där skedde aktieutdelningar och likvidationer i vinstgifvande företag.

Mången gång kunde han vakna midt i natten med kallsvetten i pannan efter en hemsk dröm, om huru hans bekanta ändtligen listat ut hans hemlighet och hurusom de skockade sig i en oöfverskådlig skara utanför huset för att se huru han tog sig ut, sedan han kommit till all denna härlighet.

Men han tröstade sig dock snart med, att hans farhågor endast voro en skugga, och att i detta enda fall verkligheten var bättre än drömmen.

— — —

Jag såg en gång i fjärran land en blek, tärd gestalt, hvars korta, meteorlika bana genom lifvet ständigt följdes af ett halft dussin civilklädda detektiver, de där hade att vaka öfver det deras skyddsling icke skulle blifva bortröfvad af banditer för att sedan frigifvas mot en oskälig lösesumma. Han hade börjat som cirkusclown i East End och slutade som guldvaskare i Transvaal, där han lyckades sålla fram mera af den gula metallen än någon i mannaminne före honom.

Denna varelse saknade sinnets jämvikt, nattens ro och förtroendet för sin nästa. Likt den Flygande holländaren flackade han fridlös jorden kring, tills han inte längre förmådde bära tillvarons börda, utan själf löste den stora gåtan i Atlantens böljor.

Men hans fattiga tröst var, att han afundsjukt uppmärksammades hvart han kom, ty han var och förblef le cri du jour, som Maupassant säger, och hvarenda dagdrifvare i Pratern kunde tala om för dig, att där gick Barney Barnato...

Jag har ofta tänkt, att denne man ändå ägde

bra litet i jämförelse med gamle notarien. Ty aldrig har det väl funnits någon, hos hvilken tillgångar och behof stått i skarpare motsats än hos Libert Brandholm, någon som visare vetat styra sin farkost genom lyckans ebb och flod.

Han var världens rikaste man. —

Historian om en näsduk.

Till miss Dorothy Vernon.

Minns ni den där augustikvällen på hotell Britannia i Trondhjem, sedan vi hemkommit från en utflykt till Lerfossen, dit hela turistsvärmen begett sig i en fil af vagnar och karrioler? Minns ni vidare hurusom vid table d'hôten ett oblidt öde placerade oss bredvid en börsmäklarefamilj från Altona, hvars samtliga medlemmar oförskräckt stucko knifvarna i munnen?

Och med anledning häraf förklarade ni helt kategoriskt, att alla tyskar voro rysliga. —

Själf tycker jag visst inte att alla tyskar äro rysliga, men dagen därpå skulle våra vägar grenas, emedan jag ämnade mig öfver till Storlien. För att inte ge uppslag till någon dispyt mot slutet af vår sammanvaro, undvek jag därför visligen att upptaga den kastade handsken, utan förblef lika stum som sjötungan jag åt.

Då fortsatte ni:

— Men en tysk har det dock funnits, som jag skall älska och beundra så länge jag lefver!

— Och denne är... Hade jag varit fransman, skulle jag sagt: Och denne lycklige är...

— Bismarck!

Jag blef verkligen en smula häpen, ty jag hade knappast förmodat, att salig järnkansleren vore idealet för några andra unga flickor än möjligen de

solblonda Mädchen. Snarare hade jag då väntat att få höra eder nämna Heinrich Heine eller Paul Heyse eller i värsta fall någon af de otaliga hjältetenorerna med de nedvikta löskragarna och Absalomhåret.

Men strax fick jag förklaringen, då ni hemlighetsfullt hviskade:

— Ser ni, furst Bismarck har kysst mig en gång... en gång, när jag var en liten, liten flicka och låg med pappa och mamma i Kissingen.

— Ja, hvar i hela vida världen skulle man väl också kyssas (på engelska: kiss), om inte i Kissingen, eller hur, Dorrit, utbrast eder snälla pappa med sitt lustiga, hickande skratt, hvilket genast smittade oss bägge två.

— Nej, hvad säger ni! Har Bismarck verkligen kysst er. Men då är ni ju nästan en historisk personlighet och ni är alldeles tvungen att berätta det för mig.

Och vid kaffet ute på balkongen, där vi ändtligen voro utom räckhåll för Altonaherrskapets bordsknifvar, talade ni om historien från början och till slut så som jag nu söker göra det:

Mrs Vernons hälsa var ständigt vacklande, hvarför er far hade sökt alla möjliga läkare och rest med henne till alla tänkbara kurorter i hopp om ett slutligt tillfrisknande. Men de utländska hälsobrunnarna gjorde henne egentligen aldrig något påtagligt gagn, ty hon var högländska född och längtade ständigt mot Skottlands berg. Dock ville hon aldrig låta påskina huru svag och medtagen hennes lidande hade gjort henne. Ty hon var en af dessa stolta och stilla andar, som ständigt söka le, emedan de frukta andras medlidsamma handtryckningar.

Sist föreskrefvo läkarna Kissingen. Själf hade hon emellertid föga lust att resa, ty hon var så innerligt trött på detta ständiga flackande Europa rundt,

på detta nervösa jäktande efter ett vederfående, på hvilket hon kanske knappast längre hoppades. Men hennes egenskap af maka och moder bjöd henne att försöka allt. Och omsider blef då resan bestämd.

En dag springer ni och leker i Parken utanför Kurhaus med en flock andra tioåringar, några af dessa smärta, smidiga flickungar med korta, hvita kjolar och långa, svarta ben, med klara ögon och rika, utslagna lockar under runda halmhattar, hvilka man möter öfverallt på de kontinentala badorterna och på hvilkas hemland man sällan tager miste, detta land, hvilket under sin sköld lika gärna kunde rista »Sport and comfort» som det orsakslösa »Honni soit, qui mal y pense».

I lekens glada yra stupar ni pladask öfver en krocketbåge! — Ondt gjorde det, förskräckligt ondt, ty farten hade varit ansenlig. Men skrek gjorde ni inte i alla fall. Ni hade alldeles för många gånger fått höra, att en Vernon låg kvar på slagfältet aftonen efter Marston Moor och att en annan frände till er kämpade i »the tiny red line». Därför anstod det inte en fröken Vernon att ta till lipen för en skråma. —

Men när ni förde handen till ansiktet, blef den blodig, o, så blodig!

Då kommer en gammal herre gående vägen fram från Kurhaus, tungt stödjande sig på en bastant krykkäpp. Han har varit vittne till den hastiga kullerbyttan, skyndar fram så fort hans gikt tillåter honom och lyfter er upp i sina björnramar.

Han ser förfärlig ut med de otaliga, djupa fårorna gräfda kors och tvärs i det lefverfläckiga, askgrå ansiktet, med de glesa, af tobaken svärtade tänderna, med de borstiga, buskiga, barska ögonbrynen och den brunblekta, vidbrättade slokhatten. Men blicken ler så huldt, så farfaderligt huldt, då han drager upp sin väldiga näsduk, hvilken han

ömt trycker mot den stackars ramponerade lilla näsan. Ty han ägde själf barnbarn, och kylan på höjder, hvaröfver hans meteorlika bana gick, hann aldrig helt och hållet bottenfrysa hans stora hjärta.

Eder moder har emellertid uppmärksammat händelsen och hastar nu fram från sin hvilstol.

— Är det ert barn, min fru?

— Ja, Eders Durchlaucht, det är min enda flicka.

— Då har ni minsann en riktigt duktig tös. — Det är rätt, liten — aldrig gråta! Bara bita ihop tänderna och se morsk ut!

Så kysste järnkansleren er på pannan och satte varsamt ned er på marken, bugade sig med gammaldags courtoisie för mrs Vernon hvarpå han fortsatte sin afbrutna morgonpromenad.

Men näsduken höll ni fortfarande tryckt mot såret och den blef aldrig återlämnad. Det stora domestikstycket med initialerna O. B. utan kronor eller grannlåter är nu vorden till en familjeklenod i släkten Vernon. Ni vet mycket väl, att en yankeemillionär med uppräckta händer skulle betala så mycket därför, att ni kunde hafva handskar och parfym och teaterbiljetter och roliga böcker gratis eder lefnad all, men ni vet också, att han i alla fall inte skulle hafva råd att köpa den.

Ty ni är stoltare öfver denna tygbit än den legitimistiske gamle lorden däruppe i Högländerna, hvilken andäktigt dyrkar den röda hårlock af Bonnie king Charles, som hans grande tante fick till gengäld för den bägare usquebaugh hon räckte honom på hästryggen, när den slagne pretendenten red från Culloden bort mot landsflykt och armod, sedan markisen af Tullibardine för sista gången vecklat ut Stuartarnas blodröda duk att fladdra öfver Skottlands hedar...

Ja, detta var hvad ni berättade mig den där

augustikvällen på hotell Britannia i Trondhjem, när ett oblidt öde vid table d'hôten placerade oss bredvid en börsmäklarefamilj från Altona, hvars samtliga medlemmar oförskräckt stucko knifvarna i munnen. —

Men efter middagen ursäktade jag mig med att jag måste gå upp på mitt rum för att rätta några angelägna korrektur.

— Korrektur, hvad är det för slag?

— Det är en slags rysligt fula tryckark, af hvilka det med tiden blir en bok.

— Ni är då författare?

— Nej visst inte! Men emellanåt raspar jag ihop någon liten stump, ungefär såsom jag då och då tar mig en pipa — därför att jag rakt inte kan låta bli.

— Om ni lofvar att skrifva en berättelse om mig, så skall ni få gå upp till edra gamla korrektur.

— Ja, det blir väl ingen annan råd då!

— Och skickar det sedan till någon engelsk tidning?

— Javisst!

— Och skrifver öfverst: till Dorothy Vernon?

— Jaa då!

— Oah!

Ett ögonblick paus. — — —

— Hör ni, tror ni inte att vi skulle kunna hjälpas åt med det där korrekturet?

— Men ni förstår inte svenska, Miss Dorothy.

— Nej, det var sant! — Det är ju ett mycket kort korrektur?

— Tror jag det — alldeles förskräckligt kort!

— All right. Go on then!

Så försvann jag då, men kom strax tillbaka, ty det var för en gångs skull särdeles få rättningar att göra. Och nu har jag ändtligen fyllt mitt löfte om den där berättelsen och samvetsgrant låtit publi-

cera den både på svenska och engelska. — Men kom ihåg, att den är gjord på beställning. Därför blef den också därefter!

För resten vet jag en annan historia om en näsduk — ja egentligen var det två näsdukar, en stor och en liten, som en gång hjälptes åt att torka af en ömtålig klänningsvåd och ett par alldeles otroligt små skor, hvilka råkat trampa galet då de huxflux skuttade öfver ett alltför bredt dike på ett fält hemma i gamla Sverige. Och sedan lämnades de bägge näsdukarna kvar till att hålla hvarandra sällskap samt till att vara en dunkel och lerig gåta för hvar och en som såg dem. — Men allt det där hör nu inte hit.

— — —

— Det är rätt, liten — aldrig gråta! Bara bita ihop tänderna och se morsk ut!

Så lydde hans råd till den engelska flickan med den stackars lilla sönderskafda näsan i parken vid Kissingen. Och kanhända spökade de orden någon gång i hans öra, då det led mot aftonen, och hans gamla förtviflade hjärta allt hårdare sammansnördes af bitterhet. Ty genom hela hans saga brottas det tragiskt mänskliga med det gigantiskt öfvermänskliga — för att till sist behålla öfvertaget.

När han drog bort från sin faders gård och vigde sig vid statens värf, sporde han att Preussens ära var gången med der alte Fritz samt att furste och folk lefde i söndring och tvedräkt. Och detta hade omsider blifvit dem så invandt, att de icke aktade därpå. Ty de blinda är det likgiltigt, om det är dag eller natt.

Omkring honom låg allt så jordbundet och oförstående, så stjärnlöst mörkt, att han ibland trodde, det nästa steg han tog skulle störta honom ned för bråddjupet. Dock gick han dristigt sin bana fram, och vägen bar honom ännu ett fjät och så ännu ett

och sedan ett till. Och plötsligt fann han sig, icke vid afgrundens rand, utan på tinnarna, där luften är hög och kall och klar och ofvan hvilka intet är — utom stjärnorna.

Där stod han nu, åldrig och ensam, och människorna därnere voro så små och löjliga och svåra att urskilja, där de skötte sin gärning och saltade hvarandras sår. Där stod han nu vid sin långa sträfvans mål, stod där icke såsom den glorrike, eklöfskransade triumfatorn bland fanor och fanfarer, utan som mödornas man, den där slagit sig igenom och tvungit sig fram med järn och blod, med sin orubbliga förtröstan på försynen och på sig själf, med sin isiga likgiltighet för världen och världens dom och sin lifsvarma kärlek till det stora fosterland han själf skapat, kungarike för kungarike, provins för provins...

— — —

Redan från sin äras middagshöjd sade han vid ett tillfälle, att hans lefnad icke rymde ett enda fattigt dygns lycka, att då han ridit genom de blodslippriga slagfältens fasor eller jublande folkskarors hyllningsrop, han ständigt drömt sin dröm om slutlig tystnad och frid och att han evigt längtat tillbaka till Mark-Brandenburgs ljung, där vaggan stod...

Det finns intet yttrande bevaradt, som mera träffande målar den typiske germanens heliga kärlek till den låga gamla herrgården där hemma, till den nedärfda torfvan, till den jord, hvaraf han kommen är. — Det är ett ord detta, som blottar hjärtat bakom pansaret, det är ett ord, som höjer och närmar, som förklarar och försonar. —

Huru hans offentliga bana lyktades, huru han från den ensamme store blef den store ensamme, det veta vi alla och hans sista öden känna vi äfven. Vi kunna följa dem månad för månad, år för år alltifrån den historiska audiensen, då högvakten vid

Neues Palais sista gången gick i gevär för den svårmodigt bistre junkern med svarta örnens orangefärgade band öfver Magdeburgerkyrassiärernas hvita uniform, hvilken steg för steg stapplade utför slottets trappor...

Hans tärande grämelse öfver att veta sig afdankad, öfver att ej få sitta kvar vid rodret tills handen domnade i döden, hans kvalfulla sjukdom och hans stumma, hjälplösa sorg, då hans älsklingshund blef förgiftad af en förbannad niding, allt är oss berättadt af beskäftigt godt folk, som tittat genom nyckelhålet, allt känna vi ända till den stund, då hans ögon brustit och storstadsreklamen köpte hans förste kammartjänare med guld och lömskt tassade in i likrummet för att taga en bild af hans liflösa drag. —

Otto Bismarck af Schönhausen och Varzin har gått att möta inför konungarnas konung, den ende han böjde sitt hufvud för, sedan han miste sin älskade gamle kejsare. Med honom red den siste paladinen ut ur tiden in i evigheten och den gode kung Artur redde honom rum vid Runda bordet. Ty hvar borde väl plats honom bjudas, om ej mellan Sire Galahad och Sire Lancelot af Sjön. —

Så är då er gamle vän borta nu, miss Dorthy. Det flydda seklets sista decennium kallade honom hädan liksom det tog så många andra af de stora aktörerna i adertonhundratalets drama. Les rois s'en vont. Och det blef en smula mörkare ibland oss, ty det var ett stort ljus, som slockande.

— — —

För icke länge sedan dog på Schloss Triblitz nere bland Sudeterna en nittiofyraårig stiftsjungfru. Hon hette Ulrike von Levetzow och var Goethes sista kärlek.

Om det är en lycka att lefva länge, då hoppas jag, att ni, Miss Dorothy, måtte lefva lika länge

och lika lycklig som hon och att en gång, när timman slagit, en bättre penna än min skall förtälja om den lilla engelska flickan i parken vid Kissingen, hvilken var den sista, den allra sista här på jorden, som blifvit kysst af enslingen på Friedrichsruh...

Skolpojksäfventyrens hjälteskugga.

Supén var afdukad, och vi hade slagit oss ned vid priffebordet i salongen för att taga det vanliga aftonpartiet med fruntimmerna, medan Fille snarkade och småskällde i sömnen framför det glödande spiselgapet och snön sakta föll öfver vägar och gärden, öfver frusna sjöar och aflöfvade skogar.

När omsider spelet slutats och markerna blifvit utväxlade mot den en gång för alla fastslagna pointen af ett tiondedels öre, drog sig hvar och en tillbaka, först dock sedan mormor egenhändigt öfvertygat sig om, att stora porten var väl stängd samt att Filles sofdyna blifvit förflyttad i behagligt nära grannskap af den falnade brasan, så att den lurfvige trotjänaren måtte hafva det riktigt varmt och trefligt.

Jag har ofta tänkt, att det ändå är en välsignad sak för en människa, hon må färdas aldrig så vida i världen, att veta sig hafva ett bo bland barndomens bygder, ett af kära händer hägnadt bo, dit man, när det lyster kan vända åter och ännu en gång få vara femton år.

Och mitt forna pojkrum på södra flygeln, där jag ständigt residerade under skolferierna, har föga förändrats sedan de tider, då jag var gymnasiets oförbätterliga svarta får samt alla stridslystna plåtslagarynglingars nagel i ögat.

I den kära gamla kulan gömmas reliker från tennsoldats- och slangbågsperioden. Där hänga mina

första sporrar och min första bössa, där finns stackars Hogenschilds andäktigt bevarade nickelhalsband jämte den ovanligt lilla högra tumvante, som min första flamma en gång förlorade på ett kälkparti och sedan aldrig lyckades hitta. Ja, sorgligt att bekänna finns där äfven det endast alltför djärfva utkastet till min svenska studentkria, hvilken hart när gjort min vördade lärare förtviflad genom dess oförskräckta haranger öfver de gustavianska skaldernas klingande hexametrar.

Jag kände mig inte det bittersta sömnig och har dessutom för vana att röka och läsa någon stund innan jag kryper till kojs. Därför fyllde jag min korta pipa med Varinas kanaster ur den bukigt dryga storblommiga potpurrikrukan på kakelugnsfrisen. Sedan morfars dagar återstår det ännu ansenliga förråder af sådan där hederlig, grofskuren tobak, hvilken jag tänker mig en gång hitforslad bland bomullsbalarna på någon trygg och bredgående holländsk koff, den där i sin krafts dagar fraktat rhum och indigo mellan Batavia och Rotterdam. Så gick jag till bokskåpet och kastade en blick på dess tysta invånares brokiga ryggar. Ben Hur, Törnrosens bok, Don Quijote, Hjortdödaren, Adalrik och Göthilda, Charles XII, Chronique de Froissart, Den siste mohikanen — alla voro de där, slitna och tummade, sönderlästa och hundöronförsedda...

Den siste mohikanen hade nästan bleknat bort för nya intryck och nya erfarenheter under alla dessa år. Därför tände jag pipan och slog mig ned att läsa den ståtliga vildmarkssagan om Falköga och Heyward, om delawarerna och irokeserna.

Länge hade jag ej suttit, förrän dörren öppnades, och in genom de blekblå rökmolnen trädde en storvuxen, svartskäggig man i fotsid, nersnöad kappa och bredbrättig, guldtränsad hatt. Jag skymde blicken med handen och stirrade spörjande på den

sene gästen, hvilken valt en sådan timme för sitt besök. — Så, med ens blef mig allting klart.

Och jag stod upp och bugade mig till marken. Ty mina barndomsberättelsers evigt unga hjältar voro legio, men ingen hade jag hållit kärare och ingen hade mitt minne bevarat trognare än denne.

Väl var det ju endast en tredje klassens skribent, som ristat hans bloddrypande runa. Men med hvilken makt förstod han inte att gripa fjortonåringens fantasi och ila bort med den till landet västan om måne och östan om sol! Huru många förtviflade bataljer, huru många raska äntringar, huru många lyckade rymningar och förtjusande kanaljerier trängdes där inte i denna gamla hederliga tredelarsroman! Och det allra bästa var, att författaren inte hade hjärta att på sistone låta honom omkomma, utan efter den hemska drabbningen med det engelska örlogsskeppet fick Piraten oskadd löpa in i den sjöstjärnelika Celebes' utsträckta famn och finna ankargrund.

— Broder, sade han och fällde hatten i golfvet och slog upp sin kappa och visade mig guldkedjan med S:t Jagos kors öfver den breda spetskragen och bältet, besatt med blanka kinsjaler och pärlemorinlagda terzeroler, broder, känner du då inte igen mig?

— Jo, för visso, du är Señor Don Fernando Diaz de Sandoval y Rojas, grand af Spanien af första klassen, riddare af Calatravas och Salvatierras höga och heliga orden, så ock herre till de Sju skogarna. Vid nitton års ålder drap du i hastigt mod den grymme alkalden i Bejar, hvilken var all nejdens gissel. För denna din gärning sammankallade din obeveklige fader hela ätten till ståndrätt på sitt slott vid Sierra de Gatas fot och dömde dig från arf och lif. Ett dygn fick du att bereda dig på, men under natten gaf din dibroder, Sebastian Gomez, väktaren en sömndryck och dig friheten. Så vände du då

din fäderneborg ryggen med ett mycket vackert tal, hvaröfver jag grät många gånger den tiden vi först råkades. Du kom helskinnad undan till Marocko, och på basaren i El Arisch, stötte du en dag samman med den store Selim af Mogador, hvilken seglat dit med en slaflast från Elfenbenskusten. Han gjorde dig till sin närmaste man på skeppet med den svarta flaggan och innan Selim, mätt af blod och bragder, gick till profeten, nämnde han dig till befälhafvare på Piraten och skänkte dig den sällsamma armringen med Det Slutna Ögat, hvars bärare det är dödssynd att inte lyda. Så blef du då banditernas kejsare och hafvens fasa, så blef du min och Tom Sawyers och Huckleberry Finns och alla andra femtonåringars idol, så blef du Den svarte hämnaren på Spanska sjön.

— Kunskapen väller ur din mun, o broder, och du är minnesgod såsom den tandlöse sagoförtäljaren utanför moskén i Berbera vid Bab-El-Mandeb, Tårarnas port!

Jag bugade mig åter; denna gång dock mindre djupt och räckte honom en stoppad pipa. Men han drog själf upp en af dessa långa svarta ojämnt spunna p u r o s hvilka skördas af negerflickorna vid Rio Cantos fuktigt heta stränder samt rullas i Vuelta Abajo af Carmens systrar, tände den och stötte ut en rökring lika symmetrisk som någon af Merlins magiska cirklar, tecknad vid midnatt i dunklet af Brocelyandes åt druiderna helgade ekar.

— Du prisar mitt minne, genmälde jag, men hur skulle jag väl också kunna glömma dig! Du och jag och vi båda ställde ju till tjogtals befängda streck, den tid då jag satt nitad på skolbänken. Jag kommer ihåg huru jag hade skildringen af dina äfventyr i den uppdragna skrifbordslådan och Törnebladd-Lindroths grammatik pliktskyldigast på bordet. Hörde jag då någon taga i dörrlåset, så vips igen

med lådan, och så började man för brinnande lifvet plugga den kvistiga latinska tempusföljden och allt det där på — urus och — undus. Jag brukade tänka, att om min latinska studentkria skulle börja med »Då Caesar», vore det ingen fara, men började den däremot med »Om vi betänka», blefve goda råd dyra.

Emellertid tycktes min vän af hafvet just ej så öfverdrifvet tilltalad af dessa mina hågkomster. Påtagligen hade han aldrig haf något ouppgjordt vare sig med Cornelius eller Ovidius, den där ock Naso kallas, samt var följaktligen inte riktigt med. Jag skyndade mig därför att tillägga.

— Nåja, på sistone bar det af åt samma håll med mig som med den manhaftige Don Quijote af La Mancha. Jag hade läst så många folianter hjältedåd och storverk och kaparebragder och trefliga plundringar, att jag fick lust att ge mig ut på egen hand och praktisera.

För resten var detta inte något särskildt karakteristiskt för mig. Ty vet du hvad, att i hvarje riktig pojkes tillvaro kommer ovillkorligen det där stora ögonblicket, då han känner sig manad att »bryta med det förflutna» såsom det gifvet heter, när han under högtidliga tysthetslöften anförtror sin bäste vän detta sitt fasta beslut medan de gå hem från skolan efter sista middagsrasten. Då vill man bryta med alla ledsamma läxor, med alla yllemuddar och galoscher och tanterier.

Den sista lektionen kände jag mig mycket konstig till mods. Jag sökte inprägla hvarje detalj i klassrummet, hvarje drag i mina kamraters ansikten för att kunna framkalla det där för min hågkomst, sedan jag dragit dädan bort till äfventyrslandet. Men lärarens frågor besvarade jag till ytterlighet likgiltigt. Ty på det stora hela betydde det ju numera så oändligen litet för mig hvar Klarälfven rann upp...

Och när klockan ringde och timmen var liden,

stöflade jag rakt fram till Pelle Wennergren, min bittraste vedersakare och skänkte honom med varm hand min pennformare och min boxhandske och medgaf frivilligt att han verkligen kunde göra armgång på gymnastikbommen längre än jag. Jag ville ju inte hafva någon gammal fiendskap skräpande bakom mig nu när jag gick. Jag ville blifva deras hjälte och måhända var just detta den kraftigaste eggelsen till min föresats. Ja, icke blott deras hjälte skulle jag blifva, utan allas. Och mina öden skulle blifva sådana, att gamla karlar med stora skägg förfärade skulle gömma ansiktet i händerna då de förnummo mina hårresande bedrifter. Så ungefär hade jag tänkt mig saken.

Nio år gammal — ja, jag var verkligen inte äldre — begaf jag mig alltså i väg hemifrån för att söka min utkomst därnere i tropikerna bland mina själsfränder, de ädla banditerna. Friskt humör fattades mig ej, och jag klef dristeliga på. Järnvägen ansåg jag alldeles för nymodigt simpel för en yngling med ett mål sådant som mitt. Emellertid hade jag inte tagit telegrafen, än mindre telefonen med i räkningen. Så att innan trenne mil af min pilgrimsfärd voro lagda till rygga, blef jag eftersatt, upphunnen och återförd till den faderliga färlan och de klassiska historieskrifvarna.

Efter den betan blefvo alla äfventyrsböcker bannlysta ur mitt rum och ersatta med andra, de där handlade om söta, snälla söndagsgossar, som fingo karameller af rektorn, när de talade om för honom hvilken af kamraterna spikat fast magisterns galoscher vid golfvet och hvilken som tömt bläckhornet i hans öfverrocksficka.

På det sättet vande jag mig småningom att anse söndagsgossarna såsom mina naturliga fiender samt att hata dem med den dubbla kraften af min ärliga barnasjäl och mina små hårda knytnäfvar. Jag lärde

mig att känna igen dem bland allt folket; jag studerade själfva typen — som för resten är ganska påtaglig — och det gjorde jag rätt uti. De äro vuxna nu, både söndagsgossarna och jag. Men jag känner igen dem i alla fall. Och de gå mig gärna ur vägen. Förmodligen af vanans makt, hvilken intet kan betvinga.

Jag vistades en gång i ett land, där regeringen af politisk hänsyn ansett sig böra förbjuda vissa böcker. En af det landets söner öppnade för mig med ett slipadt leende — och ingen människa kan se så slipad ut, när han vill som en polsk frihetsvurmare — öppnade ett litet i väggen doldt skåp, där de farligaste bland dessa böcker omsorgsfullt funnos förvarade. Jag drog mig då till minnes hurusom jag vid ett tillfälle dvalts i ett rike, där äfvenledes den högsta ledningen för godt funnit att censurera vissa tryckalster, och det riket var min gamla hederliga barnkammare med de oljemålade väggarna och den till hälften söndertäljda möbleringen. Jag kom ihåg det stränga regementet efter mitt misslyckade rymningsförsök, kom ihåg, att äfven jag skaffat en dylik tryggad fristad åt mina älsklingsböcker.

Nu log min vän af hafvet. Ett bredt, elfenbenshvitt streck upplyste hans mörkhyade, djärft skurna drag.

— Ja, du var oss ständigt trogen, broder. Du höll på oss då alla voro emot oss. Du redde oss en vrå när vi voro hemlösa. Du glömde aldrig dina fjärran vänner.

— Men säg mig, hvar hålla de nu till och hvarför kommer du så ensam? Hvad har det blifvit af Hjortdödaren och Falköga och Rob Roy och Präriens Fasa och alla de andra?

— De glädja sig åt det yppersta välbefinnande och hafva fullt upp att göra, fullt upp med skalper

att taga, med krämarskepp att äntra och med tulljakter att lura på grund. Ty ännu finns det godt om fjortonåringar, på kornet likadana som du själf en gång var. Men det tråkiga är just att de få inte vara likadana. Folk, som inte förmå skilja en vigvam från en bungalow, hafva vanställt oss till den grad, att salig Fenimore Cooper knappt skulle kännas vid oss. Illustratörerna akta icke för rof att sätta helskägg på indianer — ja, jag har själf sett det — lika litet som de tveka att bevära piratskepp med mörsare i stället för karronader. Och så skall det förstås ovillkorligen vara tillämpad vetenskap och en hoper så'na där hårklyfverier i våra dagar. Härom året var det till exempel en sydbayersk bierseidel, den där satte sig ned och pustade och kaflade upp ärmarna och raspade ihop en hejdundrande lång nidhistoria om Röde Jack — du minns väl Röde Jack?

— Javisst, han med de fyra afhuggna fingrarna.

— Alldeles! — Nå, i företalet påstod den där hädaren, att en ungdomsbok borde vara både nyttig och nöjsam och till den ändan aktade bemälde herre icke för rof att låta Röde Jack traska omkring ackurat som en populärföreläsare samt vefva ur sig lärda och djupsinniga betraktelser öfver de mångahanda ting, som kommo i hans väg. Stackars Jack, som inte ens kan skrifva sitt namn och som aldrig haft öga för något annat här i världen än mockasinernas spår i präriegräset eller blekansiktenas sätt att bygga palissader eller hjortens gång i skogen, han hof nu upp sin röst till att bedårad kväka om, med huru många halskotor myskdjuret är behäftadt, han redogjorde i detalj för verkningarna af Krakatoas utbrott år 1883 samt påvisade att det röda skenet därifrån förskref sig, ja, vid Madhins gröna turban, tror jag inte att han en afton vid lägerelden uppbyggde den intet ondt anande gamle kaziken af

Tehuantepec med de nyaste statistiska uppgifterna, huru hög eller låg, jag minnes icke rätt hvilket, Pampas nivå är i förhållande till hafsytan.

Och allt detta lät författaren Röde Jack säga till Haya Capac, son af Guivol, son af Noyat Iorac, kazik af Tehuantepec, d. v. s. till en man som i sitt veka, bittertstolta vildmanshjärta närer ett aldrig döende hopp att de röde till sist skola fördrifva blekansiktena från Amerika, att bäfvern ännu en gång skall reda sitt bo vid Long Islands stränder och att Kazikerna skola kallas åter till Montezumas fallna tron — till honom låter denne närsynte glasögonsorm Röde Jack tala om statistik och darwinism och hydro-lito-fono-foto-chromotrallala! Har du någonsin maken hört, o broder!

Jag kunde naturligtvis inte annat än instämma med min vän och sporde honom samtidigt, huruvida inte de sista åren hade törnestrött banditbanan och jagat det otroliga ur världen.

— Nåja, på landbacken är det ju inte mera detsamma som fordom och det kan gå långa tider om, då Prärіens Fasa inte har det för fett, må du tro. Upptäckarna hafva varit och snokat i alla vinklar och vrår. Stanley, Emin, Brazza och Peters hafva så godt som förstört marknaden i Afrika, Hedin och Landor hafva korsat Asien för att nu inte tala om Vambéry och Mustafa eller om din synnerlige vän Langlet, den där äfvenledes tyckes arta sig till att blifva en sådan där vandringsman som lotsar sig in i de okända nejderna och sedan sätter sig ned att pränta på papper hvad han hört och sett, allt till de små europeiska barnens förnöjelse. Nej, numera finnes det egentligen ingen enda fläck på jorden, där man kan vara absolut säker att inte stöta på en tom anjovisburk...

— Än sjöröfvarbranschen då?

— Å, vi få inte klaga! Då och då gör man

ett kap som inte ger de goda gamla tiderna efter, när dödskalleflaggan fladdrade på alla världens haf och barbareskstaterna togo svartskatt af all världens nationer. Det finnes ännu öfverflöd på små feta kinesiska djunker i Tonkinviken och de långa smäckra galejorna från Guinea få duga, äfven de.

— Men sådant där ser man dock aldrig refereradt i tidningarna.

Den svarte hämnaren på Spanska sjön tog an en min, som sutte han inne med de sjuttio uttolkarnas samlade visdom och han sade långsamt och eftertryckligt:

— Ack, min broder, de stora pappersdrakarna hafva för vana att yttra sig om antingen mer eller mindre än de veta. Och för resten finnes det mången god ting mellan Kap Verde och Yukatan, som inte Reuters office har en aning om!

— Det gläder mig af hjärtat att så är; det lär oss att inte alltför hårdt strama åt fantasiens tyglar. Men nu till dig själf! Du var ju ung när min farfader var ung, du hade inte åldrats då min fader första gången mötte dig, och du är densamme ännu den dag i dag. Säg, börjar då inte din arm mattas, börja inte dina segel slakna och din kompass peka hän mot det där hafvet, hvars sagoblå vågor aldrig skölja någon kust?

— Det finnes alltid på andra sidan hafvet, svarade min sällsamme vän i det han reste sig. Och du vet ju, o broder, att min bana icke mättes ut med hvardagsmått. Näppeligen tror jag att vi ännu hafva hunnit till slutet, vi farans furstar. Så länge det unga folket ännu hyllar oss, går solen aldrig ned öfver våra riken. Men när fjortonåringarna icke längre förmå fatta den tjusning, som ligger uti att stålskodd ila fram öfver nattgammal, bågnande is eller att tum för tum klättra ut på den halfmurkna knakande grenen för att nalla den

rödkindade grawensteinern där ytterst — och hvad är väl för resten hela lifvet med dess sträfvan annat än en sådan där vågsam äntring mellan himmel och jord efter äpplet längst ut på grenen — när mina skägglösa följesvenner emballera sig i mostrarnas ylleamier och stirra sig närsynta på Euklides' åsnebrygga, när civilisationen och kulturen och pedagogiken och allt hvad det heter med de där moderna öknamnen, när allt detta sammanlagdt har dräpt den heliga, tanklösa dristigheten och den stolta eggande längtan till de stora skogarna, de stora hafven och de stora bragderna, då gräfver den siste mohikanen ned sin tomahawk, då rida Röde Jack och Falköga och den gamle kaziken af Tehuantepec hän mot höjder, dit ingen tanke mäktar följa dem, då mannar jag rå och träder upp på min kommandobrygga och fäller facklan i krutdurken. När Sveriges pojkar blifvit mamseller, då dör Den svarte hämnaren på Spanska sjön!

— Då dör du aldrig, utbrast jag och räckte honom handen till afsked, ty han hade tagit upp sin guldtränsade kalabreserhatt och axlat sin fotsida kappa, då dör du aldrig...

Han svarade ej. Men ingen som kände honom rätt, kunde misstaga sig på den blick af hoppfull visshet, som sköt fram ur hans vilda, vackra öga, på den stolta kungabugning, med hvilken han bjöd mig sitt farväl, farans furste, fursten öfver det unga folket med flygande fanor och snabba pulsar och klara ögon och duktiga näfvar.

Så försvann han då, min vän af fordom, vände åter till skeppet som bidade honom vid de yttersta fräsande bränningarna, där Landsorts fyr med sitt enda stora öga stirrar ut i den månlösa, snötunga januarinatten. Så kapade han sina kablar och hissade sina segel och styrde söderut, söderut mot bragderna och solen!

Det svarta märket.

Ett litet kvadratiskt kontorsrum i ett af de smala sextonhundratalshusen vid Skeppsbron, hvilka från ofvan till nedan äro inredda till affärslokaler eller varumagasin. Tvenne brand- och dyrkfria kassaskåp, tvenne pinnstolar och en hög pulpet; på väggarna ett par urblekta kartor, några brokiga engelska ångbåtsannonser och ett pendelur. — Ehuru det är midt på dagen äro de bägge gaslågorna tända, ty själfva solen drager sig för att tränga in i detta dystra Mammonstempel.

En gråblek, pussig gammal man med slappa, tunga anletsdrag sitter vid den nötta, nedbläckade pulpeten och låter med metodisk långsamhet pennan träget glida öfver konossement och växlar, öfver kvitton och fakturor.

Blott han ville kunde han få utbyta det kvafva, instängda kontorsrummet mot en gladare och mänskligare omgifning. Han kunde få ro ut i vassbrynet en junimorgon och vittja ryssjorna medan den svaga brisen strör blanka silfverdalrar öfver insjöviken, han kunde få gå vilse i stora, dunkelgröna skogar för att på sistone finna det förtrollade slottet i skepnad af en liten rödmålad stuga, och där äta sig sjuk på filbunke och smultron, han kunde få sitta vid det öppnade fönstret om kvällarna och läsa Sokrates' försvarstal tills det blef så skumt att han måste lägga ifrån sig boken för att i stället lyssna till

den outtröttlige kornknarren där strax bakom ligusterhäcken.

Men han önskade intet af allt detta. Han önskade endast att ständigt få sitta på sin höga, gnisslande skrufstol och fylla sifferkolumner och kassaskåp såsom han gjort två tredjedelar af sitt lif. Ingen martyr hade kunnat sträfva strängare för sin gloria än han hade knogat för sin stackars lilla million; ingen fältherre efter vunnen drabbning kunde vara stoltare än detta usla kryp i sitt råtthål efter en lyckad kupp eller en konkurrents bankrutt.

En vetenskapsman i sin studerkammare, en landtman bakom plogen eller en major för sin bataljon, alla öfva de en god och ärofull gärning. Och det förvånar ju ingen, att folk mödar sig med dylika värf, äfven om deras förmögenhetsförhållanden tillåte dem att lägga händerna i kors och blåsa rökringar.

Men att en människa, den där ärft eller förvärft fullt upp, riskerar både sin välfärd i detta lifvet och sin salighet i det nästa, blott och bart för att spekulera i kaffe och därigenom mångdubbla en rikedom, som hvarken gjort henne själf eller någon annan det bittersta gagn, detta är en företeelse, belägen matematiskt midt emellan brottslighet och idiotism.

De hälsovidriga följderna af ett oafbrutet stillasittande, af ett ständigt kalkylerande öfver siffror och konjunkturer hade först på ålderdomen börjat framträda mera påfallande. De yttrade sig i allmän kraftnedsättning och sparsamt inträffande svindelanfall. Läkarna hade därför bestämdt tillrådt honom att alldeles öfvergifva affärerna eller att åtminstone skifta klimat för någon tid. Men hur det nu var, låg där alltid en ouppgjord affär mellan honom och hvilan. Hvad mer om hälsan svek, han var dock hunnen dit han ville: han hade pengar. Förr i världen hade han varit herre till mångahanda ägodelar därjämte. Han hade haft vänner samt aktning

för och af nästan, hade haft en god nattsömn och ett bullrande skratt och en tår i ögat. Men med tiden hade han låtit allt det där fara, hade förvandlat det i anvisningar och depositionsbevis, ungefär som vildarna, de där utbyta pärlor mot eldvatten.

Just i dag var grosshandlare Wilén vid ett afskyvärdt lynne. Visserligen hade man ju tillrådt honom att framför allt undvika hvarje häftigare sinnesrörelse. Men kaffet hade plötsligen börjat falla, och inför detta faktum krympte det öfriga universum samman och blef till intet. Några veckor förut hade han nämligen köpt några tusen balar Java från Brasilien, och nu gällde det att draga sig ur spelet med minsta möjliga förlust. — Vid sådana tillfällen sutto bokhållarna i förrummet en smula darrhändta, ty de visste alltför väl, att den minsta trögtänkthet eller försumlighet var ungefär liktydig med en afskedsansökan.

Så knackade det på dörren, och en livréklädd, bugande betjänt visade sig med ett stort konvolut.

— ? ?

— Jo, fru Holdt bad mig lämna detta till herr grosshandlaren samt hoppades att jag skulle få hämta svar i morgon.

Wilén brummade något otydligt, vinkade åt karlen att aflägsna sig och slet otåligt upp kuvertet. Det innehöll en subskriptionslista jämte några rader, så lydande:

Bäste Herr Grosshandlare!

Uppmuntrad af den lysande frikostighet, med hvilken Ni ju städse plägar behjärta de eländas och nödlidandes sak tager jag mig friheten tillställa Eder medföljande lista. Som Ni ser äro de eventuella gifvarens namn redan af mig utskrifna och hvarje bidrag fixeradt till tio kronor.

Ni behöfver således endast efter Edert namn

teckna ett ja, eller, något som jag knappast tror mig befara, ett nej. — Den sålunda samlade summan tillfaller en onämnd familj af öfverklassan, hvilken genom en följd af olyckor bragts till tiggarstafven. Med anledning häraf kommer såväl insamlingens orsak som ändamål under inga omständigheter till offentlig kännedom.

Med största högaktning.
Marie Louise Holdt.

Nu gick den sista resten af hans tålamod, och han gaf lösa tyglar åt sin ilska, hvilken ditintills endast något så när stäfjats af läkarnas förmaningar.

— Jo, sådana äro societetsdamerna! Tigga med granna fraser för sina usla, ruinerade bekanta... och sedan hålla alltihop så rysligt hemligt, förstås... inte få så mycket som ett litet pressomnämnande en gång... nej, drag nu åt h—e!... Intet för intet, det är August Wiléns lösen... men hvad i Herrans namn... ah...

Gubben hade i ett nu blifvit krithvit. Han reste sig hastigt för att ringa på biträdena. Men innan fingret nått den elektriska knappen sjönk han medvetslös ned på korkmattan.

Hela regnbågens färgskala ilade förbi hans slutna ögon, och skiftningarna blefvo allt intensivare tills de slutligen öfvergingo i den outhärdliga glans af purpradt guld, inför hvilken han våndades och vred sig i vanmäktig ångest. Han tyckte sig föras fram med svindlande fart genom omätliga rymder. Högre, ständigt högre bar det ända tills han fann sig stå vid paradisets stängda port.

Hunnen dit hejdade han sig ett ögonblick, funderande öfver hvad han skulle andraga till sin favör för att blifva insläppt. Inte var det ju särdeles mycket han i detta nu hade att skrifva upp på

kreditlistan. Men han sökte tröst vid den tanken att flertalet förmodligen inte var bättre utrustadt än han.

För öfrigt var han inte ensam, ty före honom fanns en man af sällsam skepnad. Han var en tibetansk bandit, inte en buddhist, utan en bondyrkare, från Tengri-Nor och han hade stupat när hans band öfverföll en karavan, hvilken förde borax och pälsverk öfver till Maharajahn af Bhutan. En lång, ståtlig karl var det med smärta men starka lemmar, svarta, något snedställda ögon, kaffefärgad hy och brunt, stripigt hår. Han hade tydligen fallit redan i början af träffningen, ty hans långa, hvita päls bar hvarken fläckar eller refvor. Men vänstra sidan af hufvudskålen var något inplattad; det var där karavanförarens kedjeklubba träffat honom, det var dödsmärket.

Försagd och skälfvande närmade han sig porten och slog på; så försvann han ur den andres åsyn.

Wilén bidade ännu en stund. Men när han tyckte det blef nog, lade han sin stora, fula näfve på den tunga portklappen och dunkade trenne slag. Strax hörde han inifrån ett dämpadt rassel af nycklar och huru en af dem sattes i låset till dörren, hvilken strax sprang upp.

Grosshandlare Wilén måste hastigt skymma blicken med händerna för att inte bländas af det utströmmande ljuset. Det är inte godt för dem, hvilka hela sitt lif suttit på ett mörkt kontor och räknat pengar att helt plötsligt blifva ställda öga mot öga med en stråle af den himmelska härligheten.

Där stod nu Petrus af Betsaida i sida, hvita kläder med de bägge gyllne nycklarna i sin hand och det blida, en smula ironiska draget öfver de tunna, raka, vältaliga läpparna. Redan då han vandrade vid Meroms och Genesarets stränder, hade hans tvärsäkra, träffande infall och harmlösa skämt

mer än en gång kommit Mästaren att le sitt flyktiga, obeskrifliga leende åt det bästa hufvudet, den skarpaste tungan, det eldigaste lynnet och den svagaste karaktären bland de tolf.

— Hvad hette, du, min vän?

— Jo, förlåt... mitt namn var visst Wilén... Aug. Wilén & Comp... Jag undrar just om... skulle det inte vara möjligt... jag törs väl inte be att få stiga på...

Åter spelade det egendomliga leendet vid dörravårdarens munvinklar.

— Gjorde du dig bekväm därtill medan du ännu fanns därnere?

Den frågan hade Willén beredt sig på, då han väntade utanför porten. Han harklade sig dock länge innan han en smula nervöst stammade.

— Jag tillhörde Föreningen för välgörenhetens ordnande...

Tydligen fäste sig Sankte Per inte det bittersta härvid, ty han fortfor att se spörjande ut. — För resten är det inte ovanligare att höra en ockrare utöfva offentlig filantropi än att se en tax gå barfotad.

Efter en pinsam paus fortfor Wilén:

— Jo, förra året gaf jag två tusen till de fattiga.

— Sedan du förtjänat tio gånger denna summa på en enda leverans, ja. Om du drager dig till minnes de närmare omständigheterna vid den där leveransen, tror jag näppeligen att du bör vidröra den. Kommer du ihåg hvad du blandade i kaffet?

Aug. Wilén & Comp. rodnade för första gången sedan han gått och läst. Hans virriga tankar irrade hopplöst i minnets lönnligaste vrår. Ändtligen klarnade hans ansikte.

— Jo, så har jag testamenterat hundra tusen kronor till ett sjukhus... hundra tusen kronor...

— Den vida beryktade Wilénska fonden, ja, afbröt honom Sankte Per. Hör du, min vän, har du någonsin varit på teatern?

Aug. Wilén bröstade sig en smula.

— Tror jag det! Hade abonnement på Operan, fast jag sällan hade tid att gå dit.

— Nå, men då har du säkert ej kunnat undgå att lägga märke till, hurusom de dåliga aktörerna ofta själfva köpa sina lagerkransar, hvilka de låta vaktmästaren kasta in på scenen, när skådespelet är slutadt. — Vi förstå hvarandra ser jag...

Aug. Wilén svarade ej; han teg.

Men Sankte Per fortsatte:

— Du lefde i sjuttiotre år. Under hela denna tid gjorde du aldrig det goda för dess egen skull. I världens ögon öfvade du mången gång barmhärtighet, men aldrig gjorde du det utan att skaffa dig själf en fördel. — Därnere sitta de stora tänkarna vid sina arbetslampor, där stå talarna på tribunen och lotsen vid ratten, där vaka läkarna vid sjukbäddarna och astronomen vid teleskopet. Alla och hvar och en i sin stad bidraga de att skingra mörkret, att lätta lidandet, att höja själen ur hvardagsmödans grus, att förbrödra jordens söner och döttrar, att trösta, glädja och försona. Men du har suttit fegt inkrupen i ditt svarta hybble och så godt du kunnat bidragit till att göra konkurensens förbannelse allt hårdare, att vidga klyftan mellan de timligen rike och de timligen fattige. Allt hvad helgonen, martyrerna, filosoferna, drömmarna sten för sten byggt upp, det har du i egoistisk blindhet, utan ansvarskänsla och utan intresse för nästan, omedvetet sökt att rifva ned...

Strax innan du kom, släppte jag in en tibetansk bandit, fallen i en skärmytsling. Medan han lefde, fasade hela trakten för hans illdåd, och dock vandrar han nu i de Saligas ängder. Ty olikheten

mellan honom och dig var, att världen endast kände till det onda han verkat, aldrig det goda. Med dig har förhållandet varit omvändt. — Dock, min Herre och Mästare vill ingen syndares död. Han gifver dig ännu en tid att vandra på jorden. Om den blir kort eller lång, vet ingen utom han allena. Men sök att använda denna nådatid till en enda god gärning. Sök nu att göra det goda för dess egen skull, ej för att blifva prisad på torgen eller vinna timlig fördel. Vi skiljas nu; vi ses igen. Men kom då ej tillbaka med det svarta märket, med den eviga fördömelsens svarta märke på pannan. Kom igen efter en enda ädel gärning och du skall samlas i Paradis med Maria från Magdala och den botfärdige röfvaren. — Petrus af Betsaida, Jonae son, har talat. Minns mina ord och farväl!

— — —

Kontorsrummets konturer började nu framträda ungefär som när man framkallar en fotografi.

Grosshandlare Wilén gned sig i ögonen och stirrade omkring sig, länge och häpen, tills han slog upp sitt torra skratt.

— Nej, jag har då aldrig varit med om maken! Hvilka vanvettiga fantasier, man kan trolla fram under dessa svimningsanfall. — Jag får bestämdt lof att telefonera till doktor Edlund och bedja honom komma hit och ge mig litet digitalis eller hvad det är han brukar skrifva.

Så stapplade han fram till telefonen och ringde upp.

— Är det doktor Edlund själf?

— Joo, det är grosshandlare Wilén.

— Åjo tack; riktigt bra är det inte. Jag har nyss haft en svindelattack igen och då kom det för mig en hel hop tokerier. Himmel och helvete och hela den teologiska vattvällingen! Nu måste doktorn komma hit tvärt och ordinera något åt mig. —

Jag orkar verkligen inte stå vid telefonen längre, ty jag känner mig en smula konstig i hufvudet. — Tackar så mycket; jag räknar på det.

Grosshandlare Wilén ringde af och återvände till skrifbordet. Som han satte sig ned föll hans blick på fru Holdts bref.

— Ja visst, där ha vi ju den fördömda tiggarlistan, som så när gjort mig galen! Men det vore väl tusan, om jag inte skulle vara karl för min hatt. —

Eldröd i ansiktet af hastig vrede, hvilken han inte längre brydde sig om att behärska doppade han pennan och skref i marginalen efter sitt namn ett ostentativt stort NEJ.

Men likt oxen som faller för yxhammarens slag segnade han ned öfver pulpeten. Den häftiga ilskan hade fört med sig en upprepad svindelattack.

En stund därefter infann sig doktor Edlund. Hans patient satt kvar på sin höga skrufstol, satt lutad öfver bordet med armarna utbredda och ansiktet begrafvet i affärshandlingar.

Läkaren undersökte honom noggrant och konstaterade hjärnslag.

Så hade då Aug. Wilén gått ur tiden, hade dött som han lefvat bland konossement och växlar, bland kvitton och fakturor. Och hans ansikte var lika hårdt och kallt och lugnt som hade han endast somnat in ett ögonblick från hvardagssläpet.

Men då han sjönk ned öfver pulpeten, hade hans ansikte vidrört det gigantiska NEJ han med nydoppad penna nedskrifvit. Det sista ord han fästat på papperet hade tryckt Det Svarta Märket på hans panna...

Han som gick tillbaka till sitt folk.

Lizzie Wilén satt i en korgstol i skuggan af Norra Strandverket och läste en bok med Librairie Hachettes gula omslag. Hon irriterades af de många nyfranska orden, hvilka hon ej begrep, emedan hon ej fått lära sig dem i Verniers, där de mest lade an på Fénélon och Buffon och alla de där.

Och för resten hade hon varit på misshumör hela förmiddagen. Hon hade brutit af sin favoritnagel, sömmerskan hade återigen ljugit och så — ja, antingen var man väl förlofvad eller var man det inte! Det var grymt ohöfligt af Hugo att foga sig efter pappas gamla idéer och ge sig ut på fiske klockan tio på morgonen. —

Ty själf afskydde hon fiske innerligt. Jakten var då något helt annat till sport — hon hade en svag föreställning om, att det gick löst på någonting med röda frackar, silfverpokaler, halali och svajiga champagnesupéer med dans till klockan fyra.

Men att sitta därute på fjärden i timtal, medan augustisolen gassade som värst, och till på köpet i en båt, som oafbrutet krängde, krängde på detta vedervärdiga, sjösjuka sätt, som endast en halfdäckad koster är i stånd till. Det var ju otäckt bara att se fiskargubben öppna blåmusslorna med sin rostiga plåtknif för att agna på de tvenne mässingstafsade blankkrokarna. Och den långa tagelrefven sedan, som ständigt drog åt sig slemmiga manettrådar, hvilka svedde fingrarna värre än

brännässlor! Och när det efter allt detta ändtligen nappade, fick man hala för brinnande lifvet, medan refven var så spänd, att det gnisslade i hornet där den löpte. Men när kroken hunnit vattenytan, befanns fångsten vanligen vara en rödspotta, knappast större än Lizzies båda händer, eller en envis och lifskär råcka, hvilken dubbelvikit sig, då hon kände kroken, och på detta sätt gjort sig lika tung som en tiomarkerstorsk. — Usch, det var afskyvärdt, alltihop! —

Hon såg upp från boken och följde med halfslutna ögon de satta, trubbiga båtarna, hvilka för tam slör masade sig ut förbi den rödhvita fyrstugan för att kasta draggen därute på aderton famnars vatten, sedan de fått »Andra kråkan» kranbalksvis om babord. Hon följde dem med blicken ända ut till Paternosterskären, hvilka i solröken tycktes ligga en half aln ofvan vattenytan.

Men vid broräcket under det Bajdara-krönta Strandverket stod en fräknig, barbent buspojke med ett snöre i näfven och stirrade ned i det grunda, klara vattnet invid stranden.

Lizzie gick fram till honom och lutade sig öfver räcket.

— Hvad har du för dig för otyg, du lilla barbenta buspojke?»

Grabben grinade med sitt solbrynta, bredmynta ansikte. Han var till den grad osnutet ursprunglig, att Lizzie omöjligt kunde låta bli att ge honom ett litet kamratlikt nyp i örat.

— Jag metar upp krabbor.

— Metar man krabbor med segelgarn?

— Ja, si jag har knutit en liten sten vid ändan af snöret. Så tittar jag efter, när det kommer någon krabba på bottnen. Det synas så bussigt mot den hvita sanden.

— Se där kommer ju en sättandes, utbrast Lizzie,

plötsligt intresserad — och så ännu en till, men så små dom är, hjärtandes.

— Dom ä' alltid små inve land, vet ja'. Ute på djupet går di som stora, svarta grytlock. — Seså, nu släpper jag ned stenen alldeles inför nosen på'na. Hon undrar hvad det står på och viker af åt höger för att komma omkring den — si på'na hur hon pilar i väg! — Nu lyfter jag på snöret en tum och dunkar henne i ryggen med stenen. Nu ilsknar hon till — titta bara hur hon spänner ut klorna och klamrar sig fast omkring stenen — hejsan!

Och innan krabban hunnit lossna sitt förtviflade grepp omkring fienden, har pojken nystat ihop snöret och slungat sitt byte på gångbron.

Lizzie skrattar.

— Usch en sådan fuling!

— Ja, men marulkarna äro ändå ledare, påstår grabben, kastande ut refven ånyo.

Lizzie retar krabban med sin parasollspets. Men han är inte ilsken längre, bara rädd, lifsrädd. Han försöker komma undan, han är i fiendeland och vill tillbaka till sitt folk. Förgäfves. Hvart han vänder sig, mötes han af en obarmhärtig liten doppsko. — Så med ens, trött på leken, sätter hon klacken på hans ryggsköld och svänger vigt om ett hvarf — krasch!

Pojken får en femtioöring i mössan, och den krossade krabban sparkas tillbaka i sjön af den allra spetsigaste lilla blankskinnskänga, som nött Marstrands kalkstenstramp, hvarpå Lizzie återvänder till sin korgstol och sin gula roman i mycket bättre humör än då hon lämnade den.

Och se där kommer ju själfvaste Bibo.

Bibo är en människa utan ålder, eller rättare: han befinner sig sedan länge mellan tvenne åldrar, utan att riktigt kunna bestämma sig för någondera.

För resten drager han sig fram utan knot på de femhundra i månaden, han uppbär af sin gamla mamma, förstärkta med de tiotusen om året, han höstar in på reverser à trettiofem procent.

Tillförlitligt folk påstod, att det verkligen kunnat blifva något af honom, och att han en gång haft framtiden framför sig. Men i så fall måste han visst inte riktigt hittat vägen dit. Ty sådan han nu tedde sig, var det egentligen intet alls med honom, frånsedt ruinvärdet. Och ingen människa skulle heller brydt sig det minsta om Bibo, hade det inte varit för hans dåliga ryktes skull. Men det höll honom under armarna och hjälpte honom igenom.

— Morning post! skorrar han och gör en ansträngning upp emot halmhatten.

— How do you do, old chap? — Ni ser då just inte vidare framåt ut i dag!»

— Undra på det, min nådiga, undra på det! — Alltihop är den satans sömnens fel. Ingen kan känna sig gladare i hågen än jag gör, då jag knyter mig, men ingen kan heller ha det drygare än jag, när John tassar in med rakvattnet. Det är sömnens fel, säger jag. — Och så har jag spelat tre games med Mari Ann Brandling — de där bondtöserna ge ju bollar, som skulle kunna rasera gamla Karlsten. — Funnes det ingenting som hette Prairie-Oyster, så sutte nog stackars Bibo i efterhand — hvilken har vågat sända frökens pappa räkning på den där hatten?

— Det är visst Redfern.

— Well, det skall jag komma ihåg — törs man så fråga hvad det är för en liten lektyr, som förvandlat fröken Lizzie till eremit. Är det något om hjälten, skatten och konungadottern eller om det goda, det sanna och det sköna och om stjärnepellen?

— Tvärtom, det är La femme et le pantin. Har ni läst den?

— Nej, jag läser aldrig i några böcker. Det är så nedstämmande. Månn tro fru Levisons terrier aflidit. Det påstods med en mun, att han hade trettionio grader i går kväll?

Lizzie skakar på hufvudet. Så säger hon:

— Och ingenting nytt har händt?

— Jo, bevars, tidningarna äro fulla med födde och döde och allmän rösträtt och salubrin.

— Ja, det förstås, men ingenting riktigt ultramarinblått?

— Store Pafnutio, fröken är då orimlig! — När händer det oss någonsin något sådant. Gå vi inte och vänta och vänta på det där som i alla fall aldrig sker ända till dess — ända till dess vi inte kunna vänta på något längre. —

Lizzie vände sig emot Bibo och såg honom rakt i ansiktet.

— Och finns det då ingen, ingen enda som får upplefva det?

— Nej, min nådigaste, aldrig bland oss. Men sådana som lefva för ett mål och sådana som lefva på ett minne händer det visst — ibland...

— Så att ödet skulle hafva någon viss afsikt med sådana människor?

— Ja, det ser inte bättre ut.

— Hur vet ni det?

Bibo svarade ej. Han ritade med sin käpp i sanden. Och Lizzie blef ej klok på hvad det betydde.

— Nå, än soarén i går då?

— Fröken var ju själf där.

— Ja, med min fästman, ja! — Där han finns, ser jag ingen annan.

— På soarén i går — låt mig se — jo, det var sant, Flo Leighton var galen som vanligt. Den är det gadd på, skall jag säga. Efter tredje valsen traskade vi ut på sjöverandan, medan Sobre las

olas skuttade ut efter oss i tre fjärdedels takt genom de öppnade fönstren. Någon hade trampat på hennes klänningsgarnering, så att hälften blifvit lössliten. Och nu låg jag där på knä och sökte lappa ihop det hela med knappnålar.

— Nå, bäst det var, dammade hon till mig i hufvudet med sin solfjäder rätt bastant. 'Dont kiss me, please,' föreslog hon.

— Jag tittade upp från garneringen och såg hennes hvita tänder och röda läppar. Båda lyste de i mörkret. Nå, jag gjorde som hon ville med den påföljd, att hon åter daskade till mig under påstående, att alla karlar voro sig lika i så måtto, att de gjorde tvärtom hvad man bad dem.

— Ja, fortsatte Bibo, det är en konstig donna, Flo! Yra ungdom! — Det finns kvinnor och kvinnor. Flo Leighton måste man räkna till det senare slaget. Hon hör till dem, som läsa lifvets bok på tvären. Vi andra få ju tröska igenom den på längden bäst vi gitta.

— Säger ni det för frasens skull, eller därför att det verkligen är så?

— Jag säger det för frasens skull. — Men klockan är slagen ett. Då är hela ligan samlad på kondis. Kom, så gå vi dit. —

*

Redan som helt ung hade Johan Fredrik Wilén, med stöd af ett mindre arf, tagit sig för att inköpa stora partier af alla slags viktualier för att sedan uti en af honom förhyrd lokal afyttra desamma till ett pris, som skilde sig från det han själf erlagt. Och vid slutet af hvarje år räknade Wilén glädtigt ut skillnaden mellan dessa båda summor.

Så höll han på i många, många år, och gaf sig inte förrän han förmärkte, det biträdena profi-

terade af hans, de många kommunala uppdragen åtföljande tankspriddhet på ett sätt, som satte dem i stånd till velocipedkostymer och annan fåfänglighet.

Då slog Joh. Fredr. Wilén suckande igen den lägenhet, hvarest han så länge och så lyckligt försålt viktualier. Och sedan slog han ihop de summor han vid hvarje årsskifte erhållit genom att subtrahera inköpssumman från försäljningspriset, hvarpå han bar all denna mammon till en bank.

Och banken upptog detta hans låtande till den grad gunstigt, att den skriftligen förband sig att till Wilén årligen utbetala femtiotretusentrehundra kronor, utan, märk väl, utan att det i dess vård sålunda anförtrodda kapitalet minskades ett runstycke.

Det hela låter särdeles besynnerligt och är äfven så, ehuru förhållandet sedan gammal blifvit till den grad gängse, att numera ingen däröfver förvånas. Ty det är mindre det egendomliga än det sparsamt inträffande, som väcker vår undran.

Då Wilén var färdig med den första hälften af fyrtiotalet, kräfde hans sociala ställning en fru i huset, hvarför han gifte sig med äldsta dottern till den utarmade majoren på Hista. I detta äktenskap föddes tvenne barn, en gosse, som dog vid späd ålder, samt Lizzie.

Hon växte upp såsom flertalet andra småstadsbarn, var alla kamraternas favorit och nästan hvarenda lärarinnas nagel i ögat. Sedan hon gått och läst, brydde sig inte Lizzie stort om sina flickvänner, utan höll sig helst till gymnasisterna, utan att dock gynna någon af dem framför de andra. Så att hon hade egentligen aldrig varit förälskad, innan hon första gången kom till Marstrand och fick se Bibo. Hon var då sjutton år gammal och ägde ett lynne, som oafbrutet löpte emellan det svartaste svårmod och det mest bullrande jubel.

Lizzie var då, som sagdt, alldeles nyss utsläppt

ur barnkammaren, hade just fått skollof för alltid. Hon kunde i detalj redogöra för spanska tronföljdskriget, räknade upp de fornpersiska landskapen utan att klicka, hade liten smula erfarenhet i sömnad och alldeles ingen i matlagning. Så hade hon i ett sjuklassigt läroverk rustats för lifvet tillsammans med ett par hundratal andra svenska flickor. Egentligen visste hon ingenting om någonting, men hade förvärfvat alla möjligheter både till ondt och godt. Hon läste mycket, gick dristigt vilse i hela världslitteraturen, var nyfiken, vaken och begåfvad. Hon hade afgjorda anlag för teckning och hade till och med skaffat sig några egna små synpunkter. Hon höll styft på, att Manet och Goya påminde om hvarandra. Hon kallade folk för: Ni.

Dock, först och sist var hon vacker — jag kan inte finna uttrycket för huru — men jag tror mig komma sanningen närmast, om jag säger, att hon ägde wienervalsens skönhet. Och denna skönhet rådde för de några få veckor af lifvets utspädda lycka och de några få timmar af stolt och hjälplös smärta, hvari hennes historia koncentrerade sig.

Aldrig någonsin förut hade hon skådat något sådant som Bibo — det värsta de hade i den vägen hemma i Gustafshamn var en giktbruten major, den där föregafs hafva varit förlofvad med en cirkusflicka. Men aftonen sedan Lizzie talat med Bibo första gången, skref hon i sin dagbok: NU HAR JAG MÖTT MITT ÖDE.

För resten var detta svärmeri inte alls något vidare egendomligt för henne. Utan mycket unga flickor blefvo ofta dödligt kära i denne gamle förlorade son; det var vanligen deras sista barnsjukdom. Och ibland gick Bibo rent utaf epidemiskt. — De brukade syssla med en massa små dumma flickfunderingar om att helga sin framtid åt honom, att blifva hans räddande ängel och allt det där. De

intalade sig, att han blifvit besviken på lifvet, hvilket nog ägde sin riktighet, samt att han sökte någon som kunde återskänka honom hans förlorade tro, hans Paradise lost, hvilket däremot var misstag.

Nåja, Bibo var nu van vid det där sedan länge och visste att sköta korten kallblodigt. Äfven Lizzie lyckades han kurera, så att då de möttes påföljande morgon, tryckte de hvarandras händer såsom goda kamrater. Inte såsom skulle där skapats dem emellan någon slags uppkonstruerad vänskap på erotisk grund hvilket är värre än kallbrand. Utan de kunde sitta en half förmiddag eller så tillsammans och sola sig, utan att egentligen säga något eller göra sig till på minsta vis och ändå trifvas förträffligt.

*

Men just denna sommar gick en människa hundrafemtio mil därifrån och hade det öfvermåttan knogigt. Han hade mätt skogar och inspekterat kronoparker och utarbetat kostnadsförslag med sex decimaler och styrt och ställt i vildmarkerna däruppe i det nordligaste Norrland, många Herrans år.

Dock, denna vinter hade det varit rent för galet. Aldrig tillförene hade där rådt en sådan trähunger på kontinenten. Bolagsdisponenterna reste kors och tvärs genom skogarna och betalade utan att blinka ända upp till fjorton kronor på rot för gröfre dimensioner. Gröfre dimensioner var deras lösen och hjärtetanke. Många förköpte sig och slogo vantarna i bordet, bara för att få vara med på kronoparksauktionerna och se sitt stämpelyxmärke på timmerflottorna.

Hemman ödelades och förmögenheter grundlades. Man avancerade hastigt som på ett slagfält. Faktor i dag, diponentdirektör i morgon och vasariddare efter donationen.

Hugo Stadius började långsamt krökas under bördan. Han var extra jägmästare, drifven skogskarl och högt betrodd. Ibland stod han på skidorna sina tio, tolf timmar om dygnet. Så att när sommaren kom, var han mest knäckt och vred sig i sömnlöshet under de evigtljusa nätterna därnordpå, hvilka äro sörlänningens pina.

— Du måste taga det med ro, Hugo, tillrådde hans vän distriktläkaren. Om man ligger i för ettrigt, blir man trubbig och tvär och ond på andra människor. Du skall anhålla om ett par månaders tjänstledighet för hälsans vårdande och så skall du resa bort och roa dig ordentligt, du skall resa härifrån, du lyckliga ost.

— Men hvart?

— Tja, Boulogne är inte illa, Dieppe ännu bättre. Scheveningen är förtjusande — nej, tyst, Ostende måste du välja. Ostende! Jag var där en gång själf, jag har tillhört le beau monde därnere, innan jag slog mig på att såga bondben häruppe — hvad lifvet ändå är rikt! — Res till Ostende, du! —

— Vägras absolut. Jag behärskar inte tungomålet. Franskan var ständigt min buse i skolan. Och jag ryser ännu i dag, när jag tänker på det där: »Att jag icke måtte hafva lyckats» genom alla sex kasus, baklänges.

— Så res till Marstrand, då. Där roa de sig äfven. Eller åtminstone är det meningen så. Köp dig en rundresebiljett och stanna fyra dagar i Stockholm, medan Brander hinner sy dig några kostymer. I främmande land dömes hund efter håren.

Nåja, Hugo lydde och for.

Han hade aldrig sett västkusten förut, hvarför han fann den bra nog ful och frånstötande, denna natur af bara berg och haf, af idel grått och blått, hvilken man först småningom lär sig att hålla af. Men i stället erfor han med välbehag huru barm-

härtigt den starka luften söfde honom, huru den nästan svingade honom uppför de branta klipporna, huru lätt det gick att simma i detta tunga, salta vatten.

Han hade gett sig dit alldeles utan några förutfattade meningar, vare sig för eller mot sällskapslifvet. Så att då han fick kunskap om den vanliga lördagssoarén, gick han ned i salongen, stötte ihop med lilla Sigrid Brandholm på Täby, som var gift med hans kusin, dansade ett par hvarf med henne och ställde sig sedan att skåda öfver vimlet. Det var längesedan i världen han sett någon civiliserad balsal.

Där funnos munviga, svajiga grosshandlaredöttrar, och ostyriga, solbrända herrgårdstöser, som vintern förut gått fram och bundit upp håret. Och de dansade modigt sina fjorton danser, skrattade högt, då de varit rysligt stygga mot sina kavaljerer och hade för resten alldeles förtjusande roligt. Där funnos studerade koketter med släpigt målföre, drö-jande ögonkast och pudrade armar, hvilka dansade nästan lika mycket, äfven de, men som bara trodde att de hade roligt.

Ordknapp och nervös, med tankarna i kontokuranterna och armarna korsade nästan upp under hakan hade den allra färskaste Göteborgsmiljonären sökt och funnit en fristad längst borta vid flygeln. Rakryggad och kraftig, genialisk och obelefvad, utvecklade den unge diktaren från Bergen sin kärft sunda lefnadsfilosofi för en liten flock beundrarinnor, från sitt runda, kortklippta änne till sina spikbeslagna fjällskor en högljudd tolk för detta norsknorska kynne, hvilket man kan följa genom Viggo Ullmans stortingstal och Griegs våldsamma harmonikastningar upp till Nordkaps tvära ättestupa.

Svartklädd och nervös, marterades det vänligaste och öfveransträngdaste af alla konsultativa statsråd af en liten fru, som prompt ville tala politik. Och

där sköt den kortvuxne, rödhårige Eberhard Molin — Moulin Rouge kallad — fram genom trängseln med den vackraste flickan på balen.

— Vet ni hvad det där är för en, frågade hon honom, då jägmästare Stadius strök förbi dem för att fatta posto mot en pelare.

— Den långe med helskägget?

— Ja, just han.

— Nej, det vet jag inte. Han lutar sig mot pelaren, alldeles som om han skulle stöda den i stället för tvärt om. Han är tusan så väderbiten. Förmodligen en permitterad sjökapten. Intresserar fröken sig för karlen?

— Kanske han är hågad att dansa men inte känner någon, framkastade Lizzie.

Moulin Rouge drog sitt ansikte i ett nät af små rynkor och veck. Moulin Rouge skrattade på det sättet.

Ögonblicket därefter fick Hugo Stadius se framför sig en liten herre med kal hjässa, blanka, blå, utstående ögon och en kort, stubbig mustasch, snarlik en glödgad tandborste.

— Jag är ryttmästare Molin, medlem af direktionen. Kanske jag får presentera...

— Jägmästare Stadius.

— ... jägmästaren för ett par af damerna. Det är ju tråkigt att bara se på, när man kan få vara med själf.

Så träffades Hugo Stadius och Lizzie Wilén för första gången.

Om hon hade någon dans ledig? — Nej, hon hade aldrig några danser lediga. Men om han var snäll, kunde han väl få en i alla fall. Eftersom han var främling.

Hvarifrån han var. — Hugo skrattade.

— Gissa!

— Göteborg?

— Nej, jag ber!
— Stockholm då?
— Lika litet!
— Ännu längre bort?
— Ännu mycket längre!
— Men jag kan inte gissa längre bort.
— Från Norrland. —
— Ah!
— Ja, från älfvarna uppe vid Polcirkeln.
— Norrland, sade Lizzie med hastigt förändrad röst. Norrland, det är stort och starkt och det är långt, långt borta.

— Ja, sade Hugo, litet tafatt, ty han förstod inte hvad hon menade med detta, som hon mera sade till sig själf än till honom, ja, det är nog inte nästgårdsväg ditupp.

Nu var det så, att sedan hon var liten, hade Lizzie börjat väfva på en dröm åt sig om att en gång få resa bort, långt, långt bort från alltihop med någon, hos hvilken hon kunde känna sig så där genomgående lugn och trygg, så där barnatrygg, att få resa bort och bli där.

— Denne är en sådan, tänkte hon vid sig själf, då hon kommit hem på kvällen och satt och tömde societetsparkens djupa sand ur sina balskor — denne är en sådan, att om han vore ombord på ett skepp, som gick i kvaf, och där intet hopp mera fanns, utan att det var klart för enhvar, att de måste dö, då skulle de samla sig omkring honom, stora och små, utan att rätt veta hvarför?

Nåja, en vals är ju tämligen litet i och för sig. Men den kan hafva vidtgående följder. —

Detta hände, som sagdt, en lördagsafton. Följande torsdag förlofvade de sig, och på söndagen eklaterade man.

Lizzies föräldrar tyckte, att det var bäst så, enär

det ju var omöjligt att hemlighålla en förlofning på en plats, där väggarna ej blott äro utrustade med öron, utan äfven med tungor.

*

Bibo satt i badhusparken och såg på sin käppkrycka, alltunder det han iakttog en medelålders herreman, den där i sällskap med tvenne damer vandrade fram och tillbaka mellan societetshuset och Alphyddan. Och ju mera Bibo iakttog af personen i fråga, desto lidelsefullare sög han sin käppknapp, desto intensivare funderade han.

I den främmandes breda, broderade skjortbröst sutto tre hvassa similidiamanter, hvilka för resten voro alldeles öfverflödiga, alldenstund skjortan knäpptes i ryggen. När han lyfte handen, funnos där ett par knappar fastsydda under ärmen, likaledes till ingen nytta. Ty dessa stackars knappar ägde inga knapphål att fylla, utan voro uteslutande till för syns skull, hvilket äfven var fallet med de pärlemorbitar, som garnerade hans resårskor. — Och att vara till bara för syns skull är nog ändå det dummaste af allt.

Till och med hans halsduksknut var ingen riktig knut, utan endast sydd i likhet med en sådan. Och i den grågröna filthatten i tysk jägerfason bar han fjädern af en fågel, som han aldrig skjutit.

— Store Pafuntio, suckade Bibo, huru kan då en sann kristen stå ut med att morgon och afton kläda på och af sig så många dumma lögner!

Sedan tog han käppkryckan från munnen, ty Flo Leighton kom fram till honom.

Hon stod där, fladdrande elegant och en smula lutande lång i sin hvita flanellsklänning med det stora, svarta, bråkiga håret täckt af en vidbrättad Gainsbouroughatt med hakband. Hennes mörka ögon

brunno vildare än vanligt i det bleka, djärft skurna ansiktet, och läpparna logo på samma gång spotskt och ömt. Det var en besynnerlig flicka. Kvällen förut hade han hört henne läsa upp Elaine på ett sätt, som kommit flinthårda världsmänniskor att tappa bort sig själfva och gömma ansiktet i händerna.

— Vacker och farlig, var Daniel Lidholms omdöme om henne — och Daniel var en gammal och klok och dålig karl — vacker och farlig, mina herrar. En persika med en nål uti! —

Och Bibo öfverraskade sig själf med den egendomliga slutsatsen, att hennes utseende passade alldeles lika bra till en skjutbaneflicka som till den unga drottningen i något blodigtdystert gammalt hjältedrama.

För resten visste Bibo — alla människor visste det — att Berndt Bergk rest dagen förut, utan att hafva sagt något till henne.

— Det är visst den svala luften, som gör fröken förstämd. Sommarfåglarna börja lyfta och sträcka härifrån — he? —

— Oh dear, no! Jag älskar ingenting så som hösten, senhösten, de sista röda bladen, som singla ned. De halfljusa våreftermiddagarna i edert stackars blåfrusna land göra mig galen. Jag kommer att dö en gång en höst.

— Jaså. —

— Ja, och med en vallmo i min hand. — Vallmo, deklamerade hon höjande sina armar — vallmo, ljufva blomma, »röd som kriget och dock en symbol för den enda säkra friden». — Jag skall dö af ett brustet hjärta, och på grafven skall en gammal väns varma hand skrifva: Because she loved him so! — Har ni hört den sista historien?

— Nej, det är nog så med mig, att jag aldrig hört den sista historien.

— Jo, ser ni, den där lilla idioten — hvad är

det nu han heter — ja, ni förstår väl hvem jag menar — Mannen Utan Nåd brukar ni visst kalla honom.

— Ja, jag förstår.

— Jo, han skulle ha kafferep hemma hos sig häromdagen för elfva fruar, och därför hade han beställt tjugutvå bakelser på kondis. Nå, nu tyckte de elfva fruarna, att det var så ledsamt att gå dit, att de gåfvo återbud allihop.

— Haha, det var verkligen förskräckligt lustigt!

— Var d e t lustigt — o, så vådligt fånig ni kan vara! Nej, men det lustiga var, att vid det första återbudet telefonerade han till kondis att sända honom två bakelser mindre. Vid det andra likaså. Och på det viset höll han på och telefonerade elfva gånger om bakelserna, medan de elfva fruarna sutto på kondis och voro vittnen till det hela. — A rivederci!

Men innan Bibo hann få sin älskade käppkrycka till munnen igen, var Lizzie där.

— Det är så tråkigt, så tråkigt. Hugo har gått och badat, och då kommer han inte igen på en timme. Ni badar visst aldrig kallt, ni?

— Nej, förr få de taga mitt hjärteblod! —

Lizzie satte sig bredvid honom och såg rakt framför sig.

— Ack, om ni bara kunde tänka er... allting är som en dröm för mig... en ensam människa är ingen människa alls... det måste vara två, ser ni...

— Ja, minst två, tyckte Bibo.

— Ni borde allt förlofva er också!»

Bibo höjde händerna afvärjande.

— Har ni då aldrig varit kär!

— Äsch jo, tusen gånger!

— Ja, sådan där fånig flirt förstås, men riktigt?

Energisk hufvudskakning.

— Kan ni taga mig i hand på det?

Bibo ryckte till.

Taga i hand — taga i hand! — Nog hade han väl många gånger bedyrat saker och ting, utan att egentligen sitta inne med den absoluta vissheten om huru därmed egentligen förhöll sig. Men taga i hand — det brukades inte precis inom hans umgänge. Det ledde tanken tillbaka till gossetidens tro och lofven.

— Nej, Gud hjälpe mig, taga i hand kan jag inte, sade Bibo.

— Och hon var söt?

— Fröken säger det ju själf.

— Vådligt söt?

Bibo nickade.

— Och hon höll af eder?

— Inte mycket eller inte länge — jag fick aldrig rätt veta hvilketdera.

— Och så tog det slut?

— Ja, så tog det slut.

— Och ni?

— Jo, sedan dess har jag ständigt haft roligt, och sedan dess har jag aldrig varit glad.

— Men hvarför tog det då slut?

— Därför att allting måste göra så. Jag anade det förut. Den som länge väntat på att blifva skjuten, får nog vara tacksam, när skottet ändtligen går. —

— Aldrig får det taga slut mellan Hugo och mig!

— Nej, det får det nog aldrig göra.

— Ser ni, jag brukar tänka så här: hvad gör det h u r det är, bara det är h a n och j a g!

— Jag fruktar, att det låter en smula gammalmodigt. Därför lofvar jag att inte tala om det för någon. — Men nu skall fröken gå tillbaka till lilla mamma inne i salongen. Det kan aldrig vara lämpligt för en nyförlofvad fästmö att sitta så här länge på tu man hand med Bibo. Krönikan påstår

ju, att jag hvarken har något rykte att vinna eller förlora. Och jag ser ända hit huru gummorna von Spangen lägga sina små hufvuden tillhopa därborta. Kom ihåg, att det bådar oväder.

Bibo hade ibland ett sätt att säga saker, ett sätt som inte visste hvad motsägelse var. Lizzie reste sig och såg på honom, på hans fula, härjade tjufpojksansikte, på hans lugna, grå ögon. Så med ens blef hon flammande röd öfver panna och kinder. Hon stampade med foten och brast ut:

— Det är lögn, allt det där de säga om er, usla nedriga lögner!

Bibo svarade ej. Inte ens med en blick. Han tog bara fram sitt cigarrfodral och valde långsamt ut en svart cigarr, till dess han hörde sanden sakta knastra, då hon gick.

*

Ibland, då Hugo Stadius låg och drog sig i sängen om morgnarna, kände han sig frestad att nypa sig i tårna för att öfvertyga sig om, att alltihop var verklighet, att det var lif, ej dröm. Nej, lif tyckte han knappast ändå att det var. Det liknade snarare en operett i hans ögon.

— Jag kommer hit från fjärran land, ser och segrar. Jag förlofvar mig med den mest förtrollande lilla million i världen. Jag behöfver aldrig göra ett skapande dyft annat än skära upp den sista romanen, rucka barometern och pricka af dagarna i almanackan — tusan, hvad jag blifvit för en kaxe!

Så steg han upp, ringde på barberaren, klädde ut sig i en af sina promenadkostymer och begaf sig hvisslande ned i stora matsalen för att äta frukost med Lizzie och föräldrarna, medan man gjorde upp hvad de kallade programmet för dagen.

Ja, det hela föreföll jägmästaren alldeles ut-

märkt. Där fanns bara en enda liten grå tråd i den gyllene väfven. Men just därför att den var så ensam syntes den så mycket bättre.

Strax efter förlofningen hade gubben Wilén tagit honom på tu man hand en morgon och börjat orda om det framtida. Och Hugo hade samvetsgrant gjort reda för sig nästan på öret, hade totat till en muntlig tablå öfver sin ställning och sina utsikter. Nog trodde han, att Lizzie skulle komma att finna sig väl däruppe.

Men då hade svärfadern tvärstannat och vändt sig emot honom, såsom gammalt folk för vana har, då det gäller något viktigt.

— Du måste väl aldrig föreställa dig, att vi ämna sända vårt enda barn upp till Polcirkeln?

Hugo tittade på honom blinkande.

— Det brukas väl ändå så, att man och hustru bo på samma ställe?

— Men du ämnar då väl i all rimlighets namn inte tänka på att fortsätta det där skoglöparlifvet!

Nu stod det alldeles stilla för Hugo Stadius. Han bara rynkade ögonbrynen en liten smula, ty det tonfall, med hvilket det där skoglöparlifvet slungats fram, tilltalade honom inte precis.

— Jag menar, fortfor svärfadern, jag menar, att det faller af sig själft, att du måste byta bana.

— Det händer nog mera sällan, att man skiftar verksamhetsfält vid trettiosju års ålder.

Joh. Fredr. Wilén gjorde en stor gest.

— Verksamhetsfält, verksamhetsfält — paff! Du talar som en kolportör. Inte är arbete något att stå efter i och för sig. Det gör en på sin höjd till en rik man såsom skett med mig. Men om man visste, genom hvilka hålvägar jag trasslat mig fram till målet, skulle det inte falla någon in att afundas mig.

Han blef hetsig och talade fort, markerande sina ord med att stöta käppen i gatan.

— Vår tid har lyckats förstöra allt. Arbetet som kanske en gång varit människans välsignelse, har den degraderat till konkurrens, hvilket är hennes förbannelse. Reklamraseriet har snart dödat hvarje spår af förtroende till arbetaren, handlanden, fabrikanten. Öppna en tidning, och dina ögon skola genast falla på en fet rubrik, som annonserar någon patenterad smörja: D e t t a ä r b ä s t. Och därunder en ännu mera högljudd stil, som gallskriker: D e t t a ä r b ä s t! — N å g o n af dem måste ju ljuga. Sanningen är, att de ljuga b ä g g e t v å. Nej, Hugo, var glad, att du är undan brödkampens smuts. Betrakta ditt lif i skogarna som ett brokigt växlande ungdomsminne, om du så vill. Lyd mitt råd och lämna timmerbilan i andra händer.

— Men jag älskar ju tillvaron däruppe öfver allt annat. Jag skulle ej känna mig tillfreds, om jag ej får hålla på, såsom jag varit van sedan fjorton år. Om det finnes ett slags arbete, som dödar, så finnes det ett annat, som gör lefvande.

Wilén skakade på hufvudet. Han hade sträfvat för att blifva rik och för ingenting annat. Arbetet för dess egen skull var honom ofattbart.

Och så började han då orda om sin stora plan. Där skulle startas ett bolag i Gustafshamn, i hvilket han själf var starkt intresserad, ett bolag, baseradt på mossar och trä. Där behöfdes en fackman som verkställande direktör. Och Hugo Stadius var ju klippt och skuren för ändamålet.

Nu hade jägmästare Stadius en skäligen låg tanke om torfmossarnas framtid såsom bärare af en blomstrande industri. Hans egen far hade vurmat för det där på gamla dagar med ett delirium senile, som inte stod att hejda, och hade på så sätt ytterligare kringskurit familjeförmögenheten. Hugo för-

stod nog, att gubben Wilén menade väl, men han förstod också, att han, friluftsmänniskan, aldrig skulle kunna dresseras till en vråsittande kupongklippare.

Dock visade det sig alldeles ogörligt att rubba den gamles planer. De lämnade ämnet och kommo tillbaka, men han gaf inte med sig en handsbredd. Inte ens Lizzie trodde sig om att kunna öfvertala honom. Hon kände bäst sin pappas oböjlighet. På modern var inte heller något att hoppas. Fru Wilén hade alldeles för länge sett sin makes järnvilja behärska både henne själf och hela det lilla beskedliga Gustafshamn, för att hon ej skulle vara innerligen öfvertygad om hans ofelbarhet. — Så slutade med ens allt tal härom, ty på ömse sidor var man öfvertygad om, att den andra parten framdeles skulle taga reson.

Frånsedt detta voro Hugo och Lizzie nästan lyckliga. Ingen kan någonsin säga när ungdomen slutar. Man kan tro den vissnad sedan åratal, tills den plötsligen skjuter ännu ett skott. Och Hugo fann sig ännu vid trettiosju års ålder i färd med att bygga luftslott.

Han hade egentligen aldrig varit förtrogen med någon ung flicka förut. Därför trodde han sig med Lizzie hafva lärt känna kvinnan — ett misstag hvilket många begått och begår.

Ty på det hela taget vet man fasligt litet om fruntimmer. Och de, som känna dem bäst, säga sannast, då de säga, att de intet veta.

Hans förlofning slungade honom omedelbart in i Lizzies kotteri för vidare befordran till sällskapslifvet i allmänhet, hvilket han betraktade med en främlings spörjande och förvånade blick, med blicken hos en människa, som kommit och som skall gå.

Han tyckte, att de voro öfvermåttan besynnerliga allihop. — De började en mening med en tanke — eller med något som var snarlikt en tanke —

och slutade den med en annan. Och så detta prat! Fingo de se en illa sydd klänning eller hade baderskan borstat dem för hårdt eller hälsade någon för stramt, genast började de lägga ut och bråka om hvad de tyckte och inte tyckte och huru de själfva skulle handlat eller icke handlat.

Detta gjorde, att alla hade reda på hvarandras skräpvråar och futtigheter. De buro alla sitt hjärta på tungan. De vände sig ut och in till den grad samvetsgrant, att de inte lämnade någon den allra minsta gömma sluten i sitt inre, där en välvillig nästa kunde hoppas inneslutet något starkt eller stort eller skönt.

Flertalet af dem voro lidelsefulla esteter. De refvo sitt hår, då det gällde plyschramar, makartsbuketter eller valnötsmöbler. Och Hugo Stadius fick småningom klart för sig, att deras vintervåningar voro uteslutande möblerade med scharlakansröda gungstolar, prerafaeliter och Böklins Todes-Insel.

Ibland satte de sig i en båt eller på en bergsknalle och dyrkade naturen. De talade med honom om förtoningar, regndis och malvafärgade stämningar, tills han inte orkade följa med dem längre, utan stack händerna i byxfickorna, sköt in hakan och molteg, under antagande af en min af dyster insiktsfullhet. Och då månskenet lät masterna af de i hamnen förtöjda båtarna kasta skarpa slagskuggor tvärsöfver strandpromenaden, berättade de honom, att dessa i sin djärfva elegans påminde om ett penseldrag af Zorn.

Vid frukosten ropade de hjälplöst till hvarandra från bord till bord: — Kära vänner, hvad skola vi taga oss före i dag? — Ty de voro afgjordt rädda för den dag som förestod. Och den som kunde lista ut det bekvämaste sättet att klubba ihjäl tiden, honom höllo de för den ypperste och främste ibland sig, tills han reste sina färde. Men sedan han var

borta, bespottade de honom och kallade honom en dagdrifvare och en lätting.

Och så denna fasa för ensamheten! En badgäst, som kom dit och gick solo en väcka, togo de för en originell vettvilling eller en kontinental ficktjuf. Och de förtalade honom med full hals, ända tills han dragits in i tranedansen och blifvit såsom en af dem. Då förläto de honom hans öfverträdelser och skänkte honom sina förtroenden i hopp att få hans egna i utbyte. — De voro rysligt besynnerliga.

De skilda kotterierna bekrigade hvarandra som fientliga indianstammar. Och ägde man i det ena lägret någon varelse, hvilken på minsta vis kunde inrangeras som ryktbarhet, voro de lika svartsjuka om henne som moldavitiska hospodarer.

Men när Hugo Stadius såg omkring sig detta dyrbara, dåraktiga världslif, dessa skalliga, flinande salonsstatister, dessa gaminaktigt uppsluppna damer, hvilka skorrade de allra lustigaste små entydigheter, då tänkte han med tacksamhet på de tysta skogarna där nordpå. Och han fick en förnimmelse af, att det kanske ändå ej var här han skulle funnit henne sådan han tänkt sitt lifs allra käresta med hennes barnsliga tankar, hennes fasta vilja, hennes få ord och hennes en smula stela skönhet.

— Nåja, tröstade han sig, svärföräldrarna ge nog med sig. Inte får jag vara någon annanstans än där jag blifvit ställd. Inte kunna de ge sig till att plantera en fura i en blomkruka.

Nej, Lizzie trodde då inte heller, att det kunde komma i fråga, utan att allt skulle taga den riktning de önskade. Och för resten höll hon fast vid, att det inte särdeles betydde huru det var, bara det nu var Hugo och hon. — Så skrattade de bort alla dumma allvarstankar.

En förlofning, hvilken eklaterats vid en bad-

ort, väcker alltid en viss uppmärksamhet. Ty om också hvarenda en flirtar och sjåpar sig huru mycket som helst, är det dock mera ovanligt, att det blir allvar af leken.

Allmänna meningen var, att jägmästare Stadius haft en oförskämd tur — fröknarna von Spangen påstodo till och med, att hans framgång varit oförtjänt, alldenstund de hört, att någon annan hört, att någon annan hört, att han en gång skulle varit kär i en flicka någonstans i Östergötland eller hvar det nu var. Hvad detta ägde för samband med, att hans nuvarande förlofning skulle betraktas såsom en lycka, till hvilken han ingen rätt hade, är nog svårt att inse, men det får stå för sageskvinnornas räkning. De skakade sina hufvuden och kallade Lizzie för det stackars förblindade barnet.

Ett ord för resten om fröknarna von Spangen. Ty de höra till badortens trägnaste sommarfåglar, och ingenting som passerar eller aldrig passerar undgår deras uppmärksamhet och deras hviskningsvis utkolporterade omdömen. Den ende de skonade, var den svårmodigt cyniske Berndt Bergk. Anledningen härtill känner jag ej. Men han afskydde dem synbart ändå. —

Det besynnerliga med fröknarna von Spangen är, att de endast åldrades till en viss tid. Sedan blefvo de med hvarje år oafbrutet yngre, blefvo sannskyldiga yrhättor, kammade sig à la Cléo och kostymerade sig på basarerna som neapolitanska fiskarflickor.

När Hugo Stadius fick se dem, hade denna förändring ytterligare utvecklats för att nå kulmen. Nu hade de tagit steget fullt ut, hade börjat från början och blifvit barn på nytt, där de sutto på societetshusets veranda, kroniskt lallande om blommiga nätteldukslänningar och värdigt afböjda giftermålsanbud.

La résignation est la dernière réligion. —

På landbacken hade Hugo och Lizzie det tämligen kvistigt med att rädda sig undan sitt larmande kotteri — det myckna talet om att nyförlofvade äro så odrägliga för sin omgifning tål nog vid en smula jämkning, ty ofta är det omgifningen, som inte låter dem få vara i fred. Men de hade ju hafvet rundt omkring sig. Och då det ej gällde fiske, utan då hon för glada vindar fick ila fram öfver de gröna böljorna, hvilka lyfte båten på sina kraftiga ryggar för att låta den i hisnande fart och med skum om bogen dyka ned i en vågdal, då älskade Lizzie hafvet. Då förstod hon, att det fanns en kärlek till det blida och ljufva, det trefna och hvardagsvanda, det med sippor kransade, men en annan till det vågsamma och vanskliga, det bistra och kräfvande.

Hon sade till honom huru hon kände det, och han nickade såsom man nickar åt ett barn, hvilket förtror en, hvar de bästa smultronställena, finnas. Men han utvecklade aldrig hennes små funderingar, byggde ej vidare på hennes korthus. Han besatt den ordnjugghet och den oförmåga att följa andras tankesprång, hvilket mer än annat kännetecknar dem, hvilka vuxit upp och mognat i ensamhet.

De skulle gifta sig till våren, var det bestämdt, och Lizzie räknade redan veckorna, fast höstblommorna ännu knappast börjat knoppas.

Han talade med henne om barndomen och Mosjöholm, huru han vuxit upp mest som en vilde, huru gården sålts och hemmet splittrats efter faderns död. Men när så Mosjöholm gått honom ur händerna, hade han beslutat sig för jägmästarebanan. Ty bandet med skogarna kunde han ju aldrig bryta — »nej, det kunde jag ju aldrig bryta,» kom det mera omedvetet, ty han var inte längre riktigt

säker på sig själf, och det förflutnas konturer började slöas.

Allting, det som varit och det som var, flöt tillsammans och blef till overklighet. Och då han åratal därefter i minnet genomgick de där veckorna, föreföll det honom, som hade han inte varit med själf, utan läst det i en bok eller sett det på andra sidan rampen. — För resten är det nog så, att det bästa som unnats oss, slutligen befrias från jordemärket, att det aldrig åldras, men blir till en dröm. Och det nog inte illa, att så är.

Ibland fann han, att svärfar nog kunde ha rätt ändå. Hvad tjänade det till att bråka och släpa ut sig, när det så litet behöfdes. Världen var ju full med folk och kunde nog reda sig, hans armar förutan. Han fick något af lotusätarens ödsliga lycksalighet öfver sig. Det var så skönt att lägga ihop ögonen, att höra Lizzies stämma och känna brisen från väster.

Men gubben Wilén fröjdades i sitt hjärta åt allt detta. Han betraktade Hugo med något af segrarens öfvermod och med något af den starkes förakt. Han hade aldrig ett ögonblick tviflat på utgången, och han såg huru Hugo med hvarje dag förlorade något af sig själf, huru han allt fastare fjättrades i sin lyckas hulda garn.

En morgon råkade Hugo kasta en blick i en tidning och fann en notis om, att kvicksilfret en natt ramlat under nollpunkten i Hirvasvaara. Och dagen därpå fick han ett bref från sin vän, distriktläkaren.

— Den kommande vintern, ger nog ej den sista efter i virkesomsättning, skref denne. Efterfrågan på den utländska marknaden tenderar afgjordt till hausse. Följaktligen släppes den hyperboreiske Barrabam lös, och beten blir fruktansvärdt obegränsad. Fartygen börja lägga upp inom en månad, och

skogsfolket gör sig redan i ordning att draga från kusten upp mot landet. Men ännu stå dina storstöflar tomma! — —

*

Det var bal igen. Par om par fladdrade öfver golfvet i någon modern dans, som Bibo inte brydt sig om att lära. Han och Florence Leighton sutto vid ett fönster och språkade. Bibo rökte med en åldrig mahatmas svala oberördhet. Flo pratade nervöst hit och dit.

— Det finns något oåtkomligt öfver er, sade hon plötsligt till honom, ja, något oåtkomligt, en själisk renhet, något af en annan horisont, som jag inte begriper hvar ni fått ifrån. Ty ni lefver ju midt ibland oss och är nog inte en bit bättre än någon af oss, på det stora hela.

— Nej, vore jag det, så blefve jag stenad. Men det gör ingenting.

— Hvilket gör ingenting? —

Bibo teg. Aromen från hans cigarr blandade sig med doften från rosorna vid hennes barm.

— Tycker ni inte, att det är gränslöst kvaft härinne? Jag skulle ha lust att slå ut en ruta, fortsatte hon.

Vid det hon vände sig mot det stora fondfönstret, fick hon se ansikte vid ansikte tryckt mot glaset, grofva, väderbitna, illa farna drag, som skådade in mot ljushafvet.

— Att man inte skaffat gardiner! Hvarför stå de där och gapa?

— De ha roligt åt oss förstås. Det här gycklet förefaller dem paradisiskt.

— Tror ni då verkligen att någon finner detta roligt?

— Ja, de som stå utanför. Det finns ingenting mera lockande än en låst dörr. — Jag påminner

mig en lysande bankett i ett stort hus. Tre hundra personer rörde sig i den ogästvänligt vräkiga festvåningen.

Från värden och värdinnan ända ned till de nykläcktaste extraordinarierna uppbjödo de energiskt allt hvad de förfogade öfver af uppfostran, världsvana och allmän välvilja för att maskera huru innerligen ledsamt det var.

Jag tittade ut genom fönstret, såg vinternatten stjärnklar och stilla, högg en rökcigarr, lät den sömnige betjänten draga på mig ulstern och gick ut att draga en näsa frisk luft.

Det led mot småtimmarna, och gatan var tom, så när som på en tarfligt klädd flicka, hvilken med stora, runda blickar oafvändt stirrade upp emot de strålande fönstren.

— Förlåt mig, men hvarför står lilla fröken egentligen härute? sporde jag i tanke, att hon kommit dit för att hämta någon af de unga damerna från festen.

Hon gaf mig en hastig, misstrogen, en smula skrämd blick, en sådan där blick, som en liten snäll flickunge alldeles ovillkorligen måste ge en främmande herre, hvilken är nog vettlös att tilltala henne.

Men jag besitter nu ingalunda Don Juanstypen. Och det måste hon äfven omedelbart fått klart för sig. Ty det förskräckta uttrycket försvann bums och lämnade plats för ett litet förtroligt leende.

— Jo, jag står här bara för att jag tycker att det är så lifvadt att få se en skymt af alla herrskaperna däruppe.

— Roligt?

— Ja, visst kan det vara roligt att på det här sättet få se en smula stå't när man nu inte har råd att få komma på teatern.

Sannerligen höll jag inte på att brista ut i gapskratt, då jag nickade afsked och svängde om

på klacken. Sannerligen var det inte för rasande dråpligt!

Däruppe gingo nu trehundra personer, iförda stor gala »med bandet utanpå» och med ledsnadens demon i hjärtat och spelade i sitt anletes svett omedvetet pantomim, allt till denna lilla symamsells gamman och uppbyggelse.

De voro de stackars komedianterna, som dolde sina jättegäspningar bak chapeau-claquer och solfjädrar — hon den lyckliga åskådarinnan, som ensam njöt af all denna härlighet! —

*

— Jag upprepar ännu en gång, att det är ett kapitalt misstag! Och jag begriper bara inte huru det kunnat blifva till en slags dogm härnere, att man ej skulle kunna flotta björk. Man fäller den om våren medan safven är rikast och låter den ligga oaflöfvad — märk väl oaflöfvad — öfver sommaren. Då dunstar safven bort genom bladen och virket torkar. Sedan kvistas det ändtligen på hösten och flottas påföljande vår. — Det är hela knepet, min bästa grosshandlare, alldeles hela konsten.

Nu var jägmästare Stadius riktigt i farten. Han hade gjort bekantskap med en Göteborgsgrossör i trä, en medlem af de ortodoxa trakthuggarnas brödraskap. Inte på veckotal hade han fått rådgöra med någon skolad trämänniska. Siffror, frakter och tumtal välde ur honom, så att han hvarken hörde eller såg. — Nej, han såg alls ingenting, tills Lizzie plötsligt stod framför honom.

— Men Hugo, då...

Utan att tänka därpå gjorde han en afvärjande rörelse. Så steg han upp och bjöd henne armen.

— Grosshandlaren ser, att min fästmö enleverar mig. Hoppas att vi få fortsätta i afton.

— Att du verkligen kan tycka att sådant där är något att disputera om, Hugo. Då borde du väl snarare vara belåten med att allt det där är förbi nu.

— Allt det där förbi nu! — Men, kära barn, detta är ju mitt yrke, min lifsgärning. I framtiden skall du nog få erfara, att jag måste ströfva omkring emellanåt hela dagarna vid hyggena eller på flottningsplatserna. Och till middagen äro vi nog så illa tvungna att se någon af de där träknopparna. För resten äro de nog inte så farliga som de se ut.

— Men då vi bli gifta, behöfver du väl aldrig hålla till i skogarna. För då skall du ju bli chef för det där bolaget, som pappa brukar yra om.

— Nåja, det var ju så sant, det. I så fall blir det ju så mycket trefligare för dig. — Hvart behagar ers nåd egentligen föra sin lydige slaf?

— Jag tänkte att vi skulle gå till Sankt Eriks park. Där brukar man då åtminstone få vara i fred en smula. Tycker du inte som jag, att det är bra sällan vi få vara riktigt för oss själfva? —

— Ack, det hinna vi nog med, då vi blifvit gifta, må du tro. De flesta förlofvade påstås ledsna på hvarandra redan innan de hinna dit. Så mycket bättre för oss, när ej så är fallet.

— Ja, men ser du, jag tycker ändå...

Hon kunde alldeles inte få fram hvad hon tyckte. Dels var det alldeles för mycket, dels visste hon det knappast själf. Ibland hade hon en bestämd förnimmelse af, att de eklaterat för tidigt. Hon hade drömt om en hemlig förlofning med alla dess förtjusande små listigheter, med ett meningslöst ord, yttradt åt alla, men förstådt af endast en, med blomma bruten från någon särskild buske, med en dans, som man hellre satt öfver än skänkte någon annan.

Hon tyckte nästan, att det hade gått för lätt

för dem. De hade inte haft några svårigheter att bekämpa, några hinder att trotsa. De hade ju knappast någon enda liten hemlighet för sig själfva — ja, och detta var ändå det värsta af allt, att de aldrig kunde säga: »minns du» till hvarandra, att de ej ägde något land, fjärran från världen, dit endast de visste vägen.

Hon kom att tänka på Bibo. Hon förstod, att det måste varit med en oändlig ömhet han en gång älskat, att den kärlek, som gripit och brutit honom, måste varit en följd af de ljusblåaste galenskaper och den mest innerliga och ödmjuka dyrkan. Hon var nyfiken på hans historia, så mycket mera som hon visste, att hon aldrig skulle få lyfta på den allra minsta lilla flik däraf.

Ty ingen kunde bevara hemligheter såsom han — det var därför folk öfveröste honom med förtroenden. Hon visste, att han var vingbruten; och då han ofta slog omkring sig med dristig egoism, så skedde det för att freda sig från medlidsamma handtryckningar.

Så gingo de vägen framåt, Hugo och hon, sägande hvarandra de mest förbindliga småsaker, hvilka egentligen inte intresserade någon af dem det bittersta.

Plötsligt utbrast Lizzie, då de stodo vid det rostiga Koldinukorset däruppe i klipporna:

— Om jag kastade mig i sjön härifrån, skulle du då ge dig efter och draga upp mig?

— Snälla vän, du skrämmer mig! — Hvarifrån får du sådana där drastiska funderingar?

— Svara mig, skulle du...

— Nå, men hur kan du väl tvifla på det?

Lizzie sänkte hufvudet. — Huru kan du väl tvifla på det... Så konversationsmässigt matt det där lät!

— O, du tänker bara på ditt Norrland — jag ser det, jag ser det på dina ögon, då dina tankar gå dit. Jag är svartsjuk på det där landet. Du

måste låta mig veta någonting om det. Du måste berätta om de fräsande forsarna, så att det går kalla kårar utefter ryggen på mig och om de djupa skogarna, så att jag blir mörkrädd och vill gömma mig hos dig — hos dig, Hugo, då!

Och jägmästare Stadius bjöd till att berätta det för henne, han försökte till den grad energiskt, att han blef fysiskt trött. Men hans skildring var sådan som om en yrkesatlet tvungits att måla en tafla. Han svablade på med hela färglådan så godt han kunde. Men han kunde inte alls.

Nej, aldrig gick det att tala om skogarna så som han ville. Han visste inte själf hvarför han hörde så samman med dem, eller åtminstone kunde han ej göra reda därför. Utan då han kom in på det där kapitlet, rörde det sig mest om dimensioner och standard och blåmärkning. Det blef trä i stället för träd.

Därför var det honom ej alltför ovälkommet, då de hux flux öfverföllos af en larmande hop ur deras eget kotteri. De ämnade sig ut till Tåudden för att titta på stormen — lotsbåten hade nyss kryssat ut för att bistå en holländsk koff — och de drogo de nyförlofvade med sig.

Det var ståtligt att skåda, huru de skilda vågorna vandrade mot land, huru de rullade ihop sig i en klargrön, skumhöljd båge med ett dån, i hvilket gevärssalfvor skulle drunknat. Så störtade de till anfall mot granitklipporna legion på legion för att splittras i bränningar och piskas sönder till maktlös fradga.

Man tog märke på huru långt skummet nådde fram och fattade posto ett par tum innanför gränsen för att nästa ögonblick se vattnet rasa alldeles invid ens fötter, utan att hinna längre. Ibland hände det likvisst, att där kom ett vågberg, väldigare än de vanliga. Då gällde det att snabbt retirera. Dock,

för det mesta blef det ej tid därtill. Och man stod så plötsligt till knäna i bränningens sista ansträngning, hvilken visserligen saknade kraft att krossa, men som åtminstone grundligt vätte ned. Så att då det blef tid att återvända hem till middagen, var hela sällskapet mer eller mindre saltvattnadt.

Men, såsom Flo Leighton flämtade, där hon öfvermodigt skrattande ilade fram och tillbaka på de blanka, hala klipporna: — Det finns ingenting mera uppåt än att dansa vis-à-vis med ett haf i vrede! —

Så gick då middagen, och äfven kvällen lyckades man göra kol på, tack vare en gasterande operasopran. Efter supén satt man som vanligt länge uppe och språkade vid kaffet.

Man talade om aftonens konsert, om föregående veckas basar, om morgondagens kappsegling, om lifvet och om döden.

Den norske diktarens entonigt dofva stämma sköt upp öfver sorlet. Och efter vanligheten lät han sina ord falla ett och ett som då man droppar vademecum i vatten.

— Ser De, Døden, hvis end den bydes i sin grusomste Form, en alligevel at fortrække for det lykkeligeste Liv. Thi for Mensken...

Där bet Bibo honom af på midten, såsom han alltid gjorde, när Gulliksen kom stickande med sina benranglerier.

— Prat! sade han, så länge det inte gör ondt någonstans, och så länge man har några vissna sedlar i västfickan, så går det nog!

— Bravo, instämde friherrinnan von Brinck och klappade sina nästan alldeles genomskinliga händer, bravo, det där är just också min lilla filosofi!

Hon hade ett sätt att skrika, skratta och hosta på en gång, hvilket helt enkelt biograferade henne. Hon hade framskridet lungsiktiges ohejdade lefnadslust och öfverspända glädtighet; hon hade hållit på

att dö i sex år, nästan utan att veta af det själf. — De bröstsjuke äro dödens söndagsbarn. Och Louise von Brinck med sin skarpt begränsade rodnad, hvilken nästan föreföll rödkritad, med sin glänsande heta blick och med sin näsduk, som hon alltid mycket hastigt stoppade ned, sedan hon fört den mot munnen, hon var visserligen den lyckligaste i sällskapet.

Hugo Stadius hade fiskat upp sin förlorade trämänniska. De knöto samvetsgrant ihop sin rådplägning, där den blifvit afklippt och fyrade på med sin sakkunskap och sina principer.

Lizzie bjöd till att skämta med de andra. Men i sitt inre kände hon hela förödmjukelsens bitterhet uti att stå så alldeles utanför något, som låg honom så nära om hjärtat. Slutligen blef hon utledsen på alltihop och reste sig.

— Hugo, jag känner mig en smula trött och vill gå hem.

Han såg förströdt upp på henne.

— Du får verkligen ursäkta mig, ifall jag ej gör dig sällskap. Ser du, jag har en massa saker att afhandla med grosshandlare Stenstrup. — Men Bibo följer dig bestämdt, Bibo har ingenting annat att göra, han —

De sista orden framslungades i en likgiltigt gäckande ton och med höjd röst, så att de uppfattades af allesamman. Han som ingenting hade att göra hörde dem också. Men han var doppad i Styx för länge, länge sedan. Han upplät ej sin mun till att parera nålstynget, han ryckte inte ens på axlarna. Det var alltid så, att man fick hålla honom större räkning för hvad han inte sade än för hvad han sade.

Han bara reste sig och bjöd Lizzie armen.

— Bibo, bad hon med tonlöst trött röst, när han hjälpte henne på med kappan, — Bibo, svep om mig väl. Det blåser så kallt i kväll.

*

Det är nog så, att det allra mesta af det, som är något bevändt med, har kommit till genom tänkande; aldrig på diskussioner, då man briljerar med fraser och fakta, icke ens två och två emellan, då man vanligen söker leta sig fram till sympati, utan just därigenom, att en del besynnerligt folk — mestadels orakade tyskar — satt sig för sig själfva och riktigt stormfunderat.

Men man tänker aldrig med andakt, utom då man söker. En filosof, som hatar tobak, biter sig i tummen. Utan nikotin hade aldrig Viktor Rydberg hunnit dit han steg.

Det säges med sanning, att tobak är skadligt för hälsan. Men på sistone blifver ju allting så, och hvad betyder det väl att vi andas tyngre, blott vi komma målet närmare.

Nu är att märka, det piprökning förhåller sig till allt annat tobaksbruk ungefär som schack till räfspel. Det finns ett innerligare samband mellan det tända och det tändande hufvudet än skaftet.

Det ligger ett helt lif tecknadt i en pipa — från de första raska blossen till de yttersta tröga dragen, då det surrar i bottnen och det blir beskt och mödosamt att gå vidare. — Och de sista tobaksstjälkarna sedan, som man aldrig riktigt lyckas göra kol af. Tror du då, att han ligger där alldeles för roskull, länsmannen, såsom han heter på fackspråket? Nej du, inte sätter han sig på tvären bara på gyckel, inte. Han ligger där och vittnar om, att det ändå finns något, som aldrig ger sig, som aldrig resignerar och som aldrig tar reson, som bålet ej kan bränna, som blir äldre än sig själf, blir runan på stenen. — Och röken sedan, den vackra blå röken, som stiger upp och ringlar bort i lifvets enahanda grå, den vackra blå röken...

Hugo Stadius hade just stigit upp från frukostbordet. Han tände en pipa och satte sig att fun-

dera. Så tog han en turlista, bläddrade i fåvitsko fram och tillbaka, slängde bort den och satte sig att stirra genom det öppnade fönstret.

Bäst det var kom där en geting insusande, surrade dristigt ett par slag mellan väggarna, dunsade mot en trymå och ett par blanka kakelugnsluckor, fick så syn på strösockerskålen och slukade hastigt en mun. — Jum, jum! Det smakade bättre än klöfversöta, ja, verkligen mycket bättre! Och så rände han ännu en gång gadden i det ljufliga hvita.

Men älskade han socker, så älskade han i alla fall solskenet ännu högre, och så bar det af mot fönstret igen — — dung, dung!...

Hvad var det — — — Hvad var det?

Han blef både arg och rädd. Han flög upp och ned, fram och tillbaka. Så stannade han och gick. — Besynnerligt, högst besynnerligt! Det var ju ridikylt, men han promenerade på alldeles bara luften precis lika stadigt som på en logvägg medan en kålfjäril sorglöst fladdrade sex tum ifrån honom, utan att det fanns någon vånn till att sticka henne. Sinnet rann på honom, och han började åter att i lössläppt raseri surra upp och ned, upp och ned utan möjlighet att lösa den genomskinliga gåta, som skilde honom från kålfjärilen och ligusterhäcken.

— Stackars sate, tänkte jägmästare Stadius, han vill tillbaka till sitt folk och han förstår inte, hvad det är som spärrar vägen för honom dit.

Så föste han försiktigt den vingade varelsen till det andra fönstret, det öppnade. Och i hvinande fart sköt getingen ut i solskenet, tvenne munnar socker och en erfarenhet rikare än han inkommit.

Men Hugo Stadius tog sin hatt, vägde den ett ögonblick i handen, medan han funderade. Han kände sig alldeles som under skoltiden, då det gällde att på lördagsmiddagen visa upp en anmärkning för den

stränge fadern. — Det steg som måste tagas är alltid tungt.

Skulle han skrifva — nej, det finns intet sämre sätt att meddela sig på än skriftligen. Ett par ord räcka vanligen vida längre än ett vidlyftigt utlåtande och en enda liten handtryckning kan vara bättre än alla världens bläckiga bref.

Så tog han på sig hatten och gick ned i societetshuset för att söka någon. Han fick ej rätt på henne, men gubben Wilén satt i tidningsrummet och gladde sig åt börsnoteringarna.

— Vet farbror hvar Lizzie håller till?

— Ja, hon är hemma. Hon kände sig en smula krasslig och gick och lade sig en stund — men du är visst inte riktigt kurant, du heller, synes det mig. — Har du reda på att Liarydsaktierna stiga? — Det är inte illa, du — aderton procent! När jag kom öfver dem för elfva år sedan, ville folk knappast hafva dem till skänks.

— Låt oss göra ett par slag i parken. Det är något jag ville rådgöra med farbror om.

— Hjärtans gärna, kära bror, hjärtans gärna! — Nej, men Hugo, det är sannerligen något riktigt på tok med dig i dag.

— Ja, nog är det. — Det är... — Och så kastade han sig handlöst in i saken.

De promenerade en halftimme tillsammans. Och då de skildes, hade Lizzies pappa Hugos ring i västfickan.

Så styrde Wilén sin väg hem, utan att se någon människa, utan att tänka en tanke. Han snafvade på gatstenarna, gick förbi sin egen bostad, vände om och stapplade hem för att framföra det sorgesammaste budskap lifvet gaf honom.

Men jägmästare Stadius begaf sig till sitt rum på hotellet, ringde och sade till, att han ämnade

äta middag uppe på rummet. Han hade sannerligen ingen lust att råka de där människorna vidare.

Egentligen kände han sig inte det bittersta upprörd. Snarare lugn och lättad. De sista veckorna hade han haft en förnimmelse af, att allt måste brista och att det inte kunde vara långt kvar. Han inbillade sig, att han aldrig varit riktigt fästad vid henne — ja, han lyckades rent af intala sig, att hon ibland förefallit honom en smula obehaglig. Det är visst så med människor, att dem de gjort något riktigt ondt känna de sedan gärna motvilja för.

Han hade gett sig in i la grande vie och där hade han råkat snafva på en kjol. — Än sedan! Det hade händt många före honom. Men nu var dagdrifvarlifvet slut, och han skulle få gå tillbaka till sitt folk.

Det var ju alldeles solklart, att gubben Wilén skulle taga det så där i den heroiska stilen med många ord och omfångsrika åtbörder. Och Hugo kände på sig, huru bedröfvad lilla Lizzie skulle se ut, huru hon skulle torka ögonen och skjuta ut läppen samtidigt med att hon i sitt hjärta skulle finna sin gamla pappa en smula tragikomisk.

Nåja, inom en säsong skulle hon naturligtvis vara förlofvad med en smart kontorschef eller en nackbenad underlöjtnant. Men just nu gjorde det kanske en smula ondt. Och hon skulle naturligtvis taga till lipen ett litet tag, och mamman skulle klappa henne och säga, att när man var Joh. Fredr. Wiléns enda dotter, så — och pappan skulle fördöma honom gällt och grant. Men det skulle inte dröja så värst länge, inte, utan glömskan skulle taga ut sin rätt. Lizzie hade nog reda på, hon, att själsrörelser voro skadliga för utseendet.

Han ämnade taga följande dags morgonbåt. Men dessförinnan var det ju en hel del, som måste ordnas. Han telefonerade ett par telegram, plockade fram

ett och annat ur lådorna och började ordna med kappsäckarna. Han satte upp en promemoria på hvad han hade att göra i Göteborg och kliade sig på hakan medan han undrade, om han skulle hinna med Stockholm på en dag eller om han måste stanna där i två.

Nu kom middagen upp, och så kom kaffet.

— Är det ingen som sändt bud till mig från matsalen?

— Nej, ingen.

Det började sakta skymma. Hugo tände sin pipa och gäspade. Allting kändes så fasligt trist.

Tja, Lizzie ja! — Han kastade en blick på hennes porträtt, där hon stod på skrifbordet i tennisdräkt — hon var allt briljant vacker ändå. Hvarför skulle hon då vara så vacker, när han inte höll af henne längre? Och han mindes, hurusom Bibo brukade knäppa ihop händerna och bedyra, att hon hade de minsta fötter på denna sidan Pyrenéerna, och att hon var till den grad smärt om lifvet, att man kunde taga upp sin klocka medan man valsade med henne.

Ibland hade det farit för honom, att han ändå aldrig hade känt henne riktigt. Han tyckte, att hon ibland hade sett på honom som uti ett oändligt fjärran. — Nåja, huru som helst, så var det ju absolut meningslöst att reflektera öfver det där numera. Han hade utbedt sig hennes förlåtelse genom fadern och förklarat, att dem emellan vore allt oåterkalleligt förbi. Hvad kunde han mera göra!

Han tog upp hennes porträtt och kysste det — han tyckte, att han inte behöfde neka sig det lilla nöjet. Han undrade huru det skulle vara, ifall de möttes ännu en gång, om tjugu år eller så. Då skulle de väl båda två ha hunnit att se rakt igenom lifvet och konstaterat, att det hela ändå var bra futtigt att göra väsen af. Kanhända skulle de då trycka hvarandras händer som gamla vänner och

ägna en dum liten fras åt allt det där, som för länge sedan varit hade. Man blir ju så klok med åren, påstås det.

Han mindes huru de för tjugufyra timmar sedan suttit uppe på klipporna, huru ironiskt kyligt han hade bemött alla hennes små funderingar. Han mindes, huru skamligt han hade vårdslösat henne hela dagen; huru han alldeles gått upp i den där otäcka virkesleveransen, som Stenstrup bragt på tal, och huru han låtit Bibo följa henne hem.

Bra besynnerligt ändå, att Bibo skulle följa henne hem den sista kvällen — tusan, så eget!

Han började hastigt vandra fram och tillbaka på golfvet, uppfångade sin blick i spegeln, tvärstannade och såg sig själf i ögonen. Det blef honom en smula mindre dunkelt, det där han hört sägas, att människor kunna blifva rädda för sitt eget jag. Så slog han handen i bordet, så att där blef märke efter hvarje knoge.

— Hugo Stadius, har du blifvit galen! ropade han till sig själf — eller har du varit galen förut för att blifva klok nu? — Hvilket är bättre, att hafva burit sig åt som en förbannad åsna och envisas i samma stil, eller sträcka ut handen och göra allting godt igen!

Han kände huru ursinnigt han älskade henne nu. Och han kunde inte fatta hvad som farit i honom på morgonen, då han rusade iväg och talade vid hennes far.

Genast, ofördröjligen skulle han gå till dem. För hela familjen skulle han falla på knä, bedjande dem om tillgift. I bottnen af ödmjukhetens dal skulle han träda ned och bedyra, att han burit sig åt alldeles utsökt sluskigt. Så länge han lefde måste han trösta Lizzie för dessa timmar af sorg. Aldrig ett ögonblick föll det honom in, att hon kanske ej mera ville veta af honom efter detta.

— Nu få ni allt stilla eder resfeber, mina värderade vänner, skrattade han åt de öppnade kappsäckarna och sparkade bärremmen under soffan — ja, nu, få ni allt mörk arrest ännu en tid. — Tyst hvad var det?! — Någon... någon kom... kom i korridoren och lade handen på hans dörrlås. Så öppnades dörren — ack, det var ingenting annat än Bibos gula flanellkostym, som trädde in i det halfmörka rummet — bara Bibo.

Han tvinnade nervöst sitt klockarmband. Och då han kom närmare, varseblef Hugo, att hans ansikte var lika hvitt som skjortbröstet.

— Är du härinne, Hugo? sporde han och såg honom rakt i ansiktet.

— Visst är jag inne, det ser du väl.

— Ja, naturligtvis — men jag frågar i alla fall ... jag frågar! Och han sjönk ned i soffan, utan att taga sina ögon från Hugos. Jag frågar i alla fall. — Å, Herre Gud!...

Hugo Stadius såg stelt på honom, ryckte till sig en blyertspenna, bröt sönder den i småbitar, reste sig och strök sig ett par gånger öfver pannan. Man kan misstaga sig på allt här i världen. Men det som han nu läste i Bibos ögon talar sitt eget språk.

— Huru skedde det? flämtade han.

— Kloral!

— Kloral?

— Ja, men det kommer att stå i tidningarna, att det var feltag på flaska. Det är min idé. Aderton år Hugo — bara aderton stackars små år. Och så hon älskade dig — — jag har ett bref. —

— Ett bref!

— Hon gaf mig det vid tretiden — knappast en timme innan — se här är det.

Hugo Stadius sjönk ned i stolen och lät det hvita kuvertet ligga kvar på bordet. Och vid det han stirrade på utanskriften, föll det för honom,

att han aldrig sett hennes stil förut, aldrig förrän nu. Så tog han det och läste:

— Vännen min, skref hon, jag går bort och blifver dig till ett minne.

Stackars gamla Bibo talade en gång om människor, hvilka lefva för ett mål och om människor, hvilka lefva på ett minne. Jag vågar hvarken det ena eller det andra. Jag har förlorat greppet på lifvet.

Dock, innan jag går, måste jag säga dig en sak:

Du skall snart finna någon som skall taga ditt hjärta, och du skall hålla af henne och du skall finna egenskaper hos henne, hvilka du aldrig fann hos mig. Ty då är jag dig så fjärran.

Minns då detta: Du får aldrig försäkra henne, att du blott t r o d d e det du älskade mig, att hon är den första du hållit kär och att din känsla för mig endast var ett flyktigt svärmeri. Utan sök då hellre låta bli att alls nämna mig.

Ty vet, att ett ungdomsminne är heligt. Det kan inte försvara sig. Det är värnlöst och det får ingen svika. —

A Dieu!

Lizzie.

Detta är det sista, det allra sista jag skrifver här i världen. Jag minnes, att, då de lärde mig skrifva, hade jag alltid så svårt för stora D, och detta är jag inte fri från ännu! — Huru kort och trångt är ej lifvet. Huru skiftande i alla färger, huru dallrande i alla toner! Blott döden är ständigt densamma — tänk, döden Hugo...

Den blå flickan på andra sidan sjön.

"Om du ej kärlek kallat det, jag sagt,
det var ett svärd,
men sen du talat har, så tror jag dig —
och dör." —

Sista gången jag såg honom var ett år i höstas, då vi båda befunno oss på genomresa i hufvudstaden. Vi kommo öfverens om att äta middag på Rydberg. Och på slaget fyra såg jag honom korsa Gustaf Adolfs torg med sina långa steg.

På det hela taget hade han förblifvit samma snälla gosse han ständigt varit. Rösten lika vänlig och lågmält, rörelserna lika trögt betänksamma.

Dock föreföll han tämligen förfallen. Han hade doftat konjak redan då vi möttes på morgonen. Och nu vid middagen lät han den ena flaskan Chambertin förblöda efter den andra, utan att spriten tycktes inverka det ringaste.

Han hade rest till Stockholm med uppdrag att köpa tre unghästar åt Tellep på Skälboö, där han länge gått som ett ondt samvete. Och nu skulle han återvända till landet igen.

Men kvällen därpå, då jag satt på båten, som förde mig norrut, drog jag mig till minnes allt hvad jag hört om honom och om henne, liksom jag gör det ännu en gång i denna tysta vinternatt. Det är lappverk, sammanfogadt af spillror från hundra

håll. Mycket är väl sant och mycket är väl lögn. Hvar gränsen går vet jag ej.

I så måtto var han ju en svag människa, att han aldrig repade sig efter slaget, utan förblef en af de öfverkörda. Men äfven Klafvan — vi kallade honom alltid för Klafvan — hade sin storhet.

Aldrig koketterade han med sitt öde, likt tiggaren med sitt träben, aldrig förledde det honom att docera som väckelsepredikanten med sitt stormiga förflutna. Hos honom fanns endast en stor, stum sorg, och ingenting annat.

Och det finns ingenting, som drager sinnet så undan från bråddjup och höjder som en stor, helig, åt ingen anförtrodd ungdomssorg. Den tränger tillhopa latituden mellan smärtans dystra nord och glädjens soliga söder. Man blir likgiltig för så mycket som fordom vidgat eller sammansnört ens bröst. Ja, latituden blir allt trängre, tills det inte mera finnes någon latitud, utan man står där, okänslig för värme och köld.

Hunnen dit, har man gjort sitt bokslut och är redo, har man nått kulmen för ett människolif, inåt. Men utåt är man såsom ett stillastående vatten, hvars yta ej speglar något annat än en själ i ro.

*

Alla människor ha reda på anledningen till, att Klafvan hamnade på Skälboö, att då han genomgått nedre sjunde, klassföreståndaren, hvilken var en förståndig och ömhjärtad människa, sade till hans pappa, att, därest sonen sutte på skolbänken ännu ett år, det vore fara värdt, att hans klena bröst skulle taga skada för lifvet.

Sällan hade kontoristerna i importfirman Timberg och Wilson haft så lugna dagar som under de veckor, hvilka följde detta klassföreståndarens

meddelande. Ty gubben Timberg gaf bums affärerna en god dag för att kuska Europa rundt med sin Klas och förevisa honom för alla renommerade bröstspecialister. De knackade honom på bröstet och ryggen, de lyddes i lurar. Somliga förklarade honom frisk och färdig, men flertalet lät undfalla sig något om högra lungspetsen, förordade ett år i Davos samt sedan ett härdande lif i skog och mark.

Selim Timberg var en förståndig karl. Visst gjorde det honom ondt att aldrig få se pojken i husarens granna attila eller i hofrättens allvarliga uniformsrock — ty juristerna äro ändå kavalleriet bland de civila — men han tröstade sig med, att det ändå vore bra mycket bättre detta, än att alldeles mista honom.

Så sändes han till d:r Turbans sanatorium på högplatån därnere i Alperna.

Klafvan med sitt stilla, lugna sätt, sina vänliga grå ögon, sin hänsynsfullhet och sin förtegenhet blef afhållen som få i denna besynnerliga, till tvungen sysslolöshet dömda värld, där alla ville prata, men där så få orkade höra på. Från alla väderstreck hade de samlats dit, börsmän som andats döden i den skumma kontorslokalens damm, pennans martyrer med bröstkorgen intryckt af skrifbordskanten, tjuguåringar, hvilka börjat hosta, sedan de, upphettade af dansen, flirtat för länge på den månskenssilfrade verandan, samt inbillningssjuke, inbillningssjuke i massor, hvilkas oafbrutna pilgrimsfärd från den ena kurorten till den andra skänkte dem deras hela lifsinnehåll.

Men när året var lidet, och Klafvans bröst blifvit läkt, lämnade han vännerna därborta och återvände till Sverige för vidare befordran till den plats, där hans lefnad sedan skulle förflyta.

Hvarför han just kom till Skälboö, vet jag inte.

Anledningen var väl den, att Stellan Tellep hade namn om sig som ovanligt insiktsfull landtbrukare. Hvarför Tellep gift sig med sin fru, vet jag inte heller, och att de inte skildes redan efter första eller andra eller tredje året, utan allt fortfarande lefva tillsammans, är en gåta, hvilken jag ännu någon gång grubblar öfver.

Rosa hade ju tagit honom för de många pengarna, för det stora, stolta Skälboö, för längtan efter eget hem, frestelsen att få befalla och att blifva lydd.

Med de spasmodiska ryckningarna i sitt lilla spotska fågelansikte, med sina ohörbara rofdjursfjät, med sin iskalla ironi och sin äflan att ständigt verka osympatisk, var Stellan Tellep i mångt en sällsam företeelse. Hvilka vägar hade han då vandrat innan han blef den han blef?

Ibland kändes där en varm fläkt tränga fram genom allt det bottenfrusna hos honom. Hvarifrån kom då denna? — Var han bara en liten elak och besynnerlig narr eller var han en dubbelgångare! — De största aktörerna ha aldrig satt sin fot på scenen. —

Hvad Rosa beträffar, kunde hon intressera sig för hvad som helst — sport, välgörenhet, trädgårdsskötsel, Tolstoi, teosofi, allt möjligt — till en tid. Men hon återvände ständigt till kläder och kurtis. Detta var det centrala i hennes lif.

Hon var som en paradisfågel i en granskog. Ty Skälboö ligger tämligen aflägset. Och de fåtaliga grannarna, Bunges på Hista, Lindholms på Fållökna, Anneldhs på Loos äro idel hvardagsfolk, pliktmänniskor från far till son, från mor till dotter, enkla, stela, styfsinta, oförstående och inte så litet misstänksamma.

Men om höstarna, i början af september, då skörden mejats och tröskverken surra som jättehumlor, då bad- och brunnssäsongen slutat, då brukar den gamla gården helt plötsligt yrvakna och fyllas

med gäster. Allting vändes då lusteligen upp och ned, paradvåningen en trappa upp, som stått tillsluten sedan jul- och nyårsmiddagarna, öppnas på vid gafvel. Kokerskan ersättes med en Stockholmskock, och middagen framflyttas till klockan sex.

Eleganta toaletter flyga djärft öfver den nykritade tennisplanen eller fladdra själfsvåldigt i den stora vildvuxna parken med dess illa åtgångna statyer af Olympens glada gudar, bössorna smälla på jägarepassen, och herrarnas röda ridrockar sätta en käck klick karmin i höstlandskapet. Vackra flickor dunka yra melodier på flygeln och dansa Cake Walk och Washington Post och röka cigarretter och göra odygd och svärma och förälska sig och glömma och glömmas.

Rosa Tellep är född världsdam. De enda veckor hon lefver sitt eget lif är nu.

Och när jag sett henne under dessa bullrande höstdagar, har jag aldrig kunnat låta bli att tänka på dessa vilda djur, hvilka, trots lång fångenskap, dock ständigt bibehålla sina ursprungsinstinkter, hvilka aldrig riktigt kunna tämjas, utan hvilka, då buren öppnats, då gallret brutits, då snaran slitits, gå tillbaka till sitt folk och blifva lyckliga.

Jämför henne med hvem som helst, alltid är hon förmer. De andra kunna ju äga sina fel och dygder i större eller mindre skala. Men Rosa Tellep är ensam, alltid drottningen, royale quand même. Och jag tror näppeligen, att något smickrat min fåfänga mera än detta, att hon på en bal på Loos sände en kavaljer att leta rätt på mig genom hela det stora huset med hälsning, att hon behagade dansa damernas vals med mig.

Ändå är hon ju inte precis vacker och har aldrig varit det heller, så vidt jag kan minnas. Är det då hennes sätt att tala, att se och att röra sig, som gör att de flesta, hvilka korset hennes väg, blifva

en smula tystlåtna, då Rosas namn ryckes in i konversationen.

Själf tror jag, att hon aldrig varit förälskad eller ens känt ömhet för någon annan varelse än för Klafvan. Men där var det hopplöst. Han hämnades omedvetet alla de andra.

Det var dumt af henne, det där med Klafvan, dumt och misslyckadt från början och till slut. Och för resten alldeles obegripligt. Annars var hon ju så klok och kall och klar, ägde åt alla håll en begåfning, hvars universalitet blef så föga uppmärksammad, därför att den inte parades med energi. Hade hon inte föraktat själfva ärelystnaden såsom något simpelt, skulle hon gjort sig ett namn på hvilket område hon valt. Hade hon lefvat under l'ancien régime, skulle hon styrt Ludvig XV:s Frankrike med mindre guld än Jeanne Antoinette Pompadour och Ferdinands Neapel med mindre blod än Emma Lyons.

Men dessa veckor, då den stora höstinvasionen härjade Skälboö, var Klafvans svåra tid.

Sällskapslifvet hade ju aldrig legat för honom. Och under de långsamt flydda åren på den tysta, gamla herrgården hade hans skygghet tagit allt bestämdare karaktär. Vanligen reste Telleps till Karlsbad strax på nyåret. Han var då ensammare än någonsin under dessa korta vinterdagar, när arbetet med landtbruket började sent och slutade tidigt, och då dessutom flere af de fåtaliga grannarna vistades i hufvudstaden för riksdagen eller för hälsans vårdande.

På detta sätt vändes han håg så småningom åt studier. Från middag till kväll satt han ensam i biblioteket med sin kaffekopp och sin korta pipa, läste gamla svårtydda filosofer eller klassiska historieskrifvare och grundade och tydde och var på det hela taget mycket lärdare än vare sig han själf eller någon annan hade reda på.

Nej, aldrig kunde han med det lustiga lifvet under jakttiden. Öfver hufvud taget låg det lustiga aldrig för honom. Utan i början af september reste han helst bort ett tag, for och hälsade på sin gamla pappa och upphörde aldrig att förvånas öfver gubbens envishet att samla ihop en massa pengar, hvilka hvarken han själf eller sonen egentligen behöfde.

Han var äfven bortrest den hösten Vivika Waltinson första hösten gästade Hista. Hade han upprepat detta påföljande år, skulle han inte gått så hårdt åt bourgognen, då han och jag sist råkades på Rydberg. Nej, helt visst inte!

Hvarför skulle han då slitas ur sin svala ensamhet in i den heta, vanskliga kärleken, och gå under!

Hvad som drifver malen in i ljuset för att dö där, det veta vi icke.

Folianter hafva skrifvit härom, och millioner hafva läst det. Assur-bani-pals kilskrifna tegelstensbibliotek och Elzevirernas styfbladiga duodeser äro fyllda af sagan om ljuset och malen och döden.

Men de som skrifvit och de som läst hafva ej rätt vetat, hvarom de skrifvit eller hvad de läst.

*

Vivika Waltinson hade varit pensionskamrat med Louise Bunge, och de båda flickorna hade hållit trofast ihop alltsedan. Hvarje vinter brukade Loulou bo en månad eller så hos Waltinsons i Stockholm, och hvarje höst lofvade Vivi att resa till Hista, men sände regelbundet återbud i sista minuten. Ändtligen kom hon dock och stannade i tre veckor.

Men den hösten talade man egentligen inte om någonting annat än om Vivika Waltinson. Och när Klafvan kom åter till Skälboö, fick han veta, att han gått miste om att se den mest förtjusande flicka i de förenade konungarikena.

De snåla Lindholmarna hade tagit ett djupt tag i pungen och ställt till en bal till hennes ära, en fest, där ingenting sparats för att förvandla det tråkiga Fållökna till ett sagans slott. Åke Anneldh skref ett poem till hennes lof, och gamle Bunge bedyrade ännu på nyårsmiddagen för hvem som gitte höra på, att bara Vivi vinkade åt honom med sitt lillfinger, skulle han bums skilja sig från sin Josephine, fast hon i trettioett år varit honom en god och trogen maka.

Så gick då hösten och vintern. Påföljande sommar brådmognade allting. Man började slå vallarna före midsommar och måste taga itu med trösken tidigare än vanligt. I allra värsta brådskan — det var i början af september, just då de första jaktgästerna började dugga ned öfver Skälboö — gick lokomobilen sönder, och gårdssmeden trodde sig ej om att kunna iståndsätta den.

— Jag får väl rida öfver till Hista och bedja dem låta Greberg komma hit och laga maskinen, föreslog Klafvan Tellep, där de stodo och brydde sina hufvuden öfver det bräckta kugghjulet.

Ja, det vore nog bäst att få det i ordning med ens.

Det är inemot en mil mellan Skälboö och Hista. Dagen var så vacker den endast kan vara i september, och Klafvan kände sig genomströmmad af detta sömniga välbehag, som man erfar under en lång traf på en god springare. — Så stack Histas hvita trappgafvel fram genom löfverket, och snart gnisslade den breda gårdsplanens grus under hästens hofvar.

På trappan satt ett ungt fruntimmer och sydde. Vid det hon hörde hästtrampet, såg hon upp. Klafvan, hvilken var litet närsynt, upptäckte henne ej, förrän han hunnit alldeles fram till byggningen. Men då deras blickar möttes, vardt han med ens blodröd i ansiktet och höll in hästen så häftigt, att

den stegrade sig en smula. Så blef han sittande där alldeles orörlig med tyglarna i hand och bara tittade.

Den unga damen reste sig litet grand tvehågset.

Här kommer en främmande herre ridande, en herre i lång gul dammrock, stannar vid trappan utan att stiga af, endast stirrar på henne, stirrar med omätlig häpnad. Han har ett uttryck i ensiktet som om han återfunnit en vän, förlorad för honom sedan tusen år. Ingenting hos honom antyder, att han är rubbad. Men hvad är det då? —

— Kanske jag... stammar hon, men afbryter sig genast.

— Förlåt mig — — han kastar en blick på hennes vänstra hand och rodnar ånyo, denna gång ännu starkare — förlåt mig, fröken, men jag blef verkligen häpen.

— Häpen, häpen, upprepar hon långsamt, medan han sitter af och slänger tyglarna åt en stallpojke, som kommer springande från köksflygeln, — inte kan ni mena att ni blef häpen för min skull!

— Jovisst — för er skull, fröken.

— Men hvarför i all världen —

— Därför att fröken är Den blå flickan på andra sidan sjön. — — — —

Hon hade misstagit sig. Den långa gula dammrocken, som suttit och stirrat på henne från hästryggen, hade verkligen varit rubbad. Och med ett litet utrop lämnade hon verandan och skyndade ned i parken.

Väl där, skrattade hon en smula nervöst. Huru var det nu igen han hade sagt? — »Den blå flickan på andra sidan sjön.» — — Men tänk om hon *inte* vore galen då! —

Hon började fundera på saken. — Den blå flickan på andra sidan sjön. — Kanske hade han

misstagit sig och trott henne vara någon annan. — Men tänk, om han inte misstagit sig då! — Tänk, om hon till slut verkligen vore hans blå flicka — hans blå flicka — — —

Hon sökte draga sig till minnes alla människor hon mött, den ena efter den andra. Men innan hon hunnit förbi det första tjoget, var han där igen i hennes inbillning, oafvislig och oundviklig, satt där till häst i sin gula dammrock med mössan i handen och gäckade alla hennes gissningar och förbryllade henne mera än någonsin.

— Nej, grubblar jag på detta, blir jag snart lika tokig som han, sade hon till sig själf och gjorde ett slag ned till stranden, där småpojkarna öste båten efter en segeltur.

Hade hon varit karl, skulle hon bums skickat upp någon af pysarna för att taga reda på hvem den främmande var. Nu var hon flicka och ville därför behålla gåtan för sig själf, hellre än att få den löst på detta triviala sätt.

Men Klafvan såg sig om efter henne, tills den ljusa klänningen försvunnit bland allt det gröna, och sedan gick han in till herrn i huset.

Baron Bunge var den allra vackraste och älskvärdaste gamla herre man någonsin kunde finna på, och dessutom behäftad med alla möjliga förlegade hidalgofasoner. Han lät aldrig skjuta sina uttjänta hästar, utan då dessa inte längre orkade med vare sig ryttare eller lass, fingo de en slags pension, gingo oskodda om somrarna i den grönaste hagen och mumsade vintrarna om den präktigaste hafren. Han åt aldrig sallad, som han inte själf tillagat — häraf hans namn Salladin — och fortsatte aldrig att röka en cigarr, sedan askan fallit första gången. För öfrigt skeptiker till den grad, att han till och med drog i tvifvelsmål penningens allmakt.

Klafvan och Salladin hade just aldrig haft så

värst mycket att säga hvarandra. Men denna dagen var allting som omvändt. Af okänd anledning hade filosofen på Skälboö blifvit besatt af en pojkaktig uppsluppenhet. Och de bägge gubbarna, den tjugusexårige och den sextionioårige, hade alldeles ofantligt muntert i hvarandras sällskap.

— Du kommer väl hit och jagar om fredag, bad Bunge, då de länge och väl skakade hand till afsked, vi ska ha en liten schnitseljakt, som du vet.

Och för en gångs skull skyllde Klafvan hvarken på arbete eller brådska, utan sade blankt ja och tackade till på köpet.

Vid middagen skulle ingen, som rätt uppmärksammat Vivi, kunnat undgå att finna henne särdeles besvärad. Men hon slapp lyckligt undan all granskning och alla gliringar. Där fanns uppenbarligen ingen som visste af hennes äfventyr med den gula dammrocken.

— Har inte Klafvan varit här i dag? sporde friherrinnan plötsligt sin man. Jag tyckte precis att hans gula rock skymtade i allén.

— Nej, inte Klafvan, men en som var honom förvillande lik till utseendet.

— Hvad menar du?

— Jo, jag menar, att pojken var som en nyslagen slant. Hans ungdom har visst börjat först i dag.

Nu var det omöjligt längre för Vivi.

— Klafvan, det var då ett konstigt namn — hvem heter så?

— Ack, känner du inte honom — nej, det var sant, han hade ju rest bort då du var här förra hösten. Nå, honom blir du nog bekant med.

— Ja, han har lofvat att komma hit på fredag.

Och med detta måste hon låta sig nöja. Hon vågade ej drifva forskningarna längre. —

— — —

Men när Klafvan kom hem igen, satt man redan vid middagsbordet.

— Du gjorde dig då just ingen brådska, menade Stellan Tellep.

— Nej, Salladin ville aldrig släppa mig. Du vet ju själf hurudan han är, när någon kommer dit öfver.

— Nå, han lofvade väl att låna oss sin smed på några dagar, så att maskinen blir lagad?

Klafvan hade just fört skeden till munnen, men han måste sänka den igen.

— Smeden — tusan också, det glömde jag alldeles bort.

Tellep kastade sig baklänges i stolen och gapskrattade. Det var mera sällan han kostade på sig något dylikt, men detta var nu för galet. Hvad i fridens dar hade det tagit åt Klafvan?

De främmande skrattade också. I allmänhet gjorde det folk godt att få skratta åt Klafvan.

Äfven Rosa skrattade. Ett litet tyst och listigt skratt, som borde sagt honom, att han redan var genomskådad. Men detta insåg han icke, lika litet som försåtet i hennes fråga:

— Nå, då kanske inspektoren är snäll och rider ditöfver en annan dag och talar med baron Bunge om smeden.

Utan han gick med förbundna ögon direkt i fallgropen och svarade:

— Ja, jag har just lofvat mig dit i öfvermorgon igen.

*

På fredagen kom Klafvan mycket riktigt öfver till Hista, kom alldeles i sista minuten, innan sällskapet skulle begifva sig ut. De bjärtröda rockarna sutto redan i sadeln, då hans stora fux morskt traf-

vade upp på gården. Äfven ett par af damerna ämnade deltaga, däribland fröken Waltinson.

Ingen dräkt kläder damerna bättre än den långa svarta ridklänningen med den lilla rundkulliga hatten — eller åtminstone tyckte Klafvan så, då han närmade sig henne, sade sitt namn och fick veta hennes.

Men denna gången var det hennes tur att, rodnande och förvirrad, stamma något slags svar på de två eller tre artiga betydelselösheter han riktade till henne, innan han fortsatte att hälsa på det öfriga sällskapet.

Sedan bar det då af i mördande karriär öfver mejade gärden och preparerade gärdesgårdar, öfver den hvassa åkerstubben in i skogarnas mjuka ljung genom sviktande flyn och halkiga moras.

Lösa tyglar, färdiga att blixtlikt stramas åt för att stödja en snubblande häst, svettig panna och flämtande bröst, men kallblodigt spejande blick, tvungen att med en handvändning afgöra, hvar springaren måste fram.

Stellan Tellep stack i väg som en cowboy med håret på ända, sedan en gren strukit af mössan hans, den tjocke och glade Åke Anneldh svor och pustade vid hvartenda hinder, utan att dock blifva kamraterna efter, filosofen på Skälboö däckade två resor, men höll säkert fast tyglarna i sin sammanknutna hand, kom upp igen och skötte sig som en hel karl. Endast doktor Edbergs häst tog ledningen från sin herre, durkade hemåt med honom och galopperade rakt in i stallet med en fart som föga harmonierade med ryttarens säflighet.

Efter halali red Klafvan fram till fröken Waltinson och fortsatte att tala med henne om en massa likgiltiga ting. Hon svarade både enstafvigt och tankspridt, både sårad och förvånad öfver, att han ej med ett ord vidrörde deras föregående besynnerliga sammanträffande på verandan. Vid mid-

dagen förde han henne till bordet, oförskräckt undfägnande henne med en mängd filosofiska betraktelser, hvilka han först afslutade vid kaffet, då de slagit sig ned för sig själfva i ett hörn af den stora gula salongen på Hista.

— Bland alla odrägliga människor jag träffat på är denne numro ett, tänkte Vivi. Men på samma gång hade hon alldeles klart för sig att hon hvilken sekund som helst skulle komma att tycka motsatsen.

I början hade hon inte alls lagt märke till, att han, medan han talade, lekte med ett litet silfverstift af orientaliskt silfverfiligrans, mycket karakteristiskt, för resten.

Men så fort hon fick se det, slog hon ihop händerna och gaf till ett utrop. Detta var då det allra besynnerligaste hon någonsin upplefvat.

— Vet ni, att jag i många år förgäfves letat efter det där pennstiftet ni har i handen!

— Vet ni, att jag precis lika länge har sökt er själf, fröken? fortsatte Klafvan och gaf henne åter den lilla pennan.

Vivi strök sig öfver pannan.

— Ni tror inte... ni har... jag vet knappt... ni har hållit mig på pinbänken i tre dygn nu. Vore det då inte skäl att visa barmhärtighet genom att lösa den gåta, hvaruti ni inspunnit oss båda! — —

Klafvan böjde på hufvudet.

— Jo, hvarför inte!

Och sedan berättade han ungefär som följer.

Sommaren innan Klafvan slutade skolan för att resa till Davos var den sista han vistades i skärgården. Fadern, som aldrig trifdes två år i rad på samma ställe, utan alltid fann den plats odräglig han senast bebott, brukade hyra än här, än där vid fjärdarna. Denna gång hade han valt ett sund, ett långt smalt sund, sådana Stockholms skärgård är så frikostig på. Och stränderna å ömse sidor om sundet gar-

nerades med villor, bebodda af hufvudstadsbor, hvilka, efter hemortens bruk, lefde hvar för sig, utan att taga minsta notis om grannarna.

Grosshandlare Timberg reste dagligen ut och in. Ibland kvarhöllo dock affärerna honom i staden, så att han först kom ut på lördagen. Då fick Klafvan gå där hela veckan mol allena med den gamla hushållerskan. Allting i lifvet, hans lynne och läggning, de förhållanden hvari han försatts, hade ständigt pekat mot ensamhet.

Robinson vistades ju i tjugu år på en obebodd ö, men fann i alla fall en vän, och detta till och med på en fredag. Klafvan var i det närmaste lika ensam, men aldrig skänkte ödet honom någon förtrogen.

Dock, böcker och portör och metspöet och långrefven äro inga dåliga kamrater, och af sådant fanns där fullt upp. Hela förmiddagarna brukade han sitta på bryggan och meta, satt där i solgasset och följde flötets nickningar, genomlefvande ändlösa röfvarromaner, där Skinnstrumpa och Hjortdödaren och där den siste Mohikanen sprängde öfver prärierna eller lurade i buskagen i sällskap med honom själf.

En morgon, då han kom ned till sin brygga, upptäckte han att han fått en kamrat. Ty på bryggan midt emot satt en tolf eller tretton års tös och metade, satt på själfva broräcket i en kort blå klänning och dinglade med ett par långa blåa ben.

Afståndet var för långt, att han tydligt skulle kunna urskilja anletsdragen. Men med tillhjälp af en femtonårig fantasi hade Klafvan tämligen klart för sig hur hon borde taga sig ut. Då han metat upp sin första mört, höll han den triumferande öfver hufvudet, aftagande sin hatt med en storartad åtbörd. Och den blå flickan på andra sidan sjön lät honom förstå, att hon i högsta grad senterade hans uppmärksamhet.

På så sätt höllo de båda barnen på och telegraferade till hvarandra hela sommaren, gjorde hvarandras bekantskap och blefvo vänner, utan att någonsin hafva sett hvarandra på nära håll, än mindre växlat ett ord. Stumma hälsningar och barnsliga tankar gingo öfver vattnet, från ö till ö.

Klafvan måste tillstå, att detta med den blå flickan på andra sidan sjön var det allra bussigaste som någonsin händt honom.

Och så fattade han då sitt beslut, ett stort beslut. Han skulle ro öfver och hälsa på henne. Dag från dag skulle han gömma i den stora sumpen allt hvad han metade upp och skänka henne. Han skulle öfverlämna fångsten med ett tal, med ett riktigt tal.

— Min fröken, skulle han säga, min fröken!»

— — — ja egentligen var det endast dessa tvenne ord han gillade. Resten af anförandet formulerades dag från dag på olika variationer, tills han en morgon med dunkande hjärta klef ned i den hvitmålade, rankiga snipan och började ro.

Men innan han hunnit ett halft dussin årtag, dansade alla de olika vändningar, han listat ut, fransäs i hans hufvud. Där fanns absolut ingen möjlighet att reda ut härfvan, utan Klafvan styrde åter stäfven mot hemmets strand, drog upp båten med en suck af lättnad och återvände till sin brygga och sitt metspö, likvisst med en allvarlig föresats att lyckas bättre än annan dag.

Den dagen kom aldrig, men hösten kom, då han måste flytta in med sin pappa till den tråkiga staden.

Så fort Klafvan kom ombord, blef han förskräckligt förlägen. Ty den första han fick se på akterdäcket var den blå flickan på andra sidan sjön. Han tog plats så långt som möjligt ifrån henne, men tittade i smyg, då han trodde sig obemärkt. Själf föreföll hon fullkomligt obesvärad af hans när-

varo och nickade till och med vänligt åt honom, hvilket han besvarade med en fumlig bock.

Hon ägde redan detta lugna och lediga uppträdande, som betvingas af en oomtvistad ställning i sällskapslifvet, paradt med medvetandet om, att folk tycker allt, hvad man företager sig, vara bra.

Men när Klafvan suttit en stund och tittat, repade han mod till den grad, att självförhäfvelsens anda fick makt öfver honom. Där stod en pojke på mellandäck, en lång grabb, hufvudet högre än han själf. Klafvan gick fram till honom, stoppade händerna i byxfickorna, spottade och sade:

— Du är inte så stark som jag, mårrutro!

Den långe såg ned med omätligt förakt.

— Du för dej, tjö!

I samma ögonblick låg den långe pladask raklång på däcket, reste sig och lommade bort.

Klafvan kastade en segerstolt blick omkring sig. Där satt den blå flickan på andra sidan sjön med ögonen glödande som eldkol i hufvudet. Klafvan återtog ej sin förra plats, utan satte sig alldeles midt emot henne, viss om hvar han hade sina sympatier.

Men gamle Timberg skrattade mera än han gjort på mången god dag åt uppträdet med den långe. Han var så förbluffad, att han alldeles icke förmådde fatta hvad det var som farit i hans pojke, den lilla snälla stillsamma Klafvan, hvilkens hand han aldrig sett lyftas i vrede.

Klafvans blåa vän hade en bok bredvid sig, som hon suttit och skrifvit uti. Klafvan undrade hvad hon skref. Om en stund lade hon boken och pennan bredvid sig på bänken. Boken blef liggande kvar, men pennan slant ned emellan bänkens spjälor och rullade öfver däcket till Klafvan, som ju satt midt emot. Då den kommit inom

räckhåll, sköt han hastigt fram foten och höll den kvar, tills han oförmärkt lyckades taga upp den.

Nio år efteråt lämnade han pennan tillbaka, utan att han nänts skrifva med den en enda rad.

Natten efter det Klafvan berättade detta för Vivika Waltinson, lågo både hon och Louise Bunge, hennes bästa vän, vakna till klockan fyra på morgonen. Loulou, som fick veta alltihop från början och till slut, likvisst under de grufligaste tysthetslöften, anförtrodde det sedan åt sin näst bäste vän under samma högtidliga bedyranden. Fjorton dagar efteråt, på en nachspiel på Bälingeholm, talade Tarras Ulff om det för nio stycken herrar. Vi fingo alla veta det under tysthetslöfte, och under kraf och samma löfte låter jag den nu gå vidare till de få, som ännu ej känna den. — — —

*

Salladin hade haft rätt. Nu först stod Klafvan vid början af sin ungdom. Den blef kort, räckte endast några få månader. Men han hade i alla fall haft sin tid.

Jag har hört sägas, att efteråt, då Vivika Waltinson för länge sedan bar en annans tillnamn, många gånger efteråt, då där händelsevis kommit någon i hans väg, som påmint om hans blå flicka, om ögonen eller håret, — ty dessa tvenne ting voro ju det märkvärdiga hos henne, — så skall Klafvan hafva tystnat för den kvällen eller plötsligen försvunnit för att en dag eller två efteråt visa sig lika saktmodig och snäll och undfallande som vanligt. Men blicken ur hans öga och skälfningen af hans hand förtalde, att allt detta inte kunde räcka länge, utan att han ryckt närmare den gräns barmhärtigheten satt. — — —

Nästan dagligen voro de tillsammans den där

hösten. De träffades på Hista, de träffades på Fållökna, Täby och Skälboö och öfverallt annorstädes, för resten.

Om ja och nej blef där aldrig tal dem emellan. De kallade hvarandra aldrig ens vid namn. Klafvan hade ännu allt för mycket kvar af skolpojken, som satte sig så långt han kunde från henne på ångbåten.

De omständigheter, hvarunder han lefvat voro så skiljaktiga från dem, i hvilka hennes öfriga herrbekanta vuxit upp. Och därför var han dem ock så slående olik. Aldrig kunde väl Vivi tro, att någon människa skulle vara nog orimlig att tala med henne om något till den grad skolfuxaktigt som filosofi. Men Klafvan visste hvad filosofien var värd, visste, att den varit hans vän, som dragit honom igenom ensamhet och sorger. Och i sitt hjärtas välmening ville han äfven inviga henne i den stora läran.

— De flesta människor, brukade han säga, de flesta människor börja aldrig studera filosofi förrän det är för sent. Hvad de ägna sig åt, är modern skönlitteratur, hvilket är liktydigt med psykologisk vivisektion utan resultat. Eller också läsa de åttiotalsdramer, byggda på en passion, två paradoxer och en betjänt, som kommer in från höger med ett bref.

Där fanns en, som mera uppmärksamt än andra följde gången af Klafvans och Vivis förhållande till hvarandra. Rosa Tellep hade alldeles för många gånger sett samma sak upprepas för att inte ana det snara resultatet, ifall ingenting inträffade, som bröte händelsernas gång.

Vore Klafvan en gång borta, skulle Skälboö mera utprägladt än någonsin få karaktär af förvisningsort för lifstiden, skulle blifva hennes S:t Helena. Så länge han fanns där, stod ju tiden

inte alldeles stilla. Hon ville inte afsäga sig de friska morgonridterna på tu man hand eller eftermiddagspratstunderna i biblioteket, då Klafvan, hvilken småningom lärt sig att behärska de flesta sidor af mänskligt vetande, lockades ur sin lärda förtegenhet.

Herre Gud, hon begärde ju inte mera af lifvet än detta: en människa att tala med, en enda röst i denna förfärliga tystnad.

Och nu ville man beröfva henne äfven detta. Men hon ville visa, att hon var dem för slug. Hon var af härskarblod och visste att taga sig själf rätt. Där hade kommit en liten flicka i vägen för henne. Än sedan, var hon då inte Rosa Tellep, själf förmer än alla andra! — — —

Hon såg nog, att Klafvan höll af den blå flickan på andra sidan sjön. Och hade inte detta korsat hennes egna intressen, skulle han så gärna fått henne också. Men Rosa hade nu alldeles ingen lust att uppoffra sig. Hon hade alltid föraktat folk, som äflats att blåsa ut ljusen för sig, för att gå fram genom mörker.

På de logiska slutsatsernas försåtliga stråt kan man komma alldeles hvart som helst. Och Rosa måtte visst ha inbillat sig själf, att hon gjorde allt detta af omtanke för Klafvan. Han kunde ju aldrig komma att bo annat än på landet eller åtminstone aldrig trifvas annorstädes. Därför borde han inte heller binda sig vid en stockholmsflicka. Ty en stockholmsflickas själ är uppfylld af hufvudstadens asfalt och räta vinklar. Intet landskap talar till henne så som Kungsträdgårdens lindar, och hon längtar evigt tillbaka till sin älskade Sturegata.

Gällde det den glada lilla vilden Louise Bunge eller den mildögda Gertrud Anneldh eller Mari Ann Brandholm, då stode Rosa utan detta argument. Men nu spårade hon en viss afsikt i det hela, som eggade

henne att ordna händelsernas trassliga tåtar en liten smula.

Hvad Vivi själf vidkom, hade hon flirtat på baler och badorter så länge hon kunde minnas, hade spelat kär både innan hon blef det och sedan hon upphört att vara det. Hennes känslor voro hvarken djupa eller långvariga. Hon kunde aldrig slungas från svart till hvitt utan höll sig till de mera diskreta modefärgerna. Hon hade en visserligen oklar och obestämd, men likvisst mycket liflig förnimmelse af, att lifvet på det stora hela ingenting annat var än en öfvergående företeelse, som inte finge tagas alltför seriöst. —

När det kommer till kritan, tror jag också, att hennes filosofi, så föga skolad den var, ägde mera verklighet än hans. Ty hennes stod dock ständigt profvet. Men den dagen kom för Klafvan, då han svek sitt kategoriska imperativ och sträckte handen efter glaset.

*

Det var just den dagen, då där firades silfverbröllop på Väringe. Klafvan var på Hista — han kom ditöfver litet emellan numera och alltid under de allra besynnerligaste förevändningar — då friherrinnan Bunge påminde sig, att man måste sända silfverbröllopsparet ett telegram.

— Jag skall så gärna spänna för Findigall och fara ned med det till stationen, föreslog Klafvan med sin vanliga tjänstfärdighet.

Friherrinnan tackade och undrade, om inte Vivi hade lust att åka med för att få litet luft. Jo, det hade hon alldeles ingenting emot. Så kuskade de tillsammans ned till stationen och afsände telegrammet.

På hemvägen kände sig Klafvan tobakshungrig

och tog fram sitt cigarrfodral för att röka. Just då han tändt, får han se hurusom tömmarna glidit ned på fotsacken. De hade efter vanligheten varit fastknutna vid ryggstödet, men lossnat. Hastigt böjer han sig framåt för att gripa efter dem, men då ha de redan slunkit öfver stänkskärmen.

Då hästen känner tömmarna kittla sig på hasorna, rycker han till, blir galen och faller i sken. —

Klafvan hade kört den där vägen många gånger, tusen gånger. Han visste, att den sträckte sig i en obrutet rak linje ungefär två kilometer framåt, hvarefter den svängde tvärt åt höger vid Hista allé. Här var vägen påbyggd utåt, så att afståndet från vägkanten ned till marken närmade sig ett par meter. En skenande häst vid denna kurva betydde döden, och ingenting annat.

Klafvan såg på den blå flickan.

Hennes ögon hade aldrig varit mörkare, hennes anlete aldrig blekare. Hon visste nu, att allting ändå inte kunde hafva varit slump, utan att det måste varit någon afsikt med lifvet, med honom och henne, att ett undantagsöde blifvit dem beskärdt, och att de skulle få dö tillsamman.

Hon var för nära slutet för att rädas. Hon slöt sig närmare honom och log, icke af hopp, ej heller af fruktan, men af visshet.

— Fröken, nu gäller det lifvet!

— Då är det bra, flämtade hon.

Klafvan andades djupt. Ingen har haft vildare bröllopsfärd än jag, tänkte han, och ingen snabbare. Den lycka, som knusslas ut årsvis och skedtals, den stormar öfver mig på två minuter. —

Femton steg från kurfvan tvärstannade Findigall. De på marken släpande tömmarna hade snärjt sig om hjulet. Hästen ryckte till ännu ett tag. Ena tömmen sprang. Men ögonblicket därefter stod

Klafvan framme vid betslet och lugnade det skälfvande djuret.

Vivi steg långsamt ned samt sjönk ihop vid dikeskanten.

— Det var inte långt kvar just.

— Nej, inte särdeles, mumlade Klafvan och knöt ihop de afslitna tömmarna. Vågar fröken sitta upp igen?

— Ja, nog för att jag vågar, men —

Och hon skakade så från hufvud till fot, att han måste bära henne upp.

— Vi låtsas väl inte om det här,» föreslog Vivi, då de körde in i Hista allé.

Men man hade sett hela händelsen uppifrån gården och mötte dem i halfva allén. Där blef ett förskräckligt pratande och förklarande.

— Jo, det hade just varit trefligt, om ni gått stad och kört ihjäl er, utbrast Loulou, för då hade det naturligtvis blifvit pannkaka af hela festen i öfvermorgon...

*

Biblioteket på Skälboö är ett af de vackraste rum. Beläget på västra gafveln, upptager det dennas hela bredd med fem franska fönster i rad. Bokhyllorna, som kläda väggarna till manshöjd, äro krönta med ett dussintal afgjutningar af antika hufvuden, hvilka skänka det stora, sparsamt möblerade rummet en fläkt af klassisk frid. Inre långväggen tudelas af en ofantlig öppen spisel, struken med hvit limfärg.

På spiselfrisen står en relik i glas och ram, en vers af Vitalis, skrifven en sensommarkväll uppe i vindskammaren på Tibble gård, där han var informator för hundra år sedan.

Middagen är just slutad. Stellan Tellep har

begifvit sig ned till stallet för att se efter en sjuk häst. Vid det stora bordet är Rosa sysselsatt med att laga ett par handskar åt Klafvan, hvilken som vanligt sitter framför spiseln och läser, då och då afbrytande sig för att röra i bränderna eller för att kasta in ett par nya klabbar. Ty den första höstfrosten är kommen.

Och han läser:

— Så länge det håller tillhopa, kan ett till det yttersta genomfördärfvadt samhälle bildas af män, som i intelligensskärpa stå i jämnhöjd med Mefistofeles. Och å andra sidan kan ett samhälle vara fylldt af lycka, ehuru dess medlemmar äro dumma och föga framstegsmöjliga, om dess medlemmar hysa hänsyn till hvarandras fordringar. Ehuru detta är självklart, så förbises det ofta. Fullt erkännande häraf skulle göra de obestridligt gode hedrade mera än de äro och komma oss att tänka mindre om dem, hvilkas merit är intellektuell förmåga. Det skulle exempelvis bli slut med beundran för den oerhörde brottslingen Napoleon. —

— Slut med Napoleonsbeundran! utbrast Rosa. Nej, aktningsvärde Spencer, där bet du dig allt ändå i tummen. —

— Men jag kan inte finna annat, än att han har rätt, menade Klafvan med sin saktmodiga stämma. Hvarför inte skydda de goda och enfaldiga? Hvarför just köra öfver dem på lifvets väg? Hvarför beundra den store skurken och afsky den mindre?

— Därför att storheten alltid kräfver vår beundran, i hvilken form den än vill kläda sig.

— Det var tur, att han dog ensam och öfvergifven. Hans lott borde ha varnat mången lycksökare.

— Ack, exempel varna aldrig, och det är ålderdomens öde att sluta på S:t Helena. Men huru

mången kan därifrån tänka tillbaka på Wagrams kavallerichocker eller Marengos schackspel! — Fröken Waltinson svärmar också för Napoleon! —

Detta var inte heller alldeles osanning — och hvar finner man egentligen en fullt fristående lögn! — Vivi hade verkligen en gång meddelat Rosa, att hon fann korsikanaren rysligt stilig. Men det mesta hon visste om honom förskref sig från Madame Sans Gêne.

— Ja, fortsatte Rosa, och jag har alltid funnit en korrekt uppfattning hos henne — eller hvad tycker ni själf?

— Jag — bevars väl! Klafvan blef mycket brydd. Det är något jag ej vågar yttra mig om.

— Inte det — aj, aj! Det är ett betänkligt tecken, då en herre ej anser sig kunna på stående fot fälla sitt omdöme öfver en ung dam. Då finner han vanligen alldeles ingenting sympatiskt hos henne.

— Nåja. —

— Jag kommer att tänka på Sten Lodenius. Det var på alldeles samma sätt med honom. A propå Sten, så måste jag råda eder som en vän att inte tala om honom med fröken Waltinson — ni skall ju ha henne till bordsgranne i afton.

Klafvan lade bort boken. Hans ögon hade med ens blifvit mycket stora.

— Sten Lodenius — hvad har då den att skaffa med henne?

— Å, ingenting precis — tycker inte inspektoren, att det kunde vara skäl att lägga en gångmatta här — se bara huru brysseln blifvit nött. —

Klafvan påminde sig nu, att Vivi och han vid ett tillfälle kommit att tala om Sten, hvilken vistats på trakten den hösten han själf varit bortrest. Men Vivi hade strax ledt samtalet in på andra banor.

Saken var den, att Lodenius, hvilken var en

stackare, träget uppvaktat henne första hösten Vivi var på Hista, och han hade inte ens dragit sig för att fria, trots hennes visade motvilja. Vivi hade blifvit mycket ledsen, ty hon såg huru den lilla ynkryggen våndades. Därför hade hon inte låtsats om hans anbud utan slagit bort det på ett sätt, som skulle varit förståeligt för hvar och en utom för denne. Hans fåfänga tog hennes uppträdande för blyghet, så att en vecka senare sjöng han på samma visa. Men då hade Vivi ändtligen sagt ifrån på ett sätt, som gjorde både henne och honom ledsen. — Så hängde det ihop med den saken. —

— Men hvad har då Lodenius att göra med fröken Waltinson — det skulle intressera en af mina vänner att veta det. — Klafvan var alltid så där genomskinlig.

— Ack, hvad ni herrar alltid äro bråkiga! Sten Lodenius — nå, jag var väl själf förälskad åtskilliga gånger, innan Stellan och jag blefvo gifta. Sådana där små svärmerier tagas ju aldrig så hårdt.

— Ni menar att Vivi älskade Sten?

— Ja, och inte fick honom, ifall sanningen ovillkorligen måste fram, ni envisa människa där! — Inte är jag den, som får säga något ofördelaktigt om henne eller om någon annan heller, för resten. Hon var ju så ung, stackars liten. Bara barnet, och därför tog hon det så nära. Hände något sådant henne nu, vore det helt annat —

— Helt annat —

— Ja, ser ni, huru det nu går till, så lär man sig i alla fall med tiden, att kärleken aldrig är riktigt delad. Man ger sig inte gärna helt, utan man säger till sig själf: utgå ifrån, att allt är hopplöst! — Ser ni, då gör det inte så ondt, när det går i kvaf. — — —

— Och detta hände med Sten Lodenius?

— Ja, som jag säger. Han var visst hennes

första kärlek. I den där åldern kommer det vanligen mindre an på h v e m än n ä r. I början tyckte han visst också tämligen bra om henne. Men hon visade sin böjelse alldeles för tydligt. Därför trötnade han. Så gör alla karlar.

— Och han var hennes första kärlek?

— Ja, eget nog. Hvem kan styra sitt tycke! Det är för resten besynnerligt med den där första kärleken — åtminstone kan en flicka aldrig komma ifrån den. Hon kan gifta sig med en annan — och nästan alltid är den andre lämpligare som äktenskapskandidat — och akta och ära och lyda honom och allt det där. Men det blir ändå inte detsamma, ser ni. En flicka kan aldrig glömma — aldrig någonsin glömma — det är just knuten. Och den som fått en flickas första kärlek och som vet om detta, han kan låta medvetandet härom sjunka ned till sitt hjärtas botten och blifva hvilande där. Han har något stort och helt att minnas genom det lilla småaktiga lifvet, då allting slocknar och brister omkring honom. —

Där stängdes hemmets dörr för Klafvan.

Men då Rosa såg upp och vände hufvudet en smula åt höger, fick hon se sin man stående i dörröppningen. Han måste kommit från vestibulen och sedan passerat salongen med sina ohörbara rofdjursfjät. Och nu stod han där med sitt spasmodiska ansikte mera rörligt än någonsin och småskrattade för sig själf och hade roligt på sitt lilla vis.

Hvarken man eller hustru hade reda på hvad som skulle komma att inträffa — Stellan Tellep minst. Det var just detta han funderade på, på hvad som skulle ske, då han gick fram till fönstret och omsorgsfullt började plocka af bladen på en hortensia.

Rosa förstod, att han måste ha hört alltihop. Och hon riktigt längtade efter att något skulle bryta

lös, någonting förfärligt, att det långa bokslutet ändtligen skulle göras upp å båda sidor. Hon visste, att Stellan stod där bakom, fyra steg ifrån henne, och fingrade på hortensian. Hon väntade, att hans beslut skulle vara fattadt, och att hon skulle få känna hans smala fingrar kring sin strupe.

Klafvan satt och rörde i bränderna med ett alldeles uttryckslöst ansikte, och den lilla bordstudsaren pickade som hade den blifvit vansinnig...

— Det var ju klockan sju vi voro bjudna till Täby, du Rosa?

— Ja, vi skulle inte få komma senare. Så roligt att vädret är vackert. Det blir visst fyrverkeri också. Måtte väl aldrig mulna till. —

— Nej, det gör det nog inte.

Stellan Tellep såg på Klafvan.

— Stackars gosse, tänkte han, stackars gosse, han borde allt få sin blå flicka i alla fall. Det skulle roa mig rent omänskligt att slita sönder Rosas lilla djäfvulsplan.

Han slog sig ned och började bläddra i en bok.

— Är det då Gud eller människor, som leder våra öden, frågade han sig. Försyn, du som inte låter sparfven falla till marken, din vilja förutan, hvar döljer du dig nu? Många besynnerliga redskap brukar du ju välja, många spruckna käril och många sönderhuggna svärd. Men därhän kan det väl aldrig gå, att du gör Stellan Tellep till din fullmäktige. Herre, jag väntar på ditt tecken, innan jag står upp och handlar! —

Så satt han där och väntade på underverket, såsom hvarje människa suttit och väntat, på rösten från ofvan, som skulle lära Klafvan hvar vägen gick till lyckans land.

Och Stellan Tellep väntade förgäfves såsom vi alla väntat förgäfves.

Rosa reste sig. Allt var vunnet och allt var

förbi. Hon hade både segrat och förlorat. Och mera får en människa inte begära af lifvet. — Den blå flickan var utom räckhåll nu; hon hade ljugit henne bort. Men Klafvan skulle en gång få veta allt, och han skulle aldrig förlåta. Hvem som skulle säga honom det, därom visste hon intet. Hon visste bara, att det måste ske en gång. —

— Tiden lider, sade hon tonlöst trött, och jag går upp för att se till min toalett en smula. Men dröj inte för länge med att göra eder i ordning, mina herrar.

— För min del ser jag mig nödsakad att afstå. Det är en del saker jag måste uträtta härhemma i afton, sade Klafvan.

— Inga undanflykter, om jag får be! — Hvad skulle fröken Waltinson säga då? Inspektoren har ju lofvat att föra henne till bordet.

— Fröken Waltinson får söka trösta sig; hon är visst van vid det.

— Just likt herrarna! — Bara för en nyck ge de sig till att förstöra en hel aftons trefnad för en stackars flicka. Nå, jag vill ingen öfvertala. Men hvad skall jag då kunna säga henne, då hon frågar mig hvarför hennes kavaljer strejkat?

— Säg, att jag inte är henne någon förklaring skyldig.

Rosa ryckte på axlarna och gick. Hunnen till dörren vände hon sig om och sade utan att se på Klafvan:

— Inspektoren, vi rida väl ut i morgon bittida klockan nio som vanligt.

Och han upprepade:

— I morgon bittida klockan nio som vanligt. —

Ismail-ben-Mahdubs självbekännelse.

En Kiplingsfantasi.

Från Kelat kommo de och från Ghor-Uzzi och från De Strimmiga Bergen. Och se, hvar och en af dem var snyggt klädd, och hvar och en bar en läderpåse, fylld med plommonkärnor.

Kalidasa.

Jerry Byngham, kapten Jeremy Smythe-Byngham vid De Svarta Tyronerna red vägen fram mellan Samapur och Simla.

Vid vägkanten invid risfältet, där det blå linet blommade, satt, spetälsk och pestslagen, en musulmansk tiggare. Icke en p a t h a n, herre, utan en a f r i d i, en boren a f r i d i från Peshawarhållet. För öfrigt var han fullkomligt oklädd, något som vi alla äro, ibland mer, ibland mindre, beroende på huru man tager det.

På hufvudet bar han, icke utan en viss stolthet, en nyblankad cylinderhatt, och hans såriga lemmar täcktes af en burnus, fläckig som Kala-Nag, den unga pantern.

Med öfre delen af sin kropp var han sysselsatt att kasta sin skugga på landsvägen, medan hans finger i dammet tecknade ett sällsamt, tredubbelt tecken, det heliga h a d s j i-tecknet, till hvilket endast de hafva rätt, hvilka vallfärdat till Kaabas fot.

Vid det han blef ryttaren varse, höjde han sina händer, anropande honom om en allmosa. Men man-

nen på hästen var inte behäftad med skiljemynt, hvarför han envist kikade åt ett annat håll.

Detta gaf tiggaren anledning till att med ett språng ställa sig framför hästen, aftaga cylindern och ropa:

— Maharadja, Resaidar, Bahadur, Sahib! I Gurels, son till Maherag, son till Vitta-Duttas namn, skänk tiggarnas tiggare en allmosa, på det din färd måtte blifva lyckosam och dina förmän på regementet dö en snar bråddöd!

Där flätade Byngham till honom med knappen af sin ridkäpp, så att han stapplade tre steg tillbaka, utösande på bruten p e d s j i-dialekt de vildaste förbannelser öfver ryttaren och hans färd, förbannelser, så kalla-kårar-öfver-ryggen-väckande, att det hvarken kan falla mig in att upprepa dem i denna eller i någon annan af mina många sannfärdiga historier från kejsardömet Indien.

Nu finnes det i hela världen ingen som är mindre mottaglig för vidskepelse än en engelsk soldat, med undantag möjligen för en sexställig logaritmtabell, hvilket egentligen inte hör hit.

Icke desto mindre tyckte kapten Byngham vid De Svarta Tyronerna, att det ändå var en smula obehagligt att känna den spetälskes anateman susa kring öronen på sig, lika tätt som afganernas rundkulor vid Kandahar, där gamle Lord Bobs ledde striden.

— Bah, utbrast han lättsinnigt, hvad kan väl ett sådant där skabbigt djur ha för inflytande på mitt ärende hos Caulders?

Ty, såsom ofvan skrifvet står, hade han tagit sex dagars permission för att rida in och fria till gamle general Caulders yngsta dotter Jessy.

Jerry och Jessy passade så bra ihop, tyckte han.

Så tryckte han sporrarna i hästen, red öfver Chota Simla och tog chausséen »Damernas mil» fram

till staden, där han stannade framför sin älskades bostad, satt af, slängde tyglarna åt en s a i s och skulle just rusa in.

H v a r f ö r skulle han just möta Harry Harrington i dörren?!?

Ja, egentligen är det bara meningslöst att fråga härom, ty ingen människa har någonsin kunnat säga det. Och de som kunnat det, de tiga.

I dörren till generalen Sir Ralph Caulders K. C. B. b u n g a l o w mötte Jerry Smythe-Byngham Harry Harrington.

Harry var Jerrys synnerlige vän och annars major vid De Blå, hvilka förleden höst fingo på pälsen i Dvarapasset, såsom hvarje barn vet och kan betyga.

— Bevars, gamle gosse, inte ämnar du dig väl in till damerna på det där viset. Du är ju dammig som en exercisplats. Och din haka skvallrar om att du rakat dig med baksidan af knifven. Kom upp till mig och rigga dig. — Seså, tro mig, gamle hejare, det piggar alltid upp damerna att få vänta en smula. — Kvicka på bara. Fort och dumt! —

Jerry, det nötet, lydde förstås. Han tvättade sig, han borstade sig, han rakade sig i skuggan af en neddragen gardin, på hvilken solen sken. Sist förhjälpte han Harry till att göra en flaska C a n a d i a n C l u b W h i s k y lika torr invändigt som utvändigt, hvilket allt är bra mycket för en syndig människa en augustidag i Simla, i kejsardömet Indien.

Nåja, efter detta startade han upp till Caulders. Jessy hade tebjudning för sina fruntimmersbekanta.* Där voro Hiram Wynns döttrar och Dennings och Brummels och Bensons och den vackra fru Pendennis, hvilken sedan rymde med en civilist.

— S å roligt att se er här, kapten Byngham!

* Obs. engelska, af hvilka omkring sex på en svensk. *Förf:s anm.*

skreko alla damerna. Och Jessy rodnade som en vallmo där hon stod och serverade te.

Jerry Smythe-Byngham var röd som en kräfta mellan hårfästet och mustascherna samt skrattade tämligen våldsamt åt nästan hvad som helst.

Men nu är Indien en gång för alla den universella välviljans hufvuddepot. Därför tillskref man det förra den rådande hettan och det senare hans tillfredsställelse öfver att se Jessy i hennes husmoderliga sysslor.

Emellertid hade nog allting klarat sig, bara inte fru Pendennis bedt Sybil Fairfax deklamera.

Inte för att nu någon människa tyckte, att det just var någonting vidare att höra på. Men fröken Fairfax hade genomgått ett deklamationsinstitut hemma i gamla Glasgow, hvarför man ju måste låtsas vara enträgen.

Och det behöfde man för resten inte vara länge. Hon steg nästan genast upp, stödde sig mot stolsryggen samt fyrade på med säkerheten hos det enda barnet till en viceguvernör, hvilken regerar öfver nio millioner själar.

Naturligtvis valde hon det allra ståtligaste hon kunde utantill, och läste upp det med ungefär samma kaskader i tonfallet, som när en tränad ordonnans repeterar.

Hon hade just kommit till det där:

Tag galilé hvad du vill, lifvet besjung i en psalm,
aldrig dock dig höra till lager och lyra och palm,
knoppande jungfruhvit barm, hvit såsom dufvan och vek
glädje, som ännu är varm — — — — — — — —

Just där hickade Jerry Smythe-Byngham på De Svarta Tyronerna med ett ljud likt det, då man ändtligen lyckats draga upp en alldeles ovanligt envis rödvinskork.

Somliga påstå visserligen nu för tiden att det hände en smula förr, andra att han gjorde det litet senare. Men den precisa tidpunkten betyder bra litet — numera.

Alla de unga damerna voro särdeles väluppfostrade, så att ingen egentlig rörelse förmärktes, ifall man frånser att fröken Fairfax höjde rösten en smula och stapplade på ett fyrstafvigt adjektiv.

Jerry påminde sig från barndomen någon gammal lögn, att det skulle vara ett bra knep mot hicka att trycka händerna mot mellangärdet. Därför pressade han in knogarna så att de domnade bort, samtidigt med att han bemödade sig att förläna sitt ansikte ett abnormt intresse öfver det upplästa.

Fylld af förgängelsens rost, stämma af skiftande låt,
lungor af isande frost, sälta af människogråt,
puls utaf tid som ej är, höljd i förgängelsens skal
dagarnas tunga hon bär, stundernas aggande kval.
Bittraste blod — — — — — — — — — —

— Urrrrrräpppppp!

Han hickade till den grad häpnadsväckande rysligt förfärligt, att kulierna, som höllo punkan i rörelse, stannade i sitt förehafvande, och lilla Millicent Brummel, den där var bara barnet, började fnissa och bita i sin näsduk.

Men Jessy sände honom en lång talande blick.

Vän, som den hvitaste ros simmar på rosenhvit sjö,
nalkas, och smärtan sin kos flyktar för vågornas mö.
Din, hon kom gråtande hit — — — — — —

Här hickade han trenne resor och hvarje gång särdeles eftertryckligt, rusade upp för att störta i sig ett glas vatten, snafvade på mattan och föll pladask framstupa, dragande med sig en bräcklig guéridon.

Han reste sig långsamt. Jessy reste sig också långsamt. Och var detta det allra sista här på jorden de båda företogo sig samtidigt.

Sedan såg han på henne.

Nu är det så, att en riktig flicka kan fördraga nästan hvad som helst af en karl, hvars tillnamn hon en gång hoppas få trycka på sina visitkort och kan vanligen tåligt uthärda absolut hvad som helst för honom. Blott detta är obotligt: att göra sig löjlig inför mycket folk. —

Och kapten Smythe-Byngham på De Svarta Tyronerna förstod, att fröken Caulder inte var riktigt belåten med hans sätt att vara.

— Är det inte nog nu, kapten Byngham? frågade hon.

— Joo, sade han med mycket tjock röst, tog sikte på dörren och marscherade.

Nedkommen på gatan funderade han ett ögonblick på att gå upp och skjuta Harry Harrington. Men som hettan var lika kväfvande, beslöt han att afvakta ett svalare tillfälle. Steg så till häst och red de två dagsresorna tillbaka till Samapur, red natt och dag med minen af en efterlyst och med blicken fastkittad på landsvägen.

— Nog är det ändå förb. nedrigt, att en karl skall ligga bakom flötet för all sin lefnads lycka, bara för en halfbutelj Canadian Club, upprepade han om och om igen för sig själf tills han kunde det utantill. Nog är det förb. nedrigt — — —

Och där fanns ingen som kunde motsäga honom.

Nå, till en början förmärkte de alldeles ingenting konstigt eller snedvridet eller sprucket hos Jerry därute på den lilla granisonen i Samapur, hvilket är en förgiftad håla, men där regeringen måste bestå sig med ett par bataljoner för att hålla de infödda furstarna i nackskarfvet, ty annars lågo de evigt i lufven på hvarandra och trasslade till sina

små hjärteangelägenheter på ett sätt, som vore lika svårt att lösa som satsbyggnaden i den här meningen.

Nej, som sagdt, i början var det nog all right, åtminstone till det yttre. Men det kom, det kom.

Det var alldeles som hade han blifvit för trångbodd, såsom han inte skulle riktigt trifts här i världen, alltsedan han gick bet på den där flickan Caulder.

Det började med att han blef fanatiker på tysk filosofi. Han rekvirerade väldiga lådor med sådant där från Quaritch, den stora bokmänniskan i London. Visserligen åto råttorna upp åtskilligt — inte ens Krause är hårdsmält för gnagarna — men trots detta fick Jerry till lifs mera än han strängt taget behöfde.

Han talade för sina närmaste bekanta om »Das Ding an sich» och hurusom icke-varat stod upp och förnekade sig själf samt att man egentligen borde känna sig tacksam för detta.

Så slank han öfver till tigerjakt, hvarefter han sög sig fast vid cirkelns kvadratur och började teckna pentagrammer mest öfverallt, där man anständigtvis kunde anbringa en femhörning med vinklar. Hela förmiddagarna satt han på sin veranda och ritade och ritade, satt där med obetäckt hufvud i en temperatur, som kunde gifvit en noshörning solstyng.

Så med ens, lika hastigt som skuggan faller om aftonen, blef han hälsopedant. Detta hans tillstånds stadiga försämring härleddes därutaf, att han någonstans i en tidning sett en annons, så lydande:

ANVÄND ENDAST RAMIE UNDERKLÄDER!

Var på vakt mot efterapningar!

Och denna maning följde han med slafvens tålamod paradt med den gryende idiotens envishet. Bara tjänstgöringen för dagen var slutad och han fått

af sig khakin, traskade han omkring på kaserngården, allenast och uteslutande iförd Ramie underkläder.

I och för sig väckte detta för resten alls ingen anstöt. Ty de hade ju bara två fruntimmer i garnisonen, den ena fanjunkaren Todds tjocka Sanna, hvilken inte var något fruntimmer, utan en infödd kvinna, den andra öfverste Vavassours fru, hvilken aldrig visade sig ute, utan ständigt begagnade rickshaw.

Och vaksamheten mot efterapningar påstods han drifva ända dit bort, att han bara sof med ett öga om nätterna — men detta förefaller hart när otroligt.

Nå, ryktet om Jerry Smythe-Bynghams på De Svarta Tyronerna mångahanda besynnerligheter spred sig snart öfver hela Indien, alltifrån Nizams af Hyderabads rike i väster ända bort till Mandolay och öarna i öster. Och hvar och en skarfvade vid ett stycke, alldeles som de skilda generationerna förfarit med Arturscykeln.

Och ibland redo jordenrundtresande vettvillingar ända ut till det fjärran Samapur, bara för att kunna få tala om vid middagsbordet, då de kommit hem till Regent Street igen, att de sett hans stora, svarta, skygga, hungriga ögon och hans Ramiemonomani.

Lyckligtvis hann han aldrig göra sig fullt oomtvistlig för dårhuset. Utan ett halfår eller så omkring, innan han efter sannolikhetskalkyl varit färdig att afföras ur rullorna såsom olämlig, ställde den gamle fnoskige maharadjan af Tigul till med ett hejdundrande kattrakande borta bland sina taggiga berg.

Till en början försökte man med lämpor. Men regeringen insåg snart, att det inte kunde gå af för mindre än ett ordnadt fälttåg. En gammal och van monarki måste ju kännas vid sina driftkostnader.

De Svarta Tyronerna blefvo äfven mobiliserade.

Smythe-Byngham, som inte dugt till ett dugg

på fyra och ett halft år, gaskade upp sig betydligt, skötte den farliga förposttjänsten, så att det var lust och glädje åt det, åt och drack och sof i sadeln och snappade bort fiendens kunskapare alldeles som i de gamla dagarna.

Ärligt arbete ger valuta. Och äfven Jerry fick omsider sin lön i träffningen vid Yang-y-Bahadurga i form af ett nyp från en lång, huggknif, svingad af en spetälsk, pestslagen h a d s j i, ett nyp, som klippte af på midten hans sista tämligen grötiga reflektion öfver de moderna truppernas underbeklädnad, ett nyp, hvilket började strax under högra örat och slutade vid vänstra mungipan.

— Å, herre Gud, där stupade Byngham! skrek lilla Creighton, bataljonsadjutanten.

— Nej, sade majoren och torkade fumligt sina kikareglas med baksidan af handsken, nej inte Byngham, utan en som ibland hade en viss likhet med honom. Den riktiga Byngham hickade ihjäl sig på en tebjudning i Simla för många år sedan, på en tebjudning hos mrs Jessy Harrington, vill jag minnas. — Jag kände honom mycket väl. — — —

Men på kvällen, då det långa, sträfva gräsets hvassa klingor sakta rasslade för vinden från bergen, på kvällen, då allt var slut, stod chefen för De Svarta Tyronerna med sin stab och spelet och de diamantprydda silfverpukorna och de sänkta fanorna vid den öppnade graf, där de just stoppat ned Jerry.

— Good bye, old Byng, and sleep sweet! mumlade gamle Vavassour, slet af sig Viktoriakorset, slungade det ned i det gapande svarta och gick hastigt dädan in i sitt tält.

— — —

Hvad här ofvan med bläck och penna tecknadt står, har aldrig ett dugg att göra med Ismail-ben-Mahdubs självbekännelse. Utan detta är en annan historia.

Tant Marianne-Sophie.

Sedan något af de första åren af nittiotalet koncession meddelats på järnvägslinjen Oskarsvik—Fors —Sjöberg, blef jag förordnad att biträda vid utstakningen.

— I så fall får du inte långt till Joksholm, sade mamma, och då måste du fara och hälsa på tant Marianne-Sophie!

Tant Marianne-Sophie var en moster till mamma. Jag hade aldrig sett henne, emedan hon aldrig lämnade egendomen, och jag själf aldrig varit där. Men af allt hvad jag hört om henne — och jag hade hört mycket — framgick, att hon måste vara en smula besynnerlig.

Jag föreställde därför mamma, att om en ung släkting helt plötsligt komme kuskande till en sjuttiotvåårig gumma, detta lätteligen kunde uppfattas som en påstötning att blifva ihågkommen i testamentet. Men mamma lofvade att sända några rader till Joksholm före mig och såmedelst lämpligen anmäla mitt besök.

Nog hade det kunnat vara intressant att få berätta tant Marianne-Sophies kärlekshistoria, ty att hon hade något i den stilen bakom sig är så säkert som sex. Dock känner jag intet med visshet därom. Därför få vi lämna alla funderingar i den vägen för att hålla oss till hvad jag sett och hört.

Tarras Ulff lät mig en gång höra en hel hoper om gamla fröken på Joksholm. Men Tarras är nu så ålderstigen och slö, att han lätteligen samman-

blandar personer. Han kan sätta sig till att berätta dig en lång allande historia om den eller den, för att fjorton dagar senare, då du påminner honom därom, försäkra att du hört vilse samt att han åsyftat någon helt annan.

Nå, den tråd, som från början till slut löpte genom allt hvad jag hört om tant Marianne-Sophie, var hennes skygghet, icke för människor, men för naturen, för skogarna och sjön och för vindarna.

Hon gallskrek för en spindel och fick attacker för en geting. Hon var en sällsam kvafluftsmänniska, och hon hade låtit inrätta en präktig vinterträdgård på Joksholm, ett kolossalt rum i hvars fuktigt heta, tunga atmosfär, lobelior, rododendron, akasior och allt hvad de heta, de stolta fjärranblommorna, återfunnit sitt fosterland.

Där fanns också hennes älsklingsblomma, den stora, matthvita, trött lutade rosen: Le souvenir de Joksholm kallade hon den. Hvarför detta namn vet jag ej: — Vid minsta beröring föllo dess utåtböjda, fransade kronblad sönder och snögade ned i mullen. Därför kunde den aldrig brytas och skänkas bort, den kunde bara lefva och dö i ensamhet.

Men midt i blommornas hus, där rosorna från Provence trånsjukt smäktade vid springbrunnens entoniga plask, där fanns en stor blank mässingsbur och i den en grön papegoja, som sade: Je ne sais pas!

Och den papegojan måtte varit mycket öfver hundra år, ty det påstods, att hon blifvit hemförd af en skeppare på Ostindiska Kompaniet.

När skottet föll på operamaskeraden, när Tegnér diktade Fritiof och när Stanley fann Livingstone, alltjämt hade denna gröna gamla goja suttit inom sitt gula galler, slött skådande ut öfver en liten randig värld och kraxande de fattiga fyra ord lifvet lärt henne. — —

En annan af tant Marianne-Sophies besynnerligheter var hennes vurm för pendyler. Hvarje julafton fick hon en sådan af inspektoren, och som han varit tämligen länge i tjänsten, hade antalet slutligen stigit till tjugunio, hvilka alla hade plats i sängkammaren.

Så lefde tant Marianne-Sophie i ett slags hemmagjordt Arkadien med sina exotiska blommor, sina franska femtiotalsromaner, sina pickande pendyler och sina blekskära minnen. Hon fasade för verkligheten såsom för intet annat, och hon hade skapat sig en värld, så fjärran från händelser, som det var möjligt att komma.

Dock vill jag här vederlägga den dikt, som några spefåglar spredo ut: att till och med blommorna i rumsträdgården skulle vara artificiella, förfärdigade af tyg eller papper och sedan parfymerade. Ett azaleablad, som jag bröt och pressade i min logaritmtabell jäfvar allt dylikt prat.

Emellertid blef min resa i sista stund fördröjd, så att jag först två dagar senare än ämnadt var anlände till den järnvägsstation, som låg Joksholm närmast. Som jag hade bagage med mig och ingen skjuts stod att få vid den lilla stationen — det var under brådaste rågskörden — skickade jag ett gångbud till Joksholm med hälsning och begäran att omedelbart få vagn emot mig.

Det var närmare halfannan mil dit landsvägen, men pojken kände till genvägarna öfver skogarna, så att redan vid tretiden kom han tillbaka i sällskap med en sextioårig kusk, körande en med denne jämngammal kalesch.

Nå, väntetiden vid stationen plus den långa skjutsen gjorde mig en smula otålig; dessutom kunde det ju aldrig skada att taga en smula reda på stället dit jag for. Därför slog jag mig i språk med kusken.

— Röra ni aldrig några träd i den här skogen?

— Jo, när de blåsa omkull, är en ju så illa tvungen att vräka dem åsido, så att fordonen komma fram.

— Men ni hugga väl åtminstone ved i skogarna.

— Veden hugga vi hemma i parken — det går geschwindare, påstår spektorn.

— Då blir den väl ändå snart kal?

— Det är en stor park på Joksholm.

— Hur många hästar ha ni på gården?

— Sexton.

— Och kor då?

— Elfva.

— Hvarför inte flera?

— Vi dricka inte mera mjölk!

— Hur många tunnland är den öppna jorden?

— Närmare elfvahundra, men vi bruka inte mera än etthundratrettio.

— Och hur stor är skogen?

— Den är visst aldrig mätt efter ordning. Jag är född på Joksholm och blir sextitre år om jag lefver till nästa Mårtensmässa, men jag har aldrig gått igenom den. Skogen är mycket stor.

— Men hvarför inte bruka all den öppna jorden och afverka timmer?

— Hvarför skulle vi då möda oss med att bruka jord och fälla timmer öfver husbehof?

— Till afsalu förstås!

— Fröken behöfver inga flera pengar.

— Inte?

— Nej, fröken är mycket rik.

— Ja, men i alla fall. —

— I alla fall?

Och den gamle kusken stirrade spörjande på mig. Jag brydde mig inte om att fortsätta förhöret. Jag hade åkt in i en underlig värld, som jag knappast förstod, ett stycke Sverige, med hvilket jag hade föga gemensamt, utom själfva språket.

Jag rökte och teg och njöt af urskogen, där stora fåglar oupphörligt lyfte, skrämda af den framilande vagnen.

Där fyllde de väna, vänliga björkarna, inklämda mellan tall och gran, sin stora uppgift. Ty där deras blad fallit, kväfva de den stygga mossan och skänka så en grobädd åt barrplantorna. Och så skjuta de nya telningarna dristigt i vädret.

Men det är så mörkt omkring dem, och de klaga inför sina högvuxna bröder, sägande:

— Käre, hvarför tagen I då ljuset från oss?

Och de gamla svara:

— Så sporde äfven vi en gång. — Men knogen på bara och skaffen eder duktiga årsringar. Många af eder skola väl tvina bort i dunkel och längtan, men många skola också slå sig igenom. Det är först sedan man fått sol på toppen, som lifvet börjar, det stora, stolta, vågsamma lifvet. Då vajar man för alla vindar, då bäfvar man för alla blixtar, då bär man de spelande tjädrarna och de galande gökarna. — Kommen ihåg det granungar och tallpinnar: Sol på toppen är lifvets lösen!

Så sade suset i tallarna, de stora, modiga tallarna, som då de äro vuxna, kalna mot norr för att sträcka sina armar mot söder. — — — —

Småningom började vi närma oss Joksholm. Röda lador och uthuslängor skymtade fram här och hvar. Af gården själf såg man dock intet, dold som den var af de stora träden.

Den odlade jorden måtte varit belägen å andra sidan, ty på denna utbredde sig endast ängar, synbarligen igenlagda gärden, hvilka man inte längre gitte plöja och så, utan där blåklintar och prästkragar brokigt bröto de stora gröna ytorna.

Så fingo hästarna den vanliga uppkörssnärten, och innan jag visste ordet af, stannade vi framför en mycket lång hvit envåningsbyggnad med brutet

tak samt en hel rad breda vindskupor. — Detta var alltså Joksholm.

När jag steg ur, gaf jag kusken en slant i dricks-pengar.

— Tack, sade han och lämnade mig den tillbaka, tack, men fröken lönar mig själf, hon.

Ett medelålders svartklädt fruntimmer, påtagligen husföreståndersken, tog emot mig. Hon försäkrade att hennes matmoder blifvit så riktigt glad vid budet om min ankomst.

— Men hon visste väl genom min mors bref att jag skulle komma, ehuru jag ej fick tillfälle att resa på den utsatta dagen.

— Ja, nog kom det en skrifvelse för litet sedan. Men fröken läser aldrig några bref, utan de fyra eller fem, som under årets lopp hitta hit lägger hon obrutna ned i en låda. Fröken har inte öppnat ett bref på jag vet inte när. Fröken är rädd för bud utifrån.

— Fröken blef så glad, upprepade den snälla husföreståndersken medan hon följde mig upp till mitt rum, rullade upp de randiga, hemväfda gardinerna och såg efter att hårduksfönstret slöt väl till så att ej myggen skulle kunna lista sig in. — Fröken blef så riktigt glad när hon fick underrättelse om besöket. Stället ligger ju så afskildt, att, utom om jularna, se vi knappast någon människa på hela året. Därför blifva afbrotten desto angenämare. — —

Ja, så är det. Tillgången eller saknaden af besökande betingar gästfrihetens utsträckning. — I de tätbefolkade romanska länderna finnes ingen gästfrihet. Allt som tenderat dit har längesedan strukits ur folkmedvetandet.

Men Skandinavien och Ryssland, de länder, där gästfriheten blifvit till ett ordspråk, hafva ju varit och äro delvis ännu den dag i dag ödemarker. Där-

för öppnar man famnen för dem, hvilka komma långväga och bryta ensamhet och tystnad.

*

Tant Marianne-Sophie gick mig två steg till möte och räckte mig sina båda händer, sina små vissnade svala händer.

— Mammas blå ögon och pappas trefliga gamla klumpnäsa — välkommen, min gosse, välk... ah, miséricorde! — Du har ju ramar som en slagbjörn.

Och hon blåste på sina skära fingertoppar.

En stund därefter satt jag med en tekopp och två mycket hårda kakor i knäet och gjorde reda för mig.

— Ingenjör, upprepade hon en smula fundersamt, ingenjör... det är ju med passare och vinklar och sådant?

— Ja, nog är det så.

— Och det amuserar dig?

— Å, inte värst.

— Förr blefvo alla unga män officerare. Det veka flickhjärtat adorerar pallaschen. Din pappa var inte illa med plåt och plym. Hvarför valde du då inte hans bana?

— Nej, det förtjänar man ju ingenting på snälla tant.

— Å, förskona mig, jag ber — pengar, ständigt pengar — jag hatar det där otäcka ordet jag, och här på Joksholm äro de så godt som afskaffade. Tänk dig, Arvid, att jag är fyllda — att jag hunnit till en ganska ansenlig ålder — och jag har ännu aldrig hållit en smutsig sedel i min hand.

Jag ämnade säga, att hon heller aldrig behöft det, då ju inspektoren skötte allt. Men jag ville inte motsäga denna snälla gamla människa.

Och så sutto vi då mest hela aftonen tillsammans öfver patiensleken.

— Vid det här bordet har din pappa suttit många vinterkvällar och spelat préference med flickorna på den tid, då det ännu fanns unga flickor på trakten. Och alltid sade han dem sottiser, då de fingo upp knektarna.

Bäst det var, talade jag om för henne hvad kusken sagt mig på vägen.

Tant Marianne-Sophie skrattade.

— Joo, du, de tro alla att jag är den rikaste damen på orten — pyttsan, komedispel, overklighet såsom allt annat! Hvartenda år låter jag Rossing taga en ny inteckning på banken. Det finns inte en gård i de förenade konungarikena som skötes till den grad otidsenligt som Joksholm — nej du, inte en endaste. Och därför har tiden också hämnat sig.

— Jag kunde nog hugga timmer och sända de uttjänta på fattighuset och allt det där. Men jag vill att alla stackars fattiga människor skola ha det bra på Joksholms gård och att alla stackars vilda djur skola trifvas på Joksholms skogar — förstår du mig — nej jag vet att du inte förstår mig — ingen förstår sådant numera.

— Och Rossing, den hedersmannen, förstår mig inte heller. Han brummar som en broms i en träkanna, ty med hvarje år rycka mig fordringsägarna närmare.

— Ser du, barn, på det här papperet har jag ritat upp en cirkel, en hel mängd cirklar, för resten, den ena innanför den andra. Och den största cirkeln betecknar Joksholm, sådant det var då jag ärfde det. För hvarje ny inteckning jag tager gör jag en cirkel inom den yttre — som du ser blir afståndet dem emellan allt större ju mera de närma sig midtpunkten. Det sista afståndet är ju rent irriterande stort. Men i alla fall vet jag att de inte skola hinna fram till det här kära gamla Kråkslottet förrän jag är borta.

I alla fall vet jag, att jag skall lämna Joksholm innan Joksholm lämnar mig...

Jag sade ingenting — hvad skulle jag väl hafva sagt!

Då jag såg hennes slumrande vildskogar och hennes hvilande gärden, kände jag mig dragen till tant Marianne-Sophie, såsom man känner sig dragen till det som är världen fjärran. Men nu kände jag, att jag rent af började beundra henne.

*

Jag hade kommit till Joksholm för att blifva där i tre dagar, och jag stannade där i fjorton.

Visserligen var det ingenting särskildt som höll mig kvar, men ingenting heller som bjöd mig att resa. Joksholm var ett sofvande slott, inom hvars trollring man snart blef dragen, och ur hvilken man sedan svårligen slet sig. Hade det varit mitt öde att stanna där för alltid, tror jag, att jag på ett halfår skulle dött bort från det allra mesta af det som till denna världen hörer.

Det enda som sade mig att tiden gick, var att cigarrerna sjönko i lådan — tant Marianne-Sophie hade alldeles ingenting emot en smula tobaksrök, ty det kändes så herrtrefligt i rummen då. — Inga bref skref jag, inga tidningar läste jag, och inga längtade jag efter. Jag föreställer mig, att medeltidens människor lefde ungefär åt det där hållet. Och jag beklagade dem icke.

Men om kvällarna brukade inspektoren och jag stöfla ned på sjölindan och hålla efter andkullarna.

Han var en tyst och törstig gammal herre, löjtnant Rossing. Jag visste hurusom han i ungdomen spelat bort sex och ett halft mantal samt måst taga afsked från regementet för att sedan med aldrig svikande tålamod föra en landtbruksinspektors ena-

handa tillvaro. Jag visste hur han plitade och subtraherade för att få Joksholms krångliga konto att gå ihop, men hur alla hans bemödanden obevekligt korsades af tant Marianne-Sophies principer. Ty den välvilliga gamla despoten gaf aldrig med sig en tum.

Jag sökte närma mig denne årbitne hejare, som kämpade så ensam och som sade så litet. Men han hade för längesedan slutit sig för både förtroende och deltagande. Jag var ett nytt ansikte för honom, och han såg sällan sådana. Han kunde inte riktigt fatta att jag utan all anledning kommit till Joksholm, och vädrade en ny tingens ordning. Han behandlade mig med ett misstroende, som han knappast sökte dölja, samtidigt med att han samvetsgrant uppfyllde allt hvad på honom ankom för att underhålla tant Marianne-Sophies gäst.

Sådan var han, ända till näst sista kvällen, då jag påminte mig, att jag hade en hälsning till honom från Tarras Ulff, hvilken jag nu framförde.

Gubben Rossing ställde ifrån sig bössan.

— Känner ingenjören Tarras Ulff?

— Ja, sedan jag bytte tänder ungefär.

— Förlåt mig då, förlåt mig!

Och han räckte mig handen.

Den natten satt jag uppe hos Rossing tills på småtimmarna och drack den madeira, på hvilken han grundat sitt filosofiska system.

Han var lika törstig och lika tyst som vanligt. Men han såg på mig med andra ögon, där han satt och spann öfver sin pipa. Jag var inte främling nu längre; han nickade bekräftande åt det allra mesta af hvad jag sade och bjöd till att skratta när så lämpade sig. — Han förstod, att den som fick skaka hand med Tarras Ulff, aldrig kunde vilja Joksholm något ondt.

Men många gånger under de år som sedan flytt, många gånger, då jag känt mig besviken och ned-

slagen, har jag tänkt på gamle löjtnant Rossing, hvars sol dalade så tidigt och slocknade så sent. Han hade ju ändå haft det värre än jag, fasligt mycket värre. Och medvetandet härom har lärt mig att aldrig ge tappt, utan att tro det morgondagen i alla fall vore värd ett försök.

Ty inte de stora upptäckarna, hvilka kartlagt okända riken, ej uppfinnarna, som aflockat naturen hennes hjärtehemligheter, icke krigaren, som på bataljdagen vidgat sitt hemlands gränser, eller skalden, som satt i rim hvad du och jag tänkt på prosa — icke äro dessa världshistoriens excellenser. Nej, utan de som gått de branta banorna, de som trefvat sig fram medan stjärnorna slocknade omkring dem. De som gått stigar, hvilka ingen beträdt före dem, men hvilkas fotspår tusen sinom tusen sedan följt. Det är deras verk att vi se handen framför oss. Ty för hvilka var väl vägen mörkare än för dem.

Så blef då äfven gamle Rossing i sin ringhet en af föregångsmännen, en af de ledare, hvilkas namn världen aldrig känner, men hvilka dock ej lidit förgäfves.

*

Helst höll jag förstås tant Marianne-Sophie sällskap.

Jag måste se hennes taflor och hennes pendyler, autograferna och den ryktbara Joksholmsservisen. Hon visade mig sitt Meissen med de tvenne korsade svärden och sina sèvresfat, hvilkas bländande b l e u d e r o i aldrig kunnat åstadkommas på denna sidan om den stora revolutionen. Ostindiska krämkoppar, genomskinliga som glasfluss och bräckliga som flickvänskap, samt väldiga vaser med femtonvridna afgudabilder, formade af leran vid Hoang-Hos stränder, stodo staplade på hyllor och skåp.

Porträttsamlingen var mycket rikhaltig, ehuru

förmodligen estetiskt värdelös, ty Jokholmsherrarna hade nog aldrig haft något obytt med l'art pour l'art.

De stodo där nyrakade och helgdagsleende i frack och vasen — men hvarför hade man inte framställt dem i deras rätta skrud med den gröna jaktrocken nött öfver axeln af bössremmen och stöflarna smorda med åkrarnas blålera.

Deras gemåler sutto med familjejuvelerna kring hals och armar samt med Chateabriands Ataïa eller Stagnelii Cydippe i hand. Lyckligare hade väl varit, om artisten låtit dem intressera sig för dansprogrammet vid tjugu år, småttingen vid trettio och stickstrumpan vid fyrtio.

Ty då hade man nog fått fram en hel del mer af dem själfva, de förståndiga förtrollerskorna, som dansade och märkte handdukar och gifte sig. Men det hade hållits strängt på att de skulle till eftervärlden i gala.

Såsom man nu såg dem sade de endast att de en gång lefvat — på dem själfva blef man lika klok som på de initialer och krumelurer deras lillfingersdiamanter ritat här och hvar på fönstren i lyckans eller längtans eller afskedets stunder.

Les vitreaux et les murailles
sont le papier des canailles.

Där funnos högkragade, djärfva officerssilhuetter och långhalsade leende damprofiler; men af tant Marianne-Sophie själf fanns där endast ett porträtt, måladt af Maria Röhl. Det föreställde henne sedigt sittande vid sybågen, iförd trettiotalets småflickors dräkt med sjänkärmar — måtte väl vara rätt stafvadt — repkjolar, mamelucker och satinskor med korsade vristband.

— Jo du, så såg man ut vid nio års ålder. Det är tråkigt för dig att det inte finnes något porträtt

af mig tio år senare. Ty då ansågs jag fort désirable!

— Och hufvudstadens ungherrar voro naturligtvis hopplöst betagna?

— Hufvudstadens — å bevare mig, barn — jag skulle hafva frusit ihjäl på en enda säsong. — Ser du, dessa världsmänniskor — jag vet inte riktigt hur jag skall uttrycka mig. Men jag är glad att jag inte är såsom en af dem. På det hela taget har jag alltid sympatiserat en smula med den rättfärdiga fariséen.

— För resten, tillade hon, för resten skola herrgårdsbarn inte ge sig för långt utom knutarna, ty då få de känna, att det blåser kallt. — De varma, vänliga stämmorna ha tystnat den ena efter den andra, brasan på härden lockar inte längre, och armarna, som öppnades till famntag, hänga slappa vid sidorna. Förr fanns det både vivörer och helgon — nu har man inte riktigt råd med någondera — förstår du mig?

— Tant menar, att man degraderat dem till petit crevéer eller moralpredikanter.

— Ja, ungefär så, tror jag. — Ack, du lugna och goda gamla tid, att du ännu en gång kunde vända åter till oss.

— Men var då den gamla tiden verkligen också så god? Meningarna äro visst delade.

— Den gamla tiden var en gladare tid än denna. Därför var den också en bättre tid.

Och det skimrade till i hennes urblekta blå ögon.

En morgon fick hon se, att en af de stora rutorna i rumsträdgården blifvit sönderslagen. Tant Marianne-Sophie blef alldeles utom sig. Där kunde ju komma in både humlor och getingar, ja, hvem vet, riktiga bålgetingar. Hon anförtrodde mig, att det bara behöfdes tre bålgetingar för att taga lifvet

af en fullvuxen människa. Och jag är öfvertygad om, att en enda skulle skrämt ihjäl henne på fläcken.

Hon ringde med nervös häftighet.

— Hvem har slagit sönder fönstret — seså, bekänn genast, mamsell!

— Det är visst rättarens Putte som varit framme. Han brukar stryka omkring rabatterna med sin pilbåge, har jag sett.

— Är det Putte — är det lilla Putte! Ja, det kunde jag väl också ha gissat, jag dumma, gamla människa. Då skall du hälsa honom från mig och bedja honom bli en duktig skytt. Ett rike, hvars söner träffa lika bra som de sikta, är en stormakt.

Sedan tillade hon med en blick, hvilken jag ej då förstod, men hvars innebörd flera år senare blef mig uppenbar:

— Kom ihåg det, Arvid, att du aldrig får vredgas på ett litet barn. Det är nästan värre än att slå en hund.

Och en annan gång återkom hon till samma ämne, då hon sade:

— Jag har ofta tänkt på, hur tungt det ändå måste vara för Sankte Per att jämföra hurudana vi voro, då han släppte oss hit och då vi komma igen. Ty han upphör nog ändå aldrig riktigt att hoppas på oss — annars vore det ju egentligen ingen mening med det hela. Då han skildes från oss, hade vi ingen vank; endast svagheten var vårt lyte. Vi voro klarögda och rosiga, vi hade möjligheten att varda helgon eller martyrer.

— Men hur får han också inte tillbaka med härdade och hårda hjärtan, med fårade pannor och misstänksamma blickar. Paradisets maning har drunknat i larmet ända till sista stafvelsen, och de som kämpat sig igenom och behållit barnasinnet äro lätt räknade, alltför lätt. Huru måste då icke himmelrikets dörrvårdare bedröfvas och klaga: ack, ack, huru

människorna ändå kunna ställa till sig under de korta dagar vi låta dem knyta not eller bära hermelin. — — —

Dock, mina Joksholmsveckor gledo omärkligt undan. Jag måste ut i verkligheten igen, och så randades då dagen för min afresa. Vid frukosten såg jag ej till tant Marianne-Sophie. Då jag frågade efter henne, lämnade man mig ett bref, så lydande:

»Till mina andra principer räknar jag äfven den att undvika frivilliga afsked. Därför får du inte se mig mera denna gång.

Du går ut i världen nu. Och där skall du väl småningom komma under fund med de många genvägarna, på hvilka människorna trassla sig fram till rykte och rikedom — hvar och en för sig utan tanke på den andra. Ty de som sträfva mot samma mål kunna ju aldrig någonsin mötas. De kunna på sin höjd springa om hvarandra.

Men vare sig ditt öde blir att tömma den timliga besvikenhetens beska malört eller att plocka de blå bären på Lycksalighetens ö, så skola dina vägar dock aldrig mera föra dig till en plats sådan som denna, där man för fulla segel lugnt seglar i kvaf. — Tänk på detta någon gång.

Au revoir sans adieu!

Tant Marianne-Sophie.»

*

Det som jag nu kommer att berätta hände sig en februarikväll på fjärde året efter mitt besök på Joksholm. Löjtnant Rossing dog redan vid jultiden första året därefter.

Tant Marianne-Sophie brukade skämta med att hon var en gammal nattuggla. Sällan kom hon i säng förrän framemot tvåtiden utan brukade sitta

och dricka vaniljte och knapra på biskvi, medan hon läste någon af sina fransyska romaner.

Ofta har jag i tankarna sett den lilla gumman sitta där och vända bladen mellan de tvenne ljusen — lampor tålde hon nu inte — medan de tjugunio pendylerna pickade i korus, och Fredrika Dorotea Vilhelmina tankspridt smålog på väggen.

Och denna februarinatt var det på samma sätt. Men strax efter klockan half ett for hon hastigt upp och stirrade med vidöppnade ögon mot fönstret. Ty rutan hade blifvit intryckt, och ett lurfvigt karlhufvud sträcktes in.

Tant Marianne-Sophie stod ett ögonblick mållös. Så kastade hon sig tillbaka i stolen med sitt klingande gapskratt.

— Goda Greberg, ropade hon med hejdlös munterhet, ty hon hade känt igen en af gårdsdrängarna, goda Greberg, han har tagit sig för mycket till bästa, och därför har han gått vilse — den som han söker bor nog i köksflygeln. —

Men drängen lät för ingen del afspisa sig, han, utan lyfte behändigt af fönsterhakarna och klef in i rummet så lång han var. Nu först såg tant Marianne-Sophie, att karlen skälfde i hvarje lem, och hon hörde rop och röster från gården.

Så upplät Greberg sin mun:

— Fröken... fröken... Joksholm brinner...

Tant Marianne-Sophie bleknade hastigt, och hennes ögon blefvo mycket stora. Så kastade hon hufvudet tillbaka såsom hennes vana var, gick fram till sin sekretär, öppnade den och tog fram en brefbunt och ett miniatyrporträtt.

Hon vägde dem i handen ett ögonblick. Sedan lade hon dem tillbaka i lådan, sakta sägande:

— Nej, hvarför så... farväl, farväl... jag kommer snart... själf...

Därpå vände hon sig till Greberg.

— Eh bien, nu skall du bära mig ned.

Han lyfte henne lätt på sina starka armar och klättrade försiktigt ned för stegen, hvilken han ställt upp vid det inslagna fönstret.

Alla människor voro samlade på gårdsplanen, sysselsatta med släckningen. Dock var det tydligt, att hvarje ansträngning i den vägen var förgäfves. Elden hade redan fått fast fot.

Den hade börjat i köket och nästan omedelbart gjort sig till härskare. Den fräste och slingrade sig kring hela huset. Vinterträdgården hade varit en ihärdig motståndare; de saftiga, bredbladiga växterna hade satt hårdt mot hårdt, innan de gåfvo sig, skrumpnade och förbrunno. Men genom skramlet af rutor, som oupphörligt sprungo, genom allt det sorlande, brakande, hväsande, ramlande kunde man höra det hesa och gälla skriet af den gröna papegojan, som blifvit glömd i blommornas rum. Och genom de stora fönstren i salen kunde man för sista gången se de goda gamla herrarna och fruarna af Joksholm skåda ut öfver fädernegården, tills röken slog upp och kväfde dem.

De flämtande flammorna, motsättningarna mellan ljust och mörkt gåfvo dem minspelet åter. Man såg de tjocka underläpparna röra sig och de stora, sömniga, grå ögonen tala.

— Aldrig skola nu våra konterfejer spridas riket rundt att kläda andras väggar, sade de. I denna natt dör vår gård, vårt namn, ja själfva den skugga af oss själfva en svag och osäker hand med färger fästat på duken. — Ära fingo vi och hat och kärlek i fulla mått; man lydde vår maning i lifvet, man vördade vårt minne i döden. Nu bjudes oss det sista och det största af allt: undergångens majestät! —

Men rättarens hustru rullade sig i konvulsioner i snön.

— Hvad går åt människan? sporde tant Marianne-Sophie.

— Hon har minsta barnet kvar därinne!

— Ett barn, ett stackars litet barn, o Gud!

Och tant Marianne-Sophie strök sig öfver pannan.

— Det är för sent att rädda det, fortsatte befallningsman. Ingen vågar sig dit in.

— Det är inte sant, sade tant Marianne-Sophie; jag vågar!

Så befallde hon mannen med sprutan att genomdränka hennes kläder.

Men karlen bara gapade.

— Lyd, sade tant Marianne-Sophie. — Och karlen kände igen gamle brukspatrons härskarstämma, sådan han mindes den från barndomen.

Då riktade han den grofva strålen mot henne. Den var så kraftig, att hon vacklade ett par steg och så när fallit omkull. Sedan gick hon hastigt emot det brinnande huset. På tröskeln stannade hon ett ögonblick och såg sig tillbaka. Hennes blickar smekte nu för sista, för allra sista gången den aflöfvade gamla parken, där hon svärmat vid sjutton år. Sedan försvann hon.

Vid detta blefvo alla människor mycket stilla. Han med sprutan lät vattnet rinna hvart det ville. Men barnets moder reste sig på knä och stirrande med glödande blickar och framsträckta händer in i det böljande, brusande eldhafvet.

Det dröjde en sekund, det dröjde tio. Det dröjde en half minut, det dröjde en. Men ingen människa kom tillbaka ur huset.

— Hon har burit min hustru till dopet, sade trädgårdsmästaren, befallde sin själ i Guds hand och sprang in i lågorna.

Redan i förstugan, dit elden ej ännu nått, fann han sin matmoder. På ena armen bar hon det gråtande barnet och med den andra famlade hon utefter väggarna.

— Gud i himlen, kom hit fröken, kom hit till

dörren, vet jag! Taket kan ju störta in hvilket ögonblick som helst. — Hvarför kommer fröken inte!

— Därför att jag inte längre kan se hvar utgången finns.

— Inte längre se utgången?!

— Nej, det kan jag inte. Jag är blind. En eldslåga sköt fram öfver vaggan och bländade mig just som jag fått barnet på armen.

Men när hon kom ut, störtade modern emot dem.

— Mitt barn!... Mitt barn!... Mitt barn!...

— Ditt barn?... Nåja, det är ju så. — — —

Och hon lämnade barnet åter till dess moder. Hon lämnade barnet åter till dess moder. Det är detta jag aldrig kunnat förstå hos tant Marianne-Sophie.

Men då hon lämnat det ifrån sig, barnet som hon skänkt till lifvet, gick kraften ifrån henne. Hon sjönk i de kringståendes armar, och man förde henne in i rättarstugan, medan sandpåsarna värmdes till släden, som skulle föra henne till prostinnan på Vänga.

Därinne i stugan väckte man henne snart till medvetande. Och när man sagt, att släden stod förspänd, reste hon sig strax och bad att få bli förd ditut. Hon var så trött, så trött och längtade att få bli ensam.

Men vid slädens fotsteg vände hon sig och talade, belyst af eldskenet, till folket på Joksholm.

— Gråten ej, käre vänner, sade hon. Här är intet lif spilldt, och huset som brinner är mitt och icke edert. Men prisen Gud för att han i sin stora nåd tagit min syn ifrån mig, på det att jag ej skulle få se min fädernegård i aska.

Så slöts släddörren efter henne.

Det var så varmt och godt och mjukt därinne i släden, alldeles som i ett fågelbo. Den skälfvande

svedan i hennes förbrända ögon domnade bort, och hennes hufvud sjönk ned mot bröstet. Tant Marianne-Sophie slumrade in och drömde.

Och hon drömde sig igenom den långa vintern, bort till sommaren.

Men aldrig var det Joksholms stackars lilla leksakssommar, inklämd mellan den kalla våren och den mörka hösten. Nej, det var palmsus och klockringning och sång af näktergalar. Där fanns sol, som värmde utan att bränna, där funnos träd, som skuggade utan att kyla.

Och se, o nej, men se där kommo de ju! Där kommo de alla hon älskat högst och hatat bittrast i lifvet. Där kommo far och mor och syskonen, där kom den gamla barnpigan med sagorna och läsprästen med evangelium och den stackars guvernanten med de oregelbundna verben. — Å, för den rad, som mötte henne: ungdomstycken, glada ögonpar från lifvets smultronställen, svärmerier vid sjutton år, kungar för en bal, hjältar för ett slädparti. — O, att få möta dem igen, vännerna från lifvets morgon, att få lyssna på nytt till den första sagan, att få gå tillbaka till sin första kärlek...

Där kom äfven han som svor och svek, där kommo de som fått rosor och skänkt törnen, som smickrat och förrådt, det kalla hånet, det heta hatet, förödmjukelser, som ett lif är för kort att kunna glömma, oförrätter, som det varit en svaghet att tillgifva.

Ja, där kommo de alla, som hon älskat högst och hatat bittrast i lifvet. Och alla voro de unga och lyckliga. I händerna buro de blommor, blå blommor, som aldrig vissnade, och på deras läppar lekte ett leende, som aldrig dog.

De nickade goddag och talade henne till.

Somliga sade: »Minns du?» — Men andra sade: »Förlåt!»

Och hon sträckte armarna uppåt och drog ett

djupt andedrag såsom då man vaknar — så brast hon i gråt. Tårarna strömmade från hennes ögon, och hon grät; hon grät sig fri från en hel lefnad.

Men vid det hon så förde händerna mot ansiktet, märkte hon, att de voro utan rynkor och att hennes kinder voro runda och duniga. Och hon undrade ej däröfver, ty hon visste, att det måste vara så nu. Hur kunde det väl vara annorlunda!

Och hon vandrade den ljusnande vägen framåt, vandrade genom palmsus och klockringning och sång af näktergalar, vandrade sida vid sida med dem hon älskat högst och hatat bittrast i lifvet.

— — —

Men där hade sändts ett ridande bud till Vänga med bref, att Joksholm brunnit, och att den goda prostinnan finge bereda sig på att taga emot sin barndomsvän.

Tant Marianne-Sophie hade inte besökt prostgården på många år, så att där blef en stor uppståndelse. Hela huset väcktes, elden tändes i spiseln, kaffekvarnen slamrade på köksbordet och de rödhvitrandiga öfverdragen togos från salongsstolarna.

Och vid halfsextiden denna svarta februarimorgon stannade släden från Joksholm framför trappan på Vänga, där den goda prostinnan stod med alla sina pigor, väntande sin kära gäst.

Så hjälptes de åt att bära in tant Marianne-Sophie och lade henne sakta ned på hennes säng. Händerna, de små hvita händerna, lades i kors öfver bröstet, och en myrtenkvist stacks mellan fingrarna.

— Sen I, hviskade prostinnan och sköt en psalmbok under hennes hufvudkudde, sen I det där draget af visshet, hvilket de alla få, som ärligen vandrat. Den sista tanke de tänka trycker det på deras läppar. Och det säger: nu vet jag allt!

INNEHÅLL.

Erland Stakes sista spelparti 3

Konungen och usurpatorn 19

Sire Raymond de Janboisy 44

En hjältes död 49

Drottning Blanka 58

Världens rikaste man 71

Historian om en näsduk 99

Skolpojksäfventyrens hjälteskugga 108

Det svarta märket 119

Han som gick tillbaka till sitt folk 128

Den blå flickan på andra sidan sjön 170

Ismael-ben-Mahdubs självbekännelse 199

Tant Marianne-Sophie 208

De Bästa Böckerna

à 1 krona volymen.

Följande volymer föreligga:

C. M. BELLMAN, Fredmans Epistlar. Ord och musik.
AUG. BLANCHE, Hyrkuskens Berättelser.
AUG. STRINDBERG, Hemsöborna.
PER HALLSTRÖM, En gammal historia.
ALPH. DAUDET, Lilla parfvelns historia.
ANNA MARIA LENNGREN, Skaldeförsök.
C. J. L. ALMQVIST, Folklifsberättelser.
VIKTOR RYDBERG, Romerske kejsare i marmor.
GUSTAF AF GEIJERSTAM, Vilse i lifvet.
HELENA NYBLOM, Sagor. 1:a samlingen.
CARL VON LINNÉS Öländska resa.
ERNST HÆCKEL, Naturlig skapelsehistoria.
V. v. HEIDENSTAM, Heliga Birgittas pilgrimsfärd.
MARI MIHI, Hjärtan och hjältar.
ELLEN KEY, Tankar.

Under förberedning äro:

G. H. Mellin, Blomman på Kinnekulle.
Bellman, Fredmans sånger.
V. von Braun, Skämtsamma dikter.
Z. Topelius, Hertiginnan af Finland.
Selma Lagerlöf, Kristuslegender.
Tor Hedberg, Judas.
Daniel Fallström, Dikter. I urval.
Anna Wahlenberg, Två hustrur.
Gustaf F. Steffen, Det moderna England.
Leo Tolstoy, Kreutzersonaten.
Beatr. Harraden, Skepp, som mötas i natten.
H. Scharling, Vid nyårstid i Nöddebo prästgård.
Oscar Wilde, Dorian Gray's porträtt.
Darwin, Om arternas uppkomst.